

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 44 (2830)

Пятніца, 29 кастрычніка 1976

Цана 8 кап.

ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ПАВЕДАМЛЕННЕ аб Пленуме Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза

25 кастрычніка 1976 года адкрыўся чарговы Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС.

Пленум заслухаў даклады намесніка Старшыні Савета Міністраў СССР, старшыні Дзяржаўнага Савета тав. М. К. БАЙБАКОВА «Аб Дзяржаўным пяцігадовым плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады і аб Дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1977 год» і міністра фінансаў СССР тав. В. Ф. ГАРБУЗАВА «Аб Дзяржаўным бюджэце СССР на 1977 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту СССР за 1975 год».

На Пленуме з вялікай прамовай выступіў Генеральны сакратар ЦК КПСС тав. Л. І. БРЭЖНЕЎ. Прамова публікуецца ў друку.

У спрэчках па дакладах выступілі: тт. У. В. ШЧАРЫЦКІ — першы сакратар ЦК Кампартыі Украіны, Д. А. КУНАЕЎ — першы сакратар ЦК Кампартыі Казахстана, М. С. САЛОМЕНЦАЎ — Старшыня Савета Міністраў РСФСР, Ц. Я. КІСЯЛЕЎ — Старшыня Савета Міністраў Беларускай ССР, Г. А. АЛІЕЎ — першы сакратар ЦК Кампартыі Азербайджана, В. В. ГРЫ-

ШЫН — першы сакратар Маскоўскага гаркома КПСС, С. Ф. МЕДУНОЎ — першы сакратар Краснадарскага крайкома КПСС.

26 кастрычніка 1976 года Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС прадоўжыў абмеркаванне пытанняў аб Дзяржаўным пяцігадовым плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады, Дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1977 год, аб Дзяржаўным бюджэце СССР на 1977 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту СССР за 1975 год.

У спрэчках па гэтых пытаннях выступілі: т. Р. В. РАМАНАЎ — першы сакратар Ленінградскага абкома КПСС, Ш. Р. РАШЫДАЎ — першы сакратар ЦК Кампартыі Узбекістана, А. В. КАВАЛЕНКА — першы сакратар Арэнбургскага абкома КПСС, Р. Ф. ГАРАЖАЕВА — звенная кукурузаводчага звяна саўгаса «Залатароўскі» Растоўскай вобласці, М. Г. ГАПУРАЎ — першы сакратар ЦК Кампартыі Туркменістана, П. Ф. ЛАМАКА — міністр каларнай металургіі СССР, Ф. Т. МАРГУН — першы сакратар Палтаўскага абкома Кампартыі Украі-

ны, В. К. МЕСЯЦ — міністр сельскай гаспадаркі СССР, Г. І. МАРЧУК — віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук СССР, старшыня Сібірскага аддзялення Акадэміі навук СССР, Г. Л. МІХАЙЛАЎ — токар Харкаўскага завода транспартнага машынабудавання імя В. А. Малышава, А. Э. ВОС — першы сакратар ЦК Кампартыі Латвіі, К. Н. Руднеў — міністр прыборабудавання, сродкаў аўтаматызацыі і сістэм кіравання.

Пленум ЦК КПСС прыняў па абмеркаваных пытаннях адпаведную пастанову, якая публікуецца ў друку.

Пленум ЦК КПСС разгледзеў арганізацыйныя пытанні:

Пленум выбраў сакратаром ЦК КПСС тав. Я. П. РАБАВА.

Пленум перавёў з кандыдатаў у члены ЦК КПСС тт. В. А. КАРЛАВА, К. Н. БЕЛЯКА, Ф. Т. МАРГУНА.

На гэтым Пленум Цэнтральнага Камітэта скончыў сваю работу.

ПАСТАНОВА ПЛЕНУМА ЦК КПСС

АБ ПРАЕКТАХ ДЗЯРЖАЎНАГА ПЯЦІГАДОВАГА ПЛАНА РАЗВІЦЦА НАРОДНАЙ ГАСПАДАРКІ СССР НА 1976—1980 ГАДЫ, ДЗЯРЖАЎНАГА ПЛАНА РАЗВІЦЦА НАРОДНАЙ ГАСПАДАРКІ СССР НА 1977 ГОД І ДЗЯРЖАЎНАГА БЮДЖЭТУ СССР НА 1977 ГОД

Адобрыць у асноўным праекты Дзяржаўнага пяцігадовага плана развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады, Дзяржаўнага плана развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1977 год і Дзяржаўнага бюджэту СССР на 1977 год і ўнесці іх на разгляд сесіі Вярхоўнага Савета СССР.

Цалкам і поўнасьцю адобрыць дзейнасць Палітбюро ЦК КПСС па рэалізацыі сацыяльна-эканамічнай праграмы і знешнепалітычнага курсу, распрацаваных XXV з'ездам партыі, палажэнні і вывады, выкладзеныя ў прамове Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева на гэтым Пленуме.

Прапанаваць ЦК Кампартыі саюзных рэспублік, краёвым і абласным камітэтам партыі, усім партыйным арганізацыям ажыццявіць неабходныя меры, якія забяспечваюць паспяховае завяршэнне заданняў 1976 года, безумоўнае выкананне народнагаспадарчага плана 1977 года і пяцігадовага плана ў цэлым. Удзяліць асабліваю ўвагу прыняццю і рэалізацыі вытворчымі калектывамі сустрэчных планаў і павышаных сацыя-

лістычных абавязацельстваў. Сканцэнтраванне намаганні савецкіх і гаспадарчых органаў, прафсаюзных і камсамольскіх арганізацый, працоўных калектываў на вырашэнні задач па ўсямернаму павышэнню эфектыўнасці грамадскай вытворчасці і якасці работы ва ўсіх звонках народнай гаспадаркі. Прывесці ў дзеянне ўсе наяўныя рэзервы і магчымасці для паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу, больш шырокага выкарыстання перадавога вопыту, росту прадукцыйнасці працы, павелічэння выпуску і паляпшэння асартыменту і якасці прадукцыі, расшырэння вытворчасці тавараў народнага спажывання. Настойліва дабівацца радыяльнага, эканомнага выкарыстання працоўных, матэрыяльных і фінансавых рэсурсаў, павышэння эфектыўнасці капітальных укладанняў.

Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС заклікае камуністаў, камсамольцаў, усіх працоўных яшчэ шырэй разгарнуць сацыялістычнае спаборніцтва за паспяховае выкананне заданняў дзесятай пяцігодкі і тым самым забяспечыць далейшае ўмацаванне эканамічнай магутнасці Савецкай дзяржавы, няўхільны ўздым матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця народа.

Прамова таварыша Л. І. БРЭЖНЕВА на Пленуме ЦК КПСС 25 кастрычніка 1976 года

Таварышы! Пасля XXV з'езда партыі мінула не так ужо многа часу — каля васьмі месяцаў. Але гэты тэрмін аказаўся зусім дастатковым для таго, каб на вопыце, на жыццёвай практыцы мільёнаў людзей пераканацца ў глыбокай абгрунтаванасці партыйных рашэнняў.

Курс партыі, намечаны XXV з'ездам, забяспечвае няспыннае нарошчванне эканамічнага патэнцыялу краіны, удасканаленне сацыялістычных грамадскіх адносін, наш далейшы рух да камунізму. Ён накіраваны на вырашэнне найбольш актуальных праблем, якія стаяць перад краінай, закранаюць інтарэсы кожнага савецкага чалавека. Вось чаму ўнутраная і знешняя палітыка партыі знаходзіць гарачую падтрымку ўсіх камуністаў, усяго савецкага народа. Вось чаму выкананне рашэнняў з'езда стала ўнутранай патрэбнасцю працаўнікоў гарадоў і вёсак. Савецкія людзі вераць сваёй партыі і справай, самаадданай працай даказваюць гэта. **[Апладысменты].**

Цяперашні Пленум ЦК мае асаблівае значэнне для ўсёй партыі, для ўсяго савецкага народа. Калі з'езд зацвердзіў «Асноўныя напрамкі развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады, то цяпер нам трэба будзе зрабіць наступны крок — разгледзець дзесяты пяцігодны план. Адназначна Пленуму прадстаўлены план і бюджэт 1977 года.

Кіруючыся ўказаннямі Палітбюро, Савет Міністраў і Дзяржплан правялі пасля з'езда сур'ёзную работу па паляпшэнню праектаў пяцігадовага і гадавога планаў.

У той жа час на пасяджэннях Палітбюро і Сакратарыята ЦК КПСС былі разгледжаны рад буйных народнагаспадарчых праблем. У прынятых пастановах намечаны канкрэтныя меры, якія павялічваюць іх адкрые дадатковыя магчымасці для паспяховага выканання пяцігадовага плана.

Даклады таварышаў Байбакова М. К. і Гарбузава В. Ф. даюць магчымасць убачыць рубяжы, на якія нам трэба будзе выйсці ў бліжэйшыя пяць гадоў, раскрываюць асноўныя асаблівасці дзесятай пяцігодкі і наступнага гаспадарчага года.

Наша задача, задача Пленума ЦК заключаецца перш за ўсё ў тым, каб ацаніць прадстаўленыя праекты з палітычнага пункту гледжання, з пункту погляду таго, наколькі яны адпавядаюць партыйным устаноўкам у справе сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны.

Наша задача заключаецца, далей, у тым, каб намеціць найбольш эфектыўную тактыку выканання народнагаспадарчых планаў. А гэта значыць, што мы павінны выявіць і дакладна абрысаваць рашаючыя ўчасткі работ, выдзеліць тыя вузлы пяцігадовага і гадавога планаў, якія патрабуюць найбольшай увагі партыйных, камсамольскіх, савецкіх і гаспадарчых органаў, найбольшай канцэнтрацыі сіл партыі і народа.

Рашэнні Пленума заклікаюць стаць баявой праграмай практычнай дзейнасці партыйных камітэтаў, усіх камуністаў, легчы ў аснову арганізатарскай і выхавальнай работы, накіраванай на тое, каб яшчэ вышэй узняць палітычную і працоўную актыўнасць працоўных.

У сувязі з гэтым мне хацелася б выказаць рад меркаванняў.

Пачну з ацэнкі праекта пяцігодкі ў цэлым.

Супастаўленне асноўных напрамкаў з праектам плана сведчыць аб тым, што па ўсіх агульнаэканамічных паказчыках — такіх, як рост нацыянальнага даходу, прадукцыі прамысловасці і сельскай гаспадаркі, аб'ём капітальных укладанняў, павышэнне жыццёвага ўзроўню насельніцтва — праект адпавядае ўстаноўкам з'езда.

Дзесятая пяцігодка — гэта пяцігодка велізарных маштабаў і вялікіх эканамічных магчымасцей. У развіццё народнай гаспадаркі будзе ўкладзена больш чым 621 мільярд рублёў. За пяць гадоў вытворчасць сталі вырасце на 27,2 мільяна тон, нафты — на 149,2 мільяна тон, газу — на 145,7 мільярд кубічных метраў, вугалю — на 103,7 мільяна тон, электраэнергіі — 341,4 мільярд кілават-гадзін. На 45,1 мільярд рублёў узрасце вытворчасць тавараў народнага спажывання. Амаль на 40 мільянаў тон павялічыцца сярэднегадавы збор збожжжа.

У цэлым жа абсалютныя прыросты важнейшых паказчыкаў развіцця народнай гаспадаркі ў гэтай пяцігодцы будуць самымі высокімі за ўсю гісторыю краіны.

Разам з тым цэнтр жгуча планавых распрацовак усё больш перамяшчаецца ў бок якасных паказчыкаў. У гэтым знаходзіць сваё адлюстраванне патрабаванне партыі —

працаваць лепш, працаваць больш эфектыўна, працаваць з максімальнай аддачай.

Прадукцыйнасць працы ў народнай гаспадарцы стане вышэйшай на 25 працэнтаў. За кошт гэтага прадугледжваецца атрымаць 90 працэнтаў прыросту прадукцыі прамысловасці і ўсё прырост прадукцыі сельскай гаспадаркі і аб'ёму будаўніча-монтажных работ.

Больш хуткімі тэмпамі будуць развіцца галіны, якія знаходзяцца на пярэднім краі навукова-тэхнічнага прагрэсу.

За пяць гадоў народная гаспадарка атрымае значную колькасць новай тэхнікі. Сур'ёзныя меры прадугледжаны па ўдасканаленню тэхналогіі, укараненню прагрэсіўных відаў матэрыялаў, комплекснай механізацыі і аўтаматызацыі вытворчасці. Шырокае прымяненне навукова-тэхнічных дасягненняў дасць магчымасць значна знізіць сабекошт прадукцыі і ў разліку на 1980 год атрымаць дадатковую эканомію на суму 20 мільярд рублёў.

У адпаведнасці з аграрнай палітыкай партыі праект пяцігодкі прадугледжвае далейшае ўмацаванне матэрыяльна-тэхнічнай базы сельскай гаспадаркі. На яе патрэбы будзе выдзелена больш чым 170 мільярд рублёў. Гэта велізарная сума. Скажу шчыра — нялёгка было яе знайсці. Дзе-нідзе давалася ўрэзаць патрэбнасці іншых галін народнай гаспадаркі. Але мы сядзюма пайшлі на гэта, бо няма цяпер задачы больш надзённай, чым падцягванне аграрнага сектара нашай эканомікі да самага сучаснага ўзроўню. **[Апладысменты].**

За гады дзесятай пяцігодкі намечана ўвесці ў эксплуатацыю амаль 9 мільянаў гектараў новых арашаемых і асушаных зямель, абвадніць больш чым 37 мільянаў гектараў пашы. Сельская гаспадарка атрымае звыш 466 мільянаў тон угнаенняў і хімічных кармавых дабавак, дзесяткі тысяч машын і механізмаў агульным коштам 42 мільярд рублёў.

Яшчэ не так даўно гэтыя лічбы маглі б здацца фантастыкай. А цяпер гэта нашы планы, рэальнасць якіх гарантуецца і трымаемым эканамічным фундаментам, на якім мы ўжо стаім, і нашым вопытам, нашай упэўненасцю ў сілах партыі і народа. **[Працяглыя апладысменты].**

Мы можам таксама з задавальненнем сказаць, што ў праекце пяцігадовага плана ўвасоблена шырокая сацыяльная праграма, абвешчаная XXV з'ездам партыі.

Калі гаварыць аб маштабах сацыяльнай праграмы, то яе можна ахарактарызаваць такімі лічбамі: за пяцігоддзе фонд спажывання павялічыцца амаль на 76 мільярд рублёў. Гэта амаль на 12 мільярд рублёў больш яго прыросту ў дзесятай пяцігодцы. 100 мільярд рублёў будзе выдзелена на жыллёвае і камунальнае будаўніцтва, 20 мільярд — на развіццё матэрыяльнай базы аховы здароўя, асветы і культуры.

Так рэалізуецца ўстаноўка з'езда на паляпшэнне ўсіх бакоў жыцця савецкіх людзей. **[Апладысменты].**

Другая характэрная рыса сацыяльнай праграмы дзесятай пяцігодкі заключаецца ў тым, што, побач з павелічэннем сярэдніх рэальных даходаў на душу насельніцтва на 21 працэнт, яшчэ больш значную прыбыўку атрымаюць менш забяспечаныя сем'і. Калі ў 1965 годзе толькі 4 працэнты насельніцтва мелі даход звыш 100 рублёў у месяц на члена сям'і, то да канца пяцігодкі такі даход будзе мець каля паловы насельніцтва.

Толькі на агульнадзяржаўныя сацыяльныя мерапрыемствы будзе накіравана 17,7 мільярд рублёў у разліку на 1980 год. У прыватнасці, прадугледжана павысіць стэўкі і аклады 31 мільяна работнікаў у невытворчых галінах — асветы, ахове здароўя, культуры, гандлі, бытавым і камунальным абслугоўванні.

У дзесятай пяцігодцы пачнецца новы этап павышэння мінімальнай заробтнай платы, а таксама стаяк і акладаў рабочых і служачых. У сярэднім заробатная плата рабочых і служачых павялічыцца да 170 рублёў у месяц, а аплага працы калгаснікаў — да 116 рублёў.

Нямала будзе зроблена для паляпшэння становішча жанчын і дзяцей. Для жанчын-работніц уводзіцца часткова аплатны еодпуск па догляду дзіцяці да дасягнення ім аднаго года. Прыкладна на 3 мільяны павялічыцца колькасць дзяцей у дашкольных установах.

Вялікі слоў нашага грамадства складаюць ветэраны працы. У дзесятай пяцігодцы будзе зноў павышаны ўзровень мінімальнага пенсій, прадстаўлены дадатковыя льготы

па пенсійнаму забяспечэнню калгаснікаў.

Павышаючы і далей грашовыя даходы насельніцтва, дзесятая пяцігодка робіць упор на лепшае забяспечэнне іх таварамі народнага спажывання. Рознічны тавараабарот дзяржаўнага і кааператыўнага гандлю ўзрасце на 29 працэнтаў, палепшацца якасць і асартымент тавараў.

Ацэньваючы сацыяльную праграму дзесятай пяцігодкі, мы маем права сказаць, таварышы, што яе змест поўнаасцю адпавядае галоўнай задачы пяцігодкі, курсу партыі на няўхільны ўздым узроўню жыцця народа. **[Апладысменты].**

Як і заўсёды, пяцігадовы план развіцця эканомікі Савецкага Саюза ўлічвае спецыфічныя асаблівасці і патрэбнасці кожнай саюзнай і аўтаномнай рэспублікі, забяспечвае іх гарманічнае развіццё, іх агульны ўздым да новых вышын сацыяльнага прагрэсу. Наша пяцігодка — гэта ленинская палітыка дружбы народаў, перакладзеная на мову эканомікі. **[Працяглыя апладысменты].**

У плане дзесятай пяцігодкі знайшлі сваё адлюстраванне далейшае развіццё міжнароднага сацыялістычнага падзелу працы, паслядоўны рух наперад па шляху эканамічнай інтэграцыі Савецкага Саюза з брацкімі сацыялістычнымі краінамі.

Увогуле, таварышы, праекты пяцігадовага плана, а таксама плана і бюджэту на 1977 год адпавядаюць эканамічнай стратэгіі партыі, лініі XXV з'езда КПСС. Значыць, Цэнтральны Камітэт партыі мае ўсе падставы адобрыць гэтыя дакументы і даручыць Савету Міністраў унесці іх на разгляд сесіі Вярхоўнага Савета СССР. **[Працяглыя апладысменты].**

Зразумела, пры тых маштабах гаспадарання, якія існуюць у нашай краіне, пры тым мностве задач, якімі нам даводзіцца займацца, вельмі нялёгка атрымаць у плане бездакорнае вырашэнне ўсіх пытанняў, поўнаасцю задавальніць патрэбнасці ўсіх звянаў народнай гаспадаркі. Ды і планаванне ў нас, на жаль, яшчэ не заўсёды ідзе ў нагу з жыццём, не заўсёды можна своечасова выявіць усе наяўныя рэзервы. Адсюль пэўная напружанасць асобных элементаў пяцігадовага плана.

Усё гэта абавязвае міністэрствы і ведаствы, абкомы, крайкомы і ЦК Кампартый рэспублік у ходзе практычнай гаспадарчай дзейнасці знаходзіць новыя рэзервы, дабівацца выхаду на больш высокія рубяжы. Усё гэта абавязвае ўзяць пад асаблівы кантроль іменна тыя ўчасткі, дзе з-за недахопу рэсурсаў захоўваюцца няўвязкі і цяжкасці.

Думаю, члены ЦК падтрымаюць такую пастаноўку пытання. **[Апладысменты].**

Трэба гаварыць словамі У. І. Леніна, праявіць «...больш настойлівасці, больш упартасці, больш сістэматычнасці ў працы, больш арганізатарскага і адміністратарскага майстэрства ў вялікім маштабе». Дык давайце ж дзейнічаць па-ленінска. **[Працяглыя апладысменты].**

Аб тым, наколькі вялікія нашы магчымасці, якая сіла арганізатарскай работы партыі, пераканаўча паказвае вопыт гэтага, 1976 года — першага года дзесятай пяцігодкі.

Як вядома, год гэты пачынаўся ў складаных умовах. І на нашых планах, і на фактычным становішчы спраў у значнай ступені адбіваліся вынікі мінулагадняга засушлівага года. Улічваючы гэта, Цэнтральны Камітэт ажыццявіў цэлую сістэму эканамічных і арганізатарскіх мерапрыемстваў, заклікаў актывізаваць дзейнасць гаспадарчых органаў, мабілізаваць працоўных на выкананне і перавыкананне планавых заданняў.

У выніку за дзевяць месяцаў гэтага года прамысловая прадукцыя ўзрасла на 4,8 працэнта супраць 4,3 працэнта па гадавым плану. Перавыкананы план па росту вытворчасці ў галінах групы «Б». Выраблена на мільярд рублёў звышпланавой прамысловай прадукцыі.

Дазвольце мне ад імя Цэнтральнага Камітэта партыі выказаць цвёрдую упэўненасць, што стаявары і будаўнікі, нафтавікі і шахцёры, тэкстыльшчыкі і харчавікі, машынабудаўнікі і хімікі, энергетыкі і транспартнікі, — усе работнікі сацыялістычнай індустрыі змогуць замацаваць поспехі гэтага года і яшчэ хутэй пойдуць наперад да новых працоўных дасягненняў. **[Працяглыя апладысменты].**

Самых добрых слоў заслугоўваюць працаўнікі сельскай гаспадаркі, якія азнаменавалі пачатак пяцігодкі выдатнымі поспехамі.

Праўда, трывог было шмат: зацяжная зіма, халодная вясна, ліўні ў час уборкі. Але людзі не падалі духам, працавалі герачна, рабілі ўсё, каб атрымаць добры ўраджай, і яны перамаглі. **[Апладысменты].**

У дзяржаўныя сховішчы паступіла ўжо каля пяці з палавінай мільярд пудоў збожжжа. На сённяшні дзень намалочана больш чым 216 мільянаў тон збожжжа. Уборка працягваецца. Можна лічыць, што мы або ўшчыльна наблізімся да паказчыкаў рэкорднага 1973 г., або нават перавысім яго. Гэта — велізарная перамога! **[Працяглыя апладысменты].**

Вялікую ролю ў паспяховай уборцы ўраджаю адыграла ініцыятыва кубанскіх хлебаробаў. Іх слаўны пачын знайшоў найшэрышнюю падтрымку ў рэспубліках, краях і абласцях.

Звыш трох мільярд пудоў збожжжа засыпалі ў засеку Радзімы калгасы і саўгасы Расійскай Федэрацыі. Хацелася б асабліва адзначыць дасягненні працоўных Арэнбургскай, Валгаградскай, Саратаўскай, Растоўскай і многіх іншых абласцей. **[Апладысменты].**

Больш аднаго мільярд ста пяцідзясят мільянаў пудоў збожжжа прадаў дзяржаве Казахстан. Заваёваны новы рубяж, якім законна могуць ганарыцца працоўныя рэспублікі. **[Апладысменты].**

Упэўнены, што ў казахстанцаў не закружыцца галава ад пахвал і апладысmentaў, Рэспубліка мае велізарныя рэзервы для далейшага росту. На нарадзе актыву ў Алматы-Аце наконі гэтага адбылася вельмі сур'ёзная размова. І размова гэта мае адносіны не толькі да праблем Казахстана.

900 мільянаў пудоў збожжжа паступіла ад калгасаў і саўгасаў Украіны. Значна перавыкананы планы закупак збожжжа ў Беларусі, рэспубліках Прыбалтыкі, Закаўказзя і Сярэдняй Азіі.

Сёння мы маем права сказаць, што бітва за збожжжа 1976 года выйграна і выйграна з гонарам. **[Працяглыя апладысменты].** Яе героі — гэта перадавыя калгаснікі і работнікі саўгасаў, гэта нашы механізатары, гэта воіны Савецкай Арміі, якія дапамагалі працаўнікам вёскі, гэта партыйныя, камсамольскія і савецкія работнікі — нястомныя арганізатары барацьбы за ўраджай. Яе героі — гэта працоўныя ўсіх саюзных і аўтаномных рэспублік. З высокай трыбуны Пленума мне хочацца сказаць усім ім сардэчнае дзякуй. Дзякуй за вялікі хлеб! **[Апладысменты].**

Вырашаны добры ўраджай цукровых буракоў. Па закліку харкаўчан і варонежцаў буракаводы краіны паказалі ўзоры самаадданай працы.

Радуючы нас бавуянаробы Узбекістана, Туркменіі, Таджыкістана і Азербайджана, Казахстана і Кіргізіі. Мы перакананы, што зноў будзе перавышаны васьмімільённы рубяж. Але і гэта не мажа. Упэўнены, наперадзе новыя рэкорды. **[Апладысменты].**

Важна адзначыць, што паралельна з уборкай закладаецца трывалая аснова для ўраджаю будучага года. Амаль на пяці мільянах гектараў больш, чым у мінулым годзе, пасеяна азімых, шмат узарана зябліва, калгасы і саўгасы лепш забяспечаны насеннем.

Складаным быў год для жывёлагадоўлі, Але становішча цяпер мяняецца да лепшага. Павялічваецца пагадоўе жывёлы. Паспяхова праведзена нарыхтоўка сакавітых і грубых кармоў. У многіх гаспадарках створаны страхавыя пераходныя фонды фуражу. Гэта — карысная, патрэбная справа. Толькі так можна надаць вытворчасці мяса, малака і іншых прадуктаў жывёлагадоўлі вялікую ўстойлівасць і дынамічнасць.

Такім чынам, пяцігодка пачалася добра. Гаспадарчы рытм 1976 года забяспечвае выкананне задач, пастаўленых партыяй. І гэта — не толькі эканамічны, але і вялікі палітычны поспех. **[Апладысменты].**

Каб замацаваць поспех, трэба закончыць год па-ўдарнаму. Трэба, таварышы, дабіцца таго, каб вынікі года былі добрымі як па колькасці паказчыках, так і па якасці прадукцыі, эфектыўнасці вытворчасці.

Эфектыўнасць і якасць. Гэтыя два словы сталі цяпер дзівіццам усёй гаспадарчай дзейнасці. У іх, як усім зразумела, выражаны аб'ектыўныя патрэбнасці цяперашняга этапу развіцця народнай гаспадаркі.

*) У. І. Ленін. Поўны збор твораў, т. 40, стар. 143—144.

Барацьба за эфектыўнасць і якасць азначае, што кожны савецкі чалавек, кожны працоўны калектыў павінен дабівацца найвышэйшай прадукцыйнасці працы, строга захоўваць вытворчую дысцыпліну і рэжым эканоміі, дзень пры дні паляпшаць якасць сваёй работы, якасць выпускаемай прадукцыі.

Барацьба за эфектыўнасць і якасць азначае, што кожны кіраўнік і спецыяліст абавязаны авалодаць ленынскім стылем у рабоце, ленынскай навукай кіравання, усталяваць сучасныя метады планавання і арганізацыі вытворчасці, быць актыўным правадніком навукова-тэхнічнага прагрэсу.

Барацьба за эфектыўнасць і якасць азначае, што кожны камуніст, кожная партыйная арганізацыя павіны ўсяляк заахочваць і пашыраць сапраўды дзелавыя і карысныя пачыны, рашуча ліквідоўваць усё тое, што перашкаджае біццю творчай думкі, наватарству, перашкаджае нашаму руху наперад.

Робячы ўпор на эфектыўнасць і якасць, мы разлічваем за гады дзесятай пяцігодкі расшырыць крыніцы эканамічнага росту, палепшыць збалансаванасць эканомікі і тым самым падрыхтаваць добрую глебу для значнага руху наперад таксама і ў 80-х гадах. Такі падыход вынікае, у прыватнасці, з ужо наяўных наметак на пятнаццацігадовую перспектыву.

У праект пяцігадовага плана закладзена многае для вырашэння праблем якасці і эфектыўнасці. Ды і зроблена ўжо нямала. У нас ёсць выдатныя прыклады сапраўды партыйнага, па-сапраўднаму дзелавога падыходу да гэтых пытанняў.

Мне ўжо даводзілася гаварыць аб староўчым вопыце Маскоўскага аўтазавада імя Ліхачова. Прыкладам добрай арганізацыі вытворчасці можа служыць аб'яднанне «Святлана». За мінулыя пяцігодкі фундаадада па аб'яднанню павялічылася на 54 працэнты, а сабекошт прадукцыі знізіўся на 29 працэнтаў.

Больш чым 80 працэнтаў прадукцыі са з'ям якасці выпускае бакінскі завод «Электрасвятло», амаль 79 працэнтаў — Камлянец-Падольскі кабельны завод, звыш 73 працэнтаў — Людзінаўскі цэплавозабудуўнічы завод. У многім — гэта вынік пераходу рэду міністэрстваў на новыя метады кіравання навукова-тэхнічным прагрэсам у галіне.

Высокіх паказчыкаў у выкарыстанні вытворчых магутнасцей дабіўся калектыў Магнітагорскага металургічнага камбіната. Найвышэйшай у галіне прадукцыйнасці працы дасягнулі шахцёры аб'яднання «Карагандаўгаль».

Нашы партыйныя з'езды з асаблівай вострынёй паставілі задачу ўмацавання сувязі навукі з вытворчасцю. Як вучоныя, так і работнікі вытворчасці разгарнулі вялікую работу па практычнаму вырашэнню гэтай задачы. Многае робіцца Акадэміяй навук Саюза і рэспубліканскімі акадэміямі.

Так, у Акадэміі навук Украіны створаны і паспяхова дзейнічае рад комплексах, якія аб'ядноўваюць навукова-даследчыя інстытуты і прамысловыя прадпрыемствы. Гэтак са з'явіліся мэтаанакіраваныя дзейнасць ЦК Кампартыі Украіны, а таксама ўтвараюцца арганізацыі Кіева, Львоўскай, Днепрапятроўскай і іншых абласцей.

Добры вопыт умацавання сувязі навукі з вытворчасцю набыты ў Маскве. Больш чым восемсот сталічных навукова-даследчых інстытутаў і канструктарскіх бюро на аснове дагавораў аб творчай садружнасці з прамысловымі прадпрыемствамі праводзяць розныя распрацоўкі па ўдасканаленню вытворчасці, кіравання, паляпшэнню якасці прадукцыі.

Станоўчых прыкладаў можна прывесці мноства. Але, таварышы, усе вы вельмі добра ведаеце, што далёка не ўсюды справы ідуць добра. Таму крайне важна ўжо ў пачатку пяцігодкі ўважліва прааналізаваць, як вырашаюцца пытанні эфектыўнасці і якасці кожным міністэрствам, кожным аб'яднаннем і прадпрыемствам, больш энергічна выяўляць пласты неканчатковых рэзерваў, пашыраць вопыт лепшых, дапамагчы адстаючым пераадолець дапушчанае адставанне.

Можна, бадай, так сфармуляваць задачу: трэба навучыцца больш эфектыўна змагацца за павышэнне эфектыўнасці. [Апладысменты]. Гэта дасць магчымасць значна павялічыць выпуск прамысловай прадукцыі са Знакам якасці — не ў два разы, як намерана праектам пяцігадовага плана, а ў значна большых размерах. Гэта прывядзе да больш высокіх паказчыкаў у адносінах да павелічэння фондаадачы і змяншэння матэрыяльнасці. Гэта, у канчатковым выніку, дасць магчымасць павялічыць тэмпы росту прадукцыйнасці грамадскай працы і выйсці па гэтакім паказчыку не на ніжні, як прадугледжана праектам, а на верхні ўзровень «вілікі» Асноўных напрамкаў.

Ставячы гэту задачу, Цэнтральны Камітэт разлічвае на поўную падтрымку ўсёй партыі, усіх партыйных арганізацый. [Апладысменты].

Трэба мець на ўвазе, што агульнае патрабаванне — павышаць эфектыўнасць і якасць — па-рознаму рэалізуецца на розных участках работы. Наша эканамічнае мысленне павіна быць максімальна канкрэтным. Таму мне хацелася б заастрыць увагу на некалькіх праблемах, якія ставяцца на першы план усім ходам развіцця народнай гаспадаркі.

Адна з такіх праблем, і, бадай, цэнтральная, — гэта капітальнае будаўніцтва. У план уключаны велізарны аб'ём работ. Пры гэтым тэмпы ўводу асноўных фондаў перавышаюць тэмпы росту капітальных укладанняў. Мянсяцца і структура капітальных укладанняў: пры росце за гяцігоддзе дзяржаўных капітальных укладанняў на вытворчае будаўніцтва прыкладна на адну трэць іх рэсурсы на тэхнічнае пераўзбраенне і рэканструкцыю дзеючых прадпрыемстваў павялічыцца амаль на 64 працэнты. Гэта і ёсць канкрэтнае ўвасабленне ўстановак XXV з'езда на павышэнне эфектыўнасці.

Знізіць аб'ём незавершанага будаўніцтва, скараціць тэрміны і кошт будаўнічых работ, хутчэй рэканструюваць дзеючыя магутнасці — вось на што арыентаваць пяцігадовы план.

Максімум энергіі трэба накіраваць на тое, каб паскорыць будаўніцтва буйных прамысловых комплексаў — ад іх жа своечасовага ўводу ў дзеянне ў рашаючай ступені залежыць выкананне плана вытворчасці многіх важнейшых відаў прадукцыі.

Будаўнічая праграма пяцігодкі напружаная. Аб'ёмы ўводу ў дзеянне новых фондаў будуць нарастаць па гадах. Гэта значыць, што фактар часу выступае як асноўны, што разварушвацца няма калі, што ўжо на старце пяцігодкі трэба працаваць з поўнай аддачай. Гэта павінны ўлічваць як самі будаўнікі, так і планавікі, праекціроўшчыкі, забеспячэнцы, усе, ад каго залежыць тэрміны і якасць будаўніцтва.

Савету Міністраў СССР неабходна распрацаваць мерапрыемствы па пераходзе ў 1977 годзе на новыя метады планавання і фінансавання капітальнага будаўніцтва. Дзейнасць будаўнічых арганізацый павіна ацэньвацца па закончаных і здадзеных заказчыкам гатовых аб'ектах і пускавых комплексах. У гэтай важнай сферы нашай гаспадарчай дзейнасці час навесці парадак.

Звяртаючыся да шматмільённай арміі будаўнікоў, хочацца сказаць: Радзіма чакае, што вы пакажаце ўзоры арганізаванай працы і з гонарам выканаете планавыя заданні. Ад таго, таварышы, як вы будзеце працаваць, у многім залежыць лёс усёй пяцігодкі. Тое, што заплававана, павінна быць своечасова ўведзена ў строй! [Апладысменты].

Другая важная задача пяцігодкі заключаецца ў тым, каб павысіць эфектыўнасць такіх базавых галін народнай гаспадаркі, як здабываючая прамысловасць, энергетыка і металургія.

Нашы дасягненні ў развіцці гэтых галін агульнавядомыя — па многіх паказчыках мы выйшлі тут на першае месца ў свеце. І тым не менш, велізарныя маштабы эканомікі, дынамізм яе развіцця патрабуюць усё большых колькасцей сыравіны, паліва, энергіі, металу. У план закладзены значны рост іх вытворчасці.

Аднак патрэбнасці растуць хутчэй, чым рэсурсы. Таму мы вымушаны, з аднаго боку, увесці жорсткія расходныя каэфіцыенты, захоўваць найстражэйшы рэжым эканоміі, а з другога, — даваць дадатковыя заданні па вытворчасці нафты, газу, вугалю, сталі, пракату і калярных металаў.

Але карэнае вырашэнне праблемы бесперабойнага задавальнення растучых патрэбнасцей гаспадаркі ў сыравіне і паліве, энергіі і метале, побач з далейшым павелічэннем іх вытворчасці, запатрабуе большых намаганняў па павышэнню эфектыўнасці ўсіх галін цяжкай індустрыі.

Каб растлумачыць сваю думку, прывяду ў якасці прыкладу метал. Нам не хапала яго і тады, калі выплаўлялася 50 мільёнаў тон сталі, не хапае і цяпер, калі мы маем яе амаль у тры разы больш. Вырашаць гэту праблему толькі на шляху колькаснага нарошчвання вытворчасці было б няправільна і вельмі стратна для народнай гаспадаркі. Іменна таму першараднае значэнне набывае якасны бок справы, павышэнне эфектыўнасці галіны. А рэзервы тут велізарныя.

Другі, таксама вельмі істотны бок праблемы — гэта эканомія металу ў галінах, якія з'яўляюцца галоўнымі яго спажывцамі. Такая эканомія можа і павінна быць забяспечана за кошт больш дасканалай тэхналогіі апрацоўкі металу, аблягчэння канструкцый машын, рашучага скарачэння адходаў і браку, шырокага ўкаранення ў вытворчасць эканамічна эфектыўных заменнікаў металу. Нядаўна Цэнтральны Камітэт партыі даручыў распрацаваць спецыяльныя паставы аб развіцці чорнай і калярвай металургіі. Маецца на ўвазе падрыхтаваць і ажыццявіць комплексную праграму вырашэння праблемы металу. Трэба паскорыць падрыхтоўку гэтых паставы і забяспечыць іх ажыццяўленне.

Цяпер аб сельскай гаспадарцы. Гэтакім участку эканомікі ў дзесятай пяцігодцы ўдзяляецца вялікая ўвага.

Галоўнае — замацаваць і развіць поспехі ў вытворчасці збожжа. Выйсці да канца пяцігодкі на рубж 235 мільёнаў тон збожжа — цэнтральная наша задача. Для гэтага трэба ўсямерна ўзнімаць культуру земляробства: паляпшаць структуру пясяўных пашчаў, больш энергічна змагацца за павышэнне ўраджайнасці, больш сеяць азімых, лепш займацца такімі каштоўнымі культурамі, як рыс, кукуруза, проса, соя, сорга і іншыя.

Зразумела, патрэбнасці краіны не абмяжоўваюцца збожжам. Неабходна і далей нарошчваць вытворчасць бавоўны, ільну, цукровых буракоў, сланечніку, агародніны, садавіны і іншай прадукцыі земляробства. І што асабліва важна — трэба больш, значна больш атрымліваць прадукцыі жывёлагадоўлі, хутчэй пераадолець цяжкасці ў забеспячэнні насельніцтва мяснымі і малочнымі прадуктамі.

Натуральна, я не магу сёння закрануць усе задачы, якія стаяць перад сельскай гаспадаркай. Многія з іх так або інакш закраналіся раней. Па найбольш актуальных Пелітбюро прыняло рэд рашэнняў, яны вам вядомыя.

На гэтым пленуме я хацеў бы зноў падкрэсліць, што праблема далейшага ўздыму сельскай гаспадаркі на сучасным этапе — гэта, перш за ўсё, праблема павышэння яе эфектыўнасці ў самым шырокім сэнсе. Агульную задачу можна сфармуляваць так: з розумам, па-гаспадарску выкарыстоўваць велізарныя рэсурсы, якія выдзяляюцца дзяржавай для развіцця сельскай гаспадаркі, беражліва адносіцца да зямлі, дабівацца максімальнай аддачы з кожнага гектара, з кожнага рубля ўкладанняў, з кожнай тоны ўгнаенняў.

Возьмем меліярацыю зямель. Пяцігадовым планам на яе выдзяляецца больш чым сорак мільярдаў рублёў — столькі ж, колькі было асвоена за апошнія дзве пяцігодкі, разам узятых. Такіх маштабаў, такіх каласальных праграм яшчэ не ведала сусветная практыка. І мы можам гэтым ганарыцца. [Апладысменты].

Вялікія сродкі пойдуць на стварэнне буйной зоны гарантаванай вытворчасці збожжа ў Паволжы, на паляпшэнне зямель нечарназёмнай паласы, на расшырэнне ірыгацыі ў Казахстане, рэспубліках Сярэдняй Азіі, на поўдні Украіны і ў іншых раёнах.

Зусім відавочна, што, выдзяляючы на меліярацыю велізарныя сродкі, дзяржава мае права чакаць, што з арашальных і асушальных зямель будзе атрыманы адпаведны прырост прадукцыі, што будзе палепшана яе якасць. На гэта трэба арыентаваць кадры, гэтакім павінна быць падпарадкавана ўся работа водагаспадарчых і зямельных органаў.

Канчатковы эффект павінен вызначаць і наш падыход да механізацыі сельскай гаспадаркі. На першы план і тут трэба паставіць якасць трактараў, машын і абсталявання, комплексную іх пастаўку, падрыхтоўку і замацаванне ў вёсцы механізатараў.

Пры абмеркаванні праекта пяцігадовага плана намі былі выказаны сур'ёзныя папрокі ў адрас Міністэрства трактарнага і сельскагаспадарчага машынабудавання. Скараціўся на недахоп магутнасцей для вытворчасці новай тэхнікі, яно працягвае выпускаць трактары і машыны ўстарэлых канструкцый, якія даўно не карыстаюцца попытам у калгасах і саўгасах. Напрыклад, трактар тыпу ДТ-54 выпускаецца ўжо каля трыццаці гадоў. Зусім нецярпіма, калі для выдатных па якасці трактараў «Кіравец» мінічарэ забяспечыць выпуск патрэбнага набору прычэпных і навясных машын. Не правільна становіцца — значыць заведама асуджаць новую магутную тэхніку на прастоі.

Відаць, Савету Міністраў трэба спецыяльна разгледзець пытанне аб рабоце гэтага міністэрства і рашуча выправіць становішча.

З пазіцыі эфектыўнасці трэба паглядзець і на праблемы хімізацыі сельскай гаспадаркі.

Важна забяспечыць павышэнне якасці ўгнаенняў, хуткае нарошчванне вытворчасці фасфатаў, у якіх асабліва маюць патрэбу збожжавыя раёны Сібіры і Казахстана. Неабходна сур'ёзна ўмацаваць аграхімічную службу. І што самае галоўнае — аб'явіць барацьбу са стратамі ўгнаенняў.

Праяўляючы клопаты аб эфектыўным выкарыстанні мінеральных угнаенняў, нельга выпускаць з пачатку ўвагі неабходнасць хуткага нарошчвання іх вытворчасці, асабліва ў першыя гады пяцігодкі. Я аб гэтым гавару таму, што да апошняга часу не ўвайшлі ў строй магутнасці, якія павінны былі ўвайсці яшчэ ў мінулы годзе. Нездавальняюча выконваецца план бягучага года. Становіцца трэба тэрмінова выправіць, ад гэтага ў многім будзе залежаць поспехі сельскай гаспадаркі. Думаю, што ў бліжэйшы час Палітбюро заслухае таварышаў, якія адказваюць за гэту справу.

Вялікія задачы стаяць у жывёлагадоўлі. Тут, побач з мерамі па росту пагалоўя, трэба таксама больш увагі ўдзяляць якасцям паказчыкам, павышэнню эфектыўнасці. Укажу хоць бы на такі рэзерв, як развіццё мясной жывёлагадоўлі, укараненне інтэнсіўных метадаў адкорму і нагулу буйной рагатай жывёлы. На думку спецыялістаў, гэта дало б магчымасць давесці сярэдняю вагу жывёлін, што прадаюцца дзяржаве, як мінімум, да 350—400 кілаграмаў. А пры нашых маштабах гэта значыць — атрымаць дадаткова паўтара-два мільёны тон мяса.

Велізарныя рэзервы павелічэння вытворчасці мяса закладзены ў хуткім развіцці свінагадоўлі і авенкагадоўлі. Вялікую аддачу можа даць бройлерная прамысловасць — аб гэтым сведчыць сусветная і айчынная практыка.

У вырашэнні задачы павышэння эфектыўнасці далейшага паляпшэння якасных паказчыкаў сельскай гаспадаркі вялікую ролю, несумненна, адыграе развіццё спецыялізацыі і канцэнтрацыі сельскагаспадарчай вытворчасці на базе міжгаспадарчай кааперацыі і аграпрамысловай інтэграцыі. Тут толькі велізарныя магчымасці росту аб'ёмаў вытворчасці, рэзкага павышэння прадукцыйнасці працы, зніжэння сабекошту прадукцыі земляробства і жывёлагадоўлі.

Разам з тым, хацелася б яшчэ раз папярэдзіць аб недапушчальнасці перагібаў у гэтай справе. Аб гэтым даводзіцца гаварыць таму, што дзе-нідзе пачалі з'яўляцца факты, калі таварышы на месца: яшчэ не стварыўшы новага, спяшаюцца рэзубіць старое — спецыялізацыя прадпрыемстваў яшчэ толькі будуюць, а фермы ў гаспадарках ужо ліквідавалі. Такі падыход не саздзейнічае паскарэнню тэмпаў нарошчвання вытворчасці прадукцыі.

У сувязі з гэтым жа трэба сказаць і аб тым, што згорванне вытворчасці сельскагаспадарчых прадуктаў у асабістым падсобных гаспадарках калгаснікаў, рабочых і служачых таксама заўчаснае. Асабістым гаспадаркам трэба ўдзяляць больш увагі, працяжыць аб іх клопаты.

Цяпер, побач з ростам сельскагаспадарчай вытворчасці, усё больш востра выяўляецца задача больш эфектыўнага выкарыстання таго, што ўжо дае сельская гаспадарка. Няма нічога горш, як страта патрэбных спажыву каштоўных прадуктаў, на вытворчасць якіх затрачаны вялікія сродкі, напружаная праца калгаснікаў і работнікаў саўгасаў.

Аб гэтым асабліва дарэчы напаміныць у бягучым годзе. Цаной велізарных і напружаных намаганняў мы выйгралі бітву за ўраджай. Але, каб забяспечыць поўную перамогу, трэба выйграць і наступную бітву — за захаванне шчодрых дароў зямлі, за тое, каб вынікі намаганняў па ўздыму сельскай гаспадаркі адчула на сваім стале кожная савецкая сям'я. [Апладысменты].

Інакш кажучы, гутарка ідзе аб тым, каб па-сапраўднаму адладзіць усё звоні механізма, які звязвае сельскую гаспадарку са спажывцом. Многія канкрэтныя крокі ў гэтых адносінах можна і трэба зрабіць ужо цяпер, не чакаючы нейкіх дадатковых укаванняў.

Разам з тым паляпшэнне вытворча-эканамічнага супрацоўніцтва сельскай гаспадаркі з іншымі галінамі, з якімі яна непасрэдна звязана, — пытанне вялікае і складанае.

Яго вырашэнне патрабуе выпрацоўкі стройнай сістэмы мер, якія далі б магчымасць забяспечыць зладжанае ўзаемадзеянне ўсіх галін аграпрамысловага комплексу, усіх прадпрыемстваў і арганізацый, якія ўваходзяць у яго. Паўстае пытанне і аб рашучым удасканаленні кіравання харчовай справай у краіне. Па даручэнню ЦК партыі цяпер ідзе работа па вызначэнню шляхоў вырашэння гэтых пытанняў.

(Працяг на стар. 4).

Прамова таварыша Л. І. БРЭЖНЕВА

(Працяг. Пачатак на стар. 2).

Та вытворчасці і захоўванню садавіны, агародніны і іншай скораспелай прадукцыі, магчыма, запатрабуецца стварыць новыя арганізацыйныя формы, умацаваць матэрыяльна-тэхнічную базу нарыхтоўчых арганізацый і перапрацоўчых прадпрыемстваў. Вопыт такі ёсць у Малдавіі, на Украіне, у Сярэдняй Азіі, у Азербайджане, Грузіі, на Паўночным Каўказе. Вельмі дзейснымі аказваюцца меры па спецыялізацыі і канцэнтрацыі вытворчасці агародніны і садавіны на аснове міжгаспадарчага і аграпрамысловага кааперавання. У гэтай важнай справе трэба лепш выкарыстоўваць магчымасці спажывецкай кааперацыі.

Перад сельскай гаспадаркай стаяць, такім чынам, вялікія задачы. Дазвольце выказаць упэўненасць, што працаўнікі вёскі зрабяць усё, каб высокімі дасягненнямі азнаменаваць 1977 год і пяцігодку ў цэлым. **(Працяглыя апладысменты).**

Як вы памятаеце, на з'ездзе строга і патрабавальна гаварылася аб неабходнасці рашучага паляпшэння спраў з вытворчасцю прамысловых тавараў народнага спажывання. Не паўтараючы сказанага, хацеў бы перш за ўсё ўказаць, што запісаная ў праекце плана заданні для групы «Б» мы разглядаем як мінімальныя.

Аб гэтым дарэчы напаміньце, бо ў мінулай пяцігодцы з 19 прамысловых міністэрстваў заданні па прадукцыі групы «Б» выканалі толькі 5. Гэта не павінна паўтарыцца. Неабходна павысіць патрабавальнасць да міністраў за выкананне планаў вытворчасці тавараў народнага спажывання.

Справа гонару галін, якія выпускаюць прадметы спажывання, — перавысіць планавыя і дадатковыя заданні. Усе мы верым, таварышы, у тое, што работнікі гэтых галін задачу, пастаўленую партыяй, вырашаць паспяхова. **(Апладысменты).**

У галінах групы «Б» асабліва вялікія рэзервы, якія тояцца ў павышэнні якасці прадукцыі. Гэта адносіцца не толькі да вырабкі абутковай, трыкатажнай і швейнай прамысловасці, але і да многіх тавараў працяглага карыстання.

І пад якасцю трэба разумець не толькі дабрадотнасць таго ці іншага вырабу, але і аздабленне, фасон, адпаведнасць модзе. Гэта значыць, што ў сур'ёзным паляпшэнні мае патрэбу планаванне вытворчасці тавараў народнага спажывання. Яно павінна стаць значна больш гібкім, чула рэагаваць на змяненне густаў і запатрабаванняў спажываўцаў.

Другая наспеўшая мера — вырашэнне пытання аб стымуляванні якасці ў вытворчасці тавараў народнага спажывання. Вострымі сталі і арганізацыйныя пытанні. Побач з Мінлегпрамам вытворчасцю такіх тавараў занята мноства галін народнай гаспадаркі. А належнай каардынацыі паміж імі няма.

Савет Міністраў СССР цяпер рыхтуе прапановы аб далейшым развіцці вытворчасці тавараў масавага попыту. Думаю, што таварышы павінны дастаткова шырока паддасці да задач, якія стаяць перад імі, нацэліць сваю работу не на дробныя, частковыя паляпшэнні, а на тое, каб дабіцца рашучых зрухаў ва ўсёй сферы вытворчасці тавараў народнага спажывання і паслуг.

Пытанне гэта вельмі важнае, сапраўды праграмае, — і ў сацыяльных, і ў эканамічных адносінах. У бягучай пяцігодцы яно набывае асаблівую актуальнасць. Мы мабілізуем людзей на высокапрадукцыйную працу, перавыкананне планавых паказчыкаў, на сустрэчныя планы, а ў радзе галін — на дадатковыя заданні. Гэта, натуральна, абавязвае лепш задавальняць патрэбнасці насельніцтва, забяспечыць яго растуць деходы дастатковай колькасцю прадметаў спажывання высокай якасці і паслугамі.

Яшчэ адно важнае пытанне, на якое хацеў бы звярнуць увагу ўдзельнікаў Пленума, — гэта пытанне аб працоўных рэсурсах.

Патрэбнасць у рабочай сіле ў нас будзе расці як у вытворчай, так і невытворчай сферы. А між тым дзеянне дэмаграфічных фактараў, звязанае з аддаленымі вынікамі вайны, прывядзе ў 80-х гадах да рэзкага скарачэння прытоку працаздольнага насельніцтва.

Цяперашняя сітуацыя з усёй вастрынёй ставіць задачу эканоміі, больш рацыянальнага выкарыстання працоўных рэсурсаў. Галоўны шлях яе вырашэння — паскарэнне росту прадукцыйнасці працы, перш за ўсё за кошт механізацыі ручной працы не толькі ў асноўных вытворчасцях, але і на дапаможных пагрузачна-разгрузачных і рамонтных работах.

На вырашэнне гэтай задачы трэба накіраваць навуковую і канструктарскую думку, прыкаваць да яе ўвагу вынаходнікаў і рацыяналізатараў, паставіць яе ў цэнтр работы машынабудавальнікаў галін.

Фактару працоўных рэсурсаў, эканомнаму іх выкарыстанню трэба больш удзяць увагі пры складанні праектаў капітальнага будаўніцтва. Для прыцягнення і замацавання кадраў, асабліва ў аддаленых раёнах, важна праяўляць больш клопатаў аб жыллі, умовах працы і быццё людзей.

Разам з тым, таварышы, трэба ўдзяць самую пільную ўвагу стану працоўнай дысцыпліны. У нас яшчэ многа, вельмі многа прагулаў, спазненняў, прастоёў. Гэта — вялікае зло, з-за якога страчаюцца мільёны чалавека-дзён. І на барацьбу з ім трэба ўзяць усе партыйныя арганізацыі, усю грамадскасць.

Словам, таварышы, пытанні — і пытанні вострых, цяжкіх — тут шмат. Каб вырашаць іх, патрэбна пастаянная, сістэматычная работа і ў цэнтры і на месцах.

Коротка аб знешнеэканамічных сувязях. Увага, якую Цэнтральны Камітэт у апошнія гады ўдзяляў іх развіццю, прынесла свой плён — і палітычны і эканамічны.

Такога курсу мы будзем трымацца і ў гэтай пяцігодцы. Мяркуюцца, што гандаль з сацыялістычнымі краінамі ўзрастае на 41 працэнт, а з прамыслова развітымі капіталістычнымі дзяржавамі — больш чым на 31 працэнт. Планама таксама намечана стварэнне многіх прамысловых аб'ектаў на кампенсацыйнай аснове.

Але, чым шырэй мы развіваем знешнеэканамічныя сувязі, тым больш важным становіцца пытанне аб іх эфектыўнасці.

Удасканаленню кіравання знешнеэканамічнай дзейнасці прысвечана нядаўна прынятая пастанова ЦК КПСС і Саўміна СССР. У ёй намечана сістэма мер па пераадоленню наяўных недахопаў, дадзеныя важныя дэталізаваныя ўстаноўкі па дзейнасці ЦК будзе трымаць гэта пытанне пад неслалбным кантролем.

Я, таварышы, не мог, ды і не ставіў сабе на мэце сказаць аб задачах, якія стаяць перад намі на ўсіх рашаючых участках барацьбы за выкананне пяцігодкі. У тым ліку і такіх актуальных, як праблема транспарту, дзе стварыліся даволі сур'ёзныя цяжкасці, як праблема паляпшэння сістэмы матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння, рэалізацыі намечаных з'ездам задач па ўдасканаленню планавання і кіравання народнай гаспадаркай. Аб іх сур'ёзна размова яшчэ наперадзе. Але хацелася б, каб партыйныя і гаспадарчыя органы ўжо цяпер актыўна ўзяліся за падрыхтоўку мер, закліканых у найкарацейшыя тэрміны пераадолець наяўныя на гэтых важных участках работы цяжкасці і недахопы. Час не чакае.

Некалькі заўваг, якія адносяцца да работы ў будучым, 1977 годзе.

Як я ўжо гаварыў, вынікі бягучага года паказваюць, што мы можам рухацца наперад больш хутка, чым было намечана планама. Каб стварыць належны задзел, добрую гарантыю для выканання пяцігодкі ў цэлым, у 1977 годзе мы павінны выйсці на больш высокія рубляжы, зрабіць усё, каб перавысіць планавыя наметкі. Зразумела, рабіць гэта трэба без шкоды для эфектыўнасці і якасці, а перш за ўсё на аснове іх павышэння.

У гэтай сувязі велізарнае значэнне набываюць сустрэчныя планы. У іх распрацоўцы і ажыццяўленні праяўляецца імкненне працоўных калектываў унесці канкрэтны ўклад у дэталізаванае выкананне заданняў пяцігодкі, у вырашэнне карэзных эканамічных праблем, вызначаных XXV з'ездам.

Тут шырокае поле дзейнасці і для гаспадарчых органаў, і для партыйных, савецкіх, прафсаюзных і камсамольскіх арганізацый. На перавыкананне месячных і кварталных заданняў, на ўзмацненне рэжыму эканоміі матэрыяльных і фінансавых рэсурсаў, сыравіны, паліва і энергіі павінна быць нацэлена сацыялістычнае спароніцтва — магутны, выпрабаваны рычаг уздыму працоўнай актыўнасці, паспяховага выканання гаспадарчых задач.

1977 год — другі год нашай работы па выкананню рашэнняў XXV з'езда — знамянальны тым, што краіна будзе адзначаць вялікі юбілей — шасцідзясят гадоў з дня Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. **(Апладысменты).** Дазвольце выказаць нашу агульную упэўненасць у тым, што ўся наша ленынская партыя, увесь народ наш падыдуць да гэтых слаўных дзён з новымі працоўнымі дзямі, з новымі працоўнымі подзвігамі на ўсіх участках вялікага фронту барацьбы за камунізм. **(Працяглыя апладысменты).**

А цяпер, таварышы, дазвольце спыніцца на некаторых пытаннях міжнароднай дзейнасці партыі.

Яна праходзіць пад знакам ажыццяўлення рашэнняў XXV з'езда КПСС. Прынятую з'ездам праграму далейшай барацьбы за

мір і міжнароднае супрацоўніцтва, за свабоду і незалежнасць народаў мы адразу ж, без разварушэння, пачалі ажыццяўляць.

Як і заўсёды, першарадную ўвагу Палітбюро ЦК удзяляе развіццю брацкіх сувязей з сацыялістычнымі краінамі. Мы з задавальненнем можам сказаць, што прайшоўшыя месяцы азнаменаваны значнымі поспехамі ў справе далейшага ўмацавання пазіцый супрацьстаяння сацыялізму.

Мацнее і паспяхова развіваецца вялікая садружнасць сацыялістычных дзяржаў. На XXV з'ездзе КПСС была дадзена высокая ацэнка супрацоўніцтва нашых краін і партый, я не буду яе паўтараць. З'езд даў рады брацкіх партый (Балгарыі, Чэхаславакіі, ГДР, Манголіі), якія ўжо адбыліся пасля XXV з'езда КПСС, як і з'езды камуністаў Венгрыі, Польшчы, Кубы, якія адбыліся некалькі раней, зноў пацвердзілі непарушнае ідэйнае адзінства і палітычную згуртаванасць нашай дружбы і сям'і. Нядаўна ў нас пабывала партыйна-ўрадавая дэлегацыя Манголіі на чале з таварышам Цэдэнбалам. Мы правялі добрыя перагаворы, падпісалі рад важных пагадненняў. У лістападзе чакаем у Савецкі Саюз дэлегацыю Польшчы на чале з таварышам Герэкам. Развіццю нашай дружбы з Румыніяй, з яе Камуністычнай партыяй садзейнічалі візіт у Савецкі Саюз таварыша Чаушэску і нашы з ім таварыскія перагаворы.

Працягвае ісці наперад эканамічнае супрацоўніцтва краін сацыялізму. На XXX сесіі Савета Эканамічнай Узамедапамогі гэтым летам былі прыняты важныя рашэнні, у прыватнасці, аб распрацоўцы доўгатаэрміновых мэтых праграм — сыравіннай, энергетычнай, харчовай і інш. Адным словам, сацыялістычная эканамічная інтэграцыя набірае сілу.

У рабоце сесіі ўдзельнічалі на гэты раз прадстаўнікі не толькі Югаславіі, але таксама В'етнама, КНДР, Лаоса і Анголы. Гэта паказвае рост аўтарытэту СЭУ, расшырэнне яго сувязей.

Палітбюро ЦК пастаянна падтрымлівае цесныя кантакты з кіраўнікамі брацкіх партый краін сацыялізму. У гэтых адносінах давялося нямаля папрацаваць і мне. Акрамя карысных сустрэч, якія мелі месца ў ходзе Берлінскай канферэнцыі кампартыі у канцы чэрвеня, у тым ліку сустрэчы з тав. Ціта, у мяне, як вы ведаеце, адбыліся ў Крым гутаркі з таварышамі Герэкам, Гусакам; Жыўкавым, Чаушэску, Цэдэнбалам, Хонекерам, Кедарам. Гэта былі грунтоўныя, па-сапраўдному таварыскія, шырыя размовы па многіх зладзённых пытаннях нашага супрацоўніцтва і нашых сумесных дзейняў.

У цэлым серыя крымскіх сустрэч у гэтым годзе з'явілася як бы яшчэ адным этапам у развіцці нашага брацкага супрацоўніцтва, у далейшай распрацоўцы нашых сумесных пазіцый. Палітбюро ЦК КПСС адобрыла работу, праведзеную ў час гэтых сустрэч. **(Апладысменты).** У радзе партый былі таксама прыняты спецыяльныя рашэнні, у якіх высока ацэньваецца іх значэнне.

Адным словам, таварышы, наша выдатная садружнасць сацыялістычных дзяржаў жыць багатым, паўнакроўным жыццём. Гэта фактар велізарнага значэння, і наша ленынская партыя прыкладзе ўсе сілы да таго, каб так яно было і надалей! **(Працяглыя апладысменты).**

Вельмі вялікае значэнне мае тое, што завяршылася ўз'яданне В'етнама, ён абвешчаны сацыялістычнай рэспублікай. **(Працяглыя апладысменты).** Сацыялістычная Рэспубліка В'етнам налічвае цяпер больш чым 50 мільёнаў жыхароў. Па колькасці насельніцтва яна — трэцяя сацыялістычная дзяржава свету.

В'етнам з яго вялікім вопытам гераічнай барацьбы супраць імперыялістычнай агрэсіі, за свабоду і незалежнасць, з яго высокім рэвалюцыйным аўтарытэтам стаў цяпер важным фактарам міру і прагрэсу ў Паўднёва-Усходняй Азіі, ды і ў Азіі ў цэлым. Мы горача вітаем гістарычную перамогу в'етнамскіх сяброў і жадаем ім новых вялікіх поспехаў! **(Апладысменты).**

Важнай падзеяй стала таксама перамога патрыятычных сіл у Лаосе, прыход да кіраўніцтва гэтай краінай марксісцка-ленынскай Народна-рэвалюцыйнай партыі. Уз'яўшы ўладу ў свае рукі, працоўныя гэтай краіны пачалі будаўніцтва новага жыцця. Візіт у СССР вясной гэтага года партыйна-ўрадавай дэлегацыі Лаоса і добрая таварыская гутарка, якая была нядаўна ў мяне і тав. Сулава з генеральным сакратаром брацкай лаоскай партыі тав. Кейсанам Фамвіханам, паказалі, што ў савецка-лаоскай дружбы добрыя перспектывы. Думаю, таварышы, мы маем усе падставы сказаць, што ў асобе Лаоса сям'я са-

цыялістычных дзяржаў папаўняецца яшчэ адным новым членам. **(Апладысменты).**

Шлях незалежнага развіцця адкрыўся і перад Дэмакратычнай Кампунчэйяй.

Асобна, як і раней, стаіць пытанне аб нашых адносінах з Кітаем. Там адбываюцца складаныя ўнутрыпалітычныя працэсы. Цяпер яшчэ цяжка сказаць, які будзе будучы палітычны курс КНР. Але ўжо цяпер ясна, што знешнепалітычная лінія, якая праводзілася Пекінам на працягу паўтара дзесятка гадоў, грунтоўна дыскрэдытавана ва ўсім свеце.

Што датычыць Савецкага Саюза, то імкненне да паляпшэння адносін з Кітаем — гэта наш паслядоўны курс. Як было падкрэслена на XXV з'ездзе КПСС, «у адносінах да Кітая, як і ў іншых краінах, мы цвёрда прытрымліваемся прынцыпаў раўнапраўя, павары суверэнітэту і тэрытарыяльнай цэласнасці, неўмяшання ва ўнутраныя справы адзінаго, непрымянення сілы. Адным словам, мы гатовы нармалізаваць адносіны з Кітаем на прынцыпах мірнага суіснавання. Больш таго. На нашым з'ездзе ясна ўказвалася, што мы прыхільнікі аднаўлення добрых адносін паміж СССР і КНР, якія адпавядаюць прынцыпам сацыялістычнага інтэрнацыяналізму. Хачу падкрэсліць, што, на нашу думку, у адносінах паміж СССР і КНР няма такіх пытанняў, якія нельга было б вырашыць у духу добрасуседства. У гэтым напрамку мы будзем дзейнічаць і надалей. Справа будзе залежаць ад таго, якую пазіцыю зойме другі бок.

Што датычыць адносін з Албаніяй, то мы, як вядома, гатовы да іх аднаўлення і не лічым, што нас з гэтай краінай раздзяляюць якія-небудзь аб'ектыўныя фактары.

Шмат падзей вялікага палітычнага значэння адбылося ў краінах, якія вызваліліся ад каланіяльнай залежнасці. Перш за трэба сказаць аб перамозе патрыятыў Анголы над замежнымі імперыялістычнымі інтэрвентамі і сіламі ўнутранай рэакцыі.

Гераічная барацьба ангольскага народа сустрэла спачуванне і падтрымку як раду прагрэсіўных краін Афрыкі, так і сацыялістычных дзяржаў, у тым ліку Савецкага Саюза, і, як вядома, таксама Кубы. Мы аказалі бескарысліваю падтрымку справядлівай барацьбе патрыятыў Анголы, адгукнуліся на просьбу яе законнага ўрада — і мы гэтым ганарымся! **(Апладысменты).**

Перамога Анголы стала натхняючым стымулам для сіл прагрэсу на афрыканскім кантыненте. Узмацнілася барацьба народаў супраць такіх бастыёнаў расізму і рэакцыі, стаўленікаў супраць імперыялізму, як Паўднёвая Афрыка і Радэзія. Антыімперыялістычныя сілы ў Афрыцы адчулі сябе больш упэўненымі. Гэта і мы змаглі прыкмеціць, прымаючы ў Маскве за мінулыя месяцы рад аўтарытэтных дэлегацый незалежных афрыканскіх краін, барацьбою за свабоду і прагрэс народаў гэтага кантынента.

А нядаўні візіт у Савецкі Саюз прэзідэнта народнай Анголы таварыша Нета закітравалі асновы для далейшага развіцця і паглыблення дружбы паміж нашымі краінамі. Заключэнне паміж СССР і Анголай Дагавору аб дружбе і супрацоўніцтве — гэта новы крок да ўмацавання вялікай дружбы свету сацыялізму і маладых дзяржаў, якія вызваліліся, — і крок немалы, крок пераканаўчы! **(Апладысменты).**

Плённа развіваюцца нашы сувязі і з маладой афрыканскай Рэспублікай Мазамбік, новым сведчаннем чаго з'явіўся візіт у СССР летам гэтага года прэзідэнта рэспублікі, Старшыні ФРЭЛІМО тав. Машэла.

Хачу таксама асобна падкрэсліць вялікае значэнне чарговага візіту ў СССР у гэтым годзе кіраўніка ўрада дружэлюбнай Індыі пані Індзіры Гандзі. Перагаворы з ёй зноў пацвердзілі: наша дружба з гэтай вялікай і міралюбівай азіяцкай дзяржавай мацнее і паглыбляецца, наша супрацоўніцтва шырыцца на вялікую карысць для народаў абедзвюх краін і для ўсеагульнага міру. **(Апладысменты).**

Актыўныя крокі робяцца з нашага боку ў падтрымку справядлівых патрабаванняў краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі, якія сталі на шлях развіцця, аб перабудове на асновах раўнапраўя міжнародных эканамічных адносін, аб ліквідацыі ўсіх форм эксплуатацыі капіталістычнымі дзяржавамі больш слабых партнёраў у «трэцім свеце». У гэтай сферы, як і ў многіх іншых, ітэра-сы сацыялістычных і маладых незалежных краін сыходзяцца.

Вядома, у «трэцім свеце», як і наогул на нашай планеце, працягваецца ўпорная барацьба сіл прагрэсу і сіл рэакцыі. Аб гэтым сведчыць і прайшоўшая ў жніўні ў Калом-

ба п'ята канферэнцыя кіраўнікоў дзяржаў і ўрадаў краін, якія праводзяць палітыку недалучэння. Рух недалучэння стаў прыкметным фактарам міжнароднага жыцця, важным звязком сусветнага фронту барацьбы народаў супраць імперыялізму, каланіялізму і агрэсіі. Прынятыя ў Каломба ў выніку доўгіх і часам, як стала вядома, нялёгка абмеркаваных дакументаў па палітычных і эканамічных праблемах пацвердзілі, што ў цэлым рух недалучэння захоўвае прагрэсіўны характар.

Таварышы! XXV з'езд паставіў задачу — сканцэнтравана намаганні міралюбівых дзяржаў на ліквідацыю наяўных ваенных ачагоў, і перш за ўсё на дасягненні справядлівага і трывалага ўрэгулявання на Блізкім Усходзе. Задача гэта набыла ў апошні час асаблівае значэнне, можна сказаць, — вострую актуальнасць. Справа ў тым, што становішча ў гэтым раёне зноў абвастрылася, што звязана з крывавамі падзеямі ў Ліване.

Калі глядзець у карань падзей, то тут мы маем справу з новай спробай сусветнага імперыялізму, г. зн. ЗША і іншых дзяржаў НАТО, нанесці ўдар па сілах антыімперыялістычнай рэвалюцыі на Блізкім Усходзе, захаваць і ўмацаваць тут свае пазіцыі. Імперыялізм ідзе цяпер па шляху правакавання міжусобных канфліктаў арабаў супраць арабаў. Магчыма, да гэтага тояцца ва ўзрослым класавым раслаенні ўнутры арабскіх краін, у ролі сацыяльна-палітычных адносінаў паміж імі.

У Ліване сілы ўнутранай рэакцыі, узброеныя і заахочваемыя заходнімі дзяржавамі, пры падтрымцы Ізраіля і Саудаўскай Аравіі, перайшлі ў наступленне на мясцовыя нацыянальна-патрыятычныя сілы. Аднак перш за ўсё іх удар накіраваны супраць атрадаў Палесцінскага руху супраціўлення, гэта значыць супраць аднаго з антыімперыялістычных атрадаў арабскага свету. У арбіту ваенных дзеянняў, на жаль, аказалася ўцягнутай і Сірыя.

Савецкі Саюз з самага пачатку выступаў за спыненне братазбойчай вайны ў Ліване, за тое, каб прагрэсіўныя сілы гэтай краіны і палесцінскія патрыёты былі ахаваны ад разгрому, каб было захавана дзяржаўнае адзінства Лівана і сарваны рэакцыйны план падзелу гэтай краіны.

Адначасова мы прытрымліваемся думкі, што вельмі важна ўрэгуляваць у духу ўзаемнай добрай волі адносіны паміж палесцінскімі і ліванскімі патрыётамі, з аднаго боку, і суседняй Сірыяй — з другога. Гэта неабходна для аднаўлення адзінства гнтыімперыялістычных сіл на арабскім Усходзе.

Як вядома, нядаўна адбылася нарада кіраўнікоў дзяржаў Саудаўскай Аравіі, Егіпта, Сірыі, Кувейта, Лівана і старшыні Выканкома Арганізацыі вызвалення Палесціны Арафата. Было дасягнута пагадненне аб спыненні агню, стварэнні міжарабскіх сіл бяспекі і нармалізацыі становішча ў Ліване.

Маркуючы па ўсяму, гэта пагадненне, прынамсі ў тым, што датычыць спынення агню, увогуле захоўваецца. Паглядзім, як пойдзе справа далей.

Мы, зразумела, станоўча адносімся да самага факта дагаворнасці аб спыненні вайны ў Ліване. Хацелася б спадзявацца, што працэс нармалізацыі становішча там будзе праходзіць на здаровай аснове, без шкоды для ліванскіх патрыятычных сіл і Палесцінскага руху супраціўлення.

Відаць, для поўнай нармалізацыі становішча ў гэтым раёне запатрабуецца яшчэ ня мала часу. Што датычыць СССР, то мы будзем і надалей рабіць усё для паспеху мірнага ўрэгулявання ў Ліване. [Апладысменты].

Таварышы! Мы ясна бачым, што спраўдзеная аснова падзей у Ліване — неўрэгуляванасць становішча на Блізкім Усходзе ў цэлым. Нядаўна Савецкі Саюз выступіў з новай ініцыятывай, накіраванай на аднаўленне Жэнеўскай канферэнцыі па Блізкім Усходзе — з удзелам усіх зацікаўленых бакоў, у тым ліку і Палесцінскага руху супраціўлення. Мы прапанавалі канкрэтны парадак дня гэтай канферэнцыі. Ён ахоплівае ўсе праблемы, вырашэнне якіх прывяло б на справе да ўсталявання трывалага міру на Блізкім Усходзе.

Такім чынам мы няўхільна трымаем свой курс адносна канфлікту на Блізкім Усходзе. Наша палітыка — прынцыповая, класавая, марксісцка-ленінская, і толькі такую можа праводзіць наша краіна [Апладысменты].

Таварышы! Міжнародная палітыка нашай партыі — гэта перш за ўсё барацьба за трывалы мір. Адно з важнейшых задач мы бачым у тым, каб у поўнай меры выкарыстаць, прычым не толькі ў Еўропе, — спрыяльныя магчымасці, створаныя павядзеннем агульнаеўрапейскай нарады, урачыста прынятым у Хельсінкі дакументам аб мірным суіснаванні і супрацоўніцтве дзяржаў. У поўнай адпаведнасці з праграмай, зацверджанай XXV з'ездам партыі, мы працягваем работу па развіццю раўнапраўных узаемавыгадных адносін з капіталістычнымі дзяржавамі.

На кожным этапе гэта работа мае свае

асаблівасці. Пяць або дзесяць гадоў таму назад стаяла задача — стварыць аснову нармальнага адносін мірнага суіснавання з Францыяй, ФРГ, Злучанымі Штатамі Амерыкі, Канадай, Італіяй, Англіяй і іншымі капіталістычнымі краінамі, ачысціць гэтыя адносіны ад галоўных насласяў «халоднай вайны». Калі гэта было ў асноўным зроблена, мы пайшлі далей, пачалі разгортваць усё больш шырокае супрацоўніцтва ў галіне палітыкі, эканомікі, навукі, тэхнікі, культуры.

І за апошнія месяцы ў гэтым плане зроблена ня мала карыснага. Папідсаны, напрыклад, такія пагадненні, поўнасцю адпавядаючыя духу і літару Заключнага акта, прынятага ў Хельсінкі, як дзесяцігадовае пагадненне з Канадай аб садзейнічанні эканамічнаму, прамысловому і навукова-тэхнічнаму супрацоўніцтву, пагадненні па гэтых жа пытаннях з Кіпрам і Партугаліяй, савецка-партугальскае пагадненне аб культурным супрацоўніцтве, пагадненне з Францыяй аб папярэджанні выпадковага або несанкцыянаванага прымянення ядзернай зброі, аб супрацоўніцтве ў галіне энергетыкі, грамадзянскай авіяцыі і авіябудавання, з Фінляндіяй — у галіне аховы здароўя і сацыяльнага забеспячэння. Як бачыце, справы ідуць. Увесь свет бачыць: СССР ідзе дарогай міру і мірнага супрацоўніцтва. І ўвесь свет павінен ведаць: гэтай дарогай мы будзем ісці і ў далейшым! [Апладысменты].

Трэба, аднак, прызнаць, што развіццё нашых адносін з радам дзяржаў за апошні час замарудзілася, прычым не па нашай віне. Гэта ў значнай меры было выклікана складанай унутрыпалітычнай абстаноўкай у некаторых краінах, у прыватнасці, перадвыбарнымі кампаніямі ў ЗША і ФРГ.

Дастаткова ўпамінаючы, што ў такім гяжым пытанні савецка-амерыканскія адносіны, як падрыхтоўка новага доўгатэрміновага пагаднення аб абмежаванні наступальных стратэгічных узбраенняў, справа па сутнасці застопарылася, хоць асноўны змест такога дакумента быў узгоднены на вышэйшым узроўні яшчэ ў канцы 1974 года.

Атрымаўшы нашы апошнія прапановы па астатніх пытаннях яшчэ ў сакавіку гэтага года, амерыканскі бок да апошняга часу не даў на іх адказу. Пры гэтым нам даюць зразумець, што прычына — у складанасці перадавыбарнай абстаноўкі. Мы можам толькі шкадаваць, што так падыходзяць да справы, ад якой залежыць умацаванне міру і бяспекі двух вялікіх народаў, ды і агульнае адраўненне абстаноўкі ў свеце на гады наперад.

У цэлым, аднак, развіццё нашых адносін з ЗША пакуль што захоўвае пазітыўную накіраванасць. Нядаўна быў падпісаны дагавор аб падземных ядзерных выбухах для мірных мэт. Адбываецца ўзаемавыгаднае супрацоўніцтва ў многіх галінах навукі і тэхнікі. Даволі шырокі маштаб прынялі культурныя абмены. Расшыраюцца патроху і эканамічныя сувязі — нават пры тых перашкодах, якія створаны дыскрымінацыйным гандлёвым заканадаўствам у ЗША. Зразумела, каб не было гэтых перашкод, нашы эканамічныя сувязі прынялі б зусім іншы размах.

У ходзе выбарчай кампаніі кандыдаты, якія сепернічаюць паміж сабой, — прэзідэнт Форд і пан Картэр, — неаднаразова выступалі з заявамі па пытаннях знешняй палітыкі, адносін з Савецкім Саюзам.

Аднак выказванні гэтыя носяць па большай частцы даволі агульны і нярэдка супярэчлівы характар. У цэлым абодва прэзідэнты выступаюць як быццам на карысць далейшай нармалізацыі міжнароднай абстаноўкі і развіцця добрых адносін з СССР. Але ад іх нярэдка дэзаводзіцца чуць заявы і іншага роду: заклікі да далейшай гонкі ўзбраенняў, да правядзення палітыкі «з пазіцыі сілы», да так званай «жорсткага курсу» ў адносінах да Савецкага Саюза і г. д.

Тым не менш, хто б ні апынуўся на чале ўлады ў Вашынгтоне пасля выбараў, Злучаным Штатам, відаць, даядзена лічыцца з рэальнымі суадносінмі сіл у свеце, якія склаліся амерыканскай кіруючай колы, цяроза ацаніўшы абстаноўку, пачаць у апошнія гады пошукі дагаворнасцей са светам сацыялізму. Ва ўсякім выпадку адно павінна быць зусім ясным: наша лінія на шырокае развіццё адносін са Злучанымі Штатамі, на аслабленне пагрозы новай сусветнай вайны застаецца нязменнай. [Апладысменты].

Цяпер аб адносінах з Федэратыўнай Рэспублікай Германіяй. Нядаўна там прайшлі чарговыя выбары ў бундэстаг. У ходзе перадвыбарнай кампаніі прыкметна ажывіліся сілы, якія атакавалі «усходнюю палітыку» ўрада з антысавецкіх, ледзь прыкрытых рэваншцкіх пазіцыяў. У гэтай сітуацыі мы палічылі неабходным выступіць з заявай аб нашай палітыцы ў адносінах да ФРГ, каб усім было ясна, якая пазіцыя Савецкага Саюза.

Каб падкрэсліць гатоўнасць абодвух бакоў да развіцця добрых адносін паміж СССР і ФРГ, мы з канцлерам Шмітам дамовіліся ў прынцыпе аб правядзенні майго

чарговага візіту ў Федэратыўную Рэспубліку, аб чым было апублікавана кароткае паведамленне.

Хоць пазіцыя ўрадавай кааліцыі і аказалася пацяснёнай, тым не менш, яе перамога на выбарах пацвердзіла, як мы разумеем, што большасць насельніцтва ФРГ выступае за мір і разрадку, за далейшае палітычнае адносіны з сацыялістычнымі дзяржавамі. Гэта, відаць, стварае ўмовы для нармальнага развіцця ўзаемавыгадных адносін паміж СССР і ФРГ. Наша пазіцыя ясная: мы — за гэта.

Па-ранейшаму паспяхова развіваюцца нашы, я б сказаў, шматгранныя адносіны з Францыяй, у тым ліку і ў пытаннях знешняй палітыкі, хоць, вядома, зусім не ва ўсіх міжнародных справах у нас агульныя пазіцыі з кіраўніцтвам гэтай краіны.

Не выключана, што па запрашэнню прэзідэнта Жыскар д'Эстана мне даядзена, у адпаведнасці з існуючай практыкай абмену візітамі, у недалёкім будучым зноў наведаць Францыю. Думаю, што гэта дасць магчымасць не толькі абмеркаваць цікавыя абодва бакі пытанні, але і стварыць імпульс для новых ініцыятыў у традыцыйным дружалюбным супрацоўніцтве двух вялікіх народаў.

Адносінам з Японіяй, нашай суседкай і адной з буйнейшых дзяржаў Азіі, мы надавалі і надаём сур'ёзнае значэнне. Мы заўсёды лічылі магчымым і жаданым развіццё шырокіх і трывалых адносін з Японіяй на аснове ўзаемнай павягі і ўзаемнай выгады, адносін, прасякнутых духам добра-суседства. Аб гэтым, як вам вядома, мы не раз гаварылі, у тым ліку і на XXV з'ездзе партыі.

У апошні раз я меў магчымасць выказаць некаторыя меркаванні аб канкрэтных перспектывах даўгачаснага — на дзесяці-пятнаццаць гадоў — эканамічнага супрацоўніцтва нашых дзвюх краін, калі ў жніўні гэтага года гутарыў у Крыме з аўтарытэтай дэлегацыяй японскіх дзельцоў колаў на чале са старшынёй Федэрацыі эканамічных арганізацыяў Японіі панам Дока.

Рэакцыя японскіх суб'есіднікаў і наступныя водгукі на гутарку ў самой Японіі былі станоўчымі. Гэта яшчэ раз пацвердзіла, што для развіцця шырокіх і трывалых узаемавыгадных адносін паміж нашымі дзвюма краінамі ёсць салідная аснова (уласна, гэта пацвярджаецца і практыкай, якая мела месца да гэтага часу).

Аднак мы не цешымся ілюзіямі і ведаем, што за спраўды добрыя савецка-японскія адносіны наперадзе яшчэ складаная барацьба. Новым напамінаннем аб гэтым з'явіліся дзеянні японскіх улад у час нядаўняга ініцыятыўнага савецкім самалётам, які зрабіў пасадку ў Японіі. Факты ўсім вядомыя. Мы ўжо выказалі з усёй яскасцю сваю думку аб гэтых дзеяннях Японіі ў заявах Савецкага ўрада і ў гутарцы А. А. Грамыкі з міністрам замежных спраў Японіі. Тут я хачу толькі падкрэсліць, што паводзіны японскіх улад сур'ёзна азмочылі агульную атмасферу савецка-японскіх адносін. Яны пасяялі ў савецкіх людзей сумненне ў шчырасці заяў, якія робяцца ў Токіо аб жаданні мець добрыя адносіны з СССР.

Таварышы! Мы хочам, каб мірнае супрацоўніцтва дзяржаў было не толькі двухбаковым, але набывала ўсё больш шырокі, шматбаковы характар, утвараючы сабой як бы сувязную матэрыяльную тканіну трывалага міру. Імяна на гэта накіраваны, у прыватнасці, і прапановы Савецкага Саюза аб правядзенні агульнаеўрапейскіх кангрэсаў па праблемах транспарту, энергетыкі, аховы навакольнага асяроддзя.

У цэлым работа па ажыццяўленню дагаворнасцей, дасягнутых у Хельсінкі, цяпер распаўсюджваецца на дзесяткі і нават сотні практычных спраў. Яны магчымыя не заўсёды прыкметныя, але гэта — партыйная і дзяржаўная работа выключнай важнасці. І мы, савецкія людзі, цэнём намаганні ўсіх, хто дзейнічае ў гэтым жа напрамку. Бо гэта наша агульная справа — справа міру, такая блізкая сэрцу кожнага савецкага чалавека. [Працяглыя апладысменты].

Карысную ролю для стварэння больш спакойнай абстаноўкі ў Еўропе адыгралі одобраныя па нашай ініцыятыве на агульнаеўрапейскай нарадзе так званыя меры давер'я — практыка інфармацыі загадзя іншых краіч аб маючых адбыцца буйных ваенных манеўрах і запрашэнне на гэтыя манеўры замежных назіральнікаў.

Паслядоўна мы выконваем і тыя палажэнні прынятага ў Хельсінкі Заключнага акта, якія датычаць расшырэння культурных і іншых сувязей і кантактаў паміж народамі, расшырэння абмену інфармацыяй. Мы зыходзім з таго, што ва ўмовах разрады напружанасці развіццё такіх сувязей і кантактаў з'яўляецца зусім натуральным — зразумела, пры строгім захаванні прынцыпаў узаемнай павягі суверэнітэту і неўмяшання ва ўнутраныя справы аднаго. А парушаць гэтыя прынцыпы ў адносінах з Савецкім Саюзам, дзейнічаць супраць інтарэсаў савецкага народа, нашага сацыялістычнага ладу мы, — прабачце, панове, —

нікому не дазволім. [Працяглыя апладысменты].

У сувязі з гэтым трэба сказаць, што ва ўмовах разрады ўсё больш высокія патрабаванні прад'яўляюцца да нашай ідэалагічнай работы. Наша прапаганда — як унутры краіны, так і за рубяжом — павінна чуйна рэагаваць на герамены, якія адбываюцца ў свеце, павінна быць даходлівай і пераканаўчай. Пытанні ідэалагічнай работы ЦК і надалей будзе трымаць у цэнтры свабой увагі. Таго ж мы будзем патрабаваць ад усіх партыйных арганізацый і арганізацый.

Таварышы! У барацьбе за трывалы мір цяпер няма больш важнай задачы, чым спыненне гонкі ўзбраенняў, разгорткай імперыялістычнымі дзяржавамі, пераход да раззбраення. Справа ў тым, што на свае паражэнні ў сацыяльных бітвах, на страту каланіяльных уладанняў, на адыход ад капіталізму ўсё новых і новых краін, на поспехі сусветнага сацыялізму і рост уплыву кампартый у буржуазных дзяржавах — на ўсё гэта агрэсіўныя колы капіталістычнага свету рэагуюць ліхаманкавым разгортваннем ваенных падрыхтаванняў. Разбухаюць ваенныя бюджэты, ствараюцца новыя віды ўзбраенняў, будуцца базы, праводзяцца ваенныя дэманстрацыі. Апіраючыся на гэту «пазіцыю сілы», імперыялізм спадзеецца ўтрымаць выпадаючую з яго рук магчымасць камандаваць іншымі краінамі і народамі.

Імкнучыся падвесці, так сказаць, «ідэйную базу» пад сваю палітыку, імперыялістычныя натхніцелі гонкі ўзбраенняў не абмяжваюцца ў сродках і нават не асабліва клопацца аб элементарнай логіцы. Калі ім трэба дабіцца новых крэдытаў на ўзбраенні, яны палюхаюць парламентарыяў і грамадскіх «пераважніцтваў савецкай магутнасцю», а калі патрабуецца прадэманстраваць выбаршчыкам свае клопаты аб абароне — запэўніваюць іх у «абсалютнай ваеннай перавазе Захаду».

Што датычыць нашай абароны, то мы трацім на яе роўна столькі, колькі трэба для надзейнай бяспекі Савецкага Саюза, для сумеснай з брацкімі краінамі абароны завабў сацыялізму, для таго, каб у патэнцыяльных агрэсараў не з'явілася спакусы паспрабаваць сілай вырашыць на сваю карысць гістарычную спрэчку паміж дзвюма процілеглымі грамадскімі сістэмамі. Трымаць і надалей на высокім узроўні Узброеныя Сілы краіны, каб у савецкіх воінаў заўсёды была самая сучасная зброя, з якой не магл б не лічыцца імперыялісты, — такі наш абавязак перад народам. і мы яго будзем выконваць свята! [Працяглыя апладысменты].

У той жа час у нас няма большага жадання, чым пераклучыць сродкі, якія па неабходнасці адрываюцца цяпер ад народнай гаспадаркі, на павышэнне жыццёвага ўзроўню працоўных, на стварэнне мэтаў. Мы гатовы хоць заўтра пачаць меры па раззбраенню — або буйныя, радыкальныя, або для пачатку хоць бы частковыя — на сапраўды справядлівай узаемнай аснове. За намі справа не стане!

Шмат гадоў назад У. І. Ленін назваў раззбраенне «ідэалам сацыялізму». Тады яшчэ не было рэальных перадумоў спыніць рост мілітарызму, прадухіліць пагрозу сусветнай вайны. Цяпер становішча змянілася. Сілы сацыялізму і міру валодаюць такім уплывам, што рух наперад да вырашэння гэтай кардынальнай для ўсяго чалавецтва задачы — хоць бы паступова і на асобных участках — пераходзіць у плоскасць магчымых. Да таго ж і ў кіруючых колах капіталістычных дзяржаў паступова расце разуменне таго, што ў ядзерны век стаўка на раззбраенне новага сусветнага пабоішча такая ж перспектывіная, як гібельная і злачынная.

Сумеснымі намаганнямі міралюбівых сіл — пры самым актыўным укладзе нашай краіны — за апошнія гады ўдалося дабіцца істотных вынікаў у справе аслаблення пагрозы новай ядзернай вайны. Заклучаны канкрэтныя, абавязваючыя міжнародныя дагаворы і пагадненні па такіх пытаннях, як спыненне значнай часткі выпрабаванняў ядзернай зброі, прыняцце мер супраць яе далейшага распаўсюджвання ў свеце, неразмязчэнне яе ў космасе, на дне мораў і акіянаў, абмежаванне стратэгічных узбраенняў Савецкім Саюзам і Злучанымі Штатамі, забарона і ліквідацыя бактэрыялагічнай зброі. Гэта — надзвычайныя вынікі. Яны аб'яўляюць нараканні скептыкаў, якія аб'яўляюць барацьбу за раззбраенне безнадзейнай. Але дасягнутае мае патрабу ў замацаванні і далейшым развіцці, каб эфектыўна пакласці канец новай гонцы ўзбраенняў.

Вы памятаеце, таварышы, як востра і прынцыпова ставілася пытанне аб раззбраенні на XXV з'ездзе нашай партыі. Пасля з'езда Палітбюро не раз абмяркоўвала, як даць новы імпульс барацьбе за гэту найважнейшую справу. Было вырашана, у прыватнасці, выступіць з радам канкрэтных прапаноў на чарговай сесіі Генеральнай Асамблеі ААН.

(Заканчэнне на стар. 6).

Прамова таварыша Л. І. БРЭЖНЕВА

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 2).

Савецкі Саюз прапанаваў заключыць сусветны дагавор аб непрымненні сілы ў міжнародных адносінах. Грунтоўная характарыстыка гэтага дакумента была дадзена на сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Тут я хачу толькі падкрэсліць, што непрымненне сілы ў нашым праекце ахоплівае між-дзяржаўныя адносіны, не закранаючы неад'емнага права народаў на барацьбу за сваё сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне. Мы гэтыя дзве сферы строга размяжоўваем.

СССР унёс таксама на разгляд ААН вялікі комплексны дакумент — мемарандум, які ўтрымлівае шырокую, усебаковую праграму мер раззбраення, найбольш актуальных цяпер.

Адным словам, наша краіна зноў выступіла перад светам з канкрэтнай праграмай раззбраення. Каб зрабіць гэту праграму магчыма больш рэалістычнай, у яе ўключаны істотныя новыя элементы. Улічаны погляды многіх дзяржаў па раду пытанняў, зразумела, без шкоды для інтарэсаў нашай бяспекі. Мы займаем таксама гібкую пазіцыю і ў тым сэнсе, што гатовы ўзяцца за ажыццяўленне або адразу ўсіх прадугледжаных у праграме мер, або спачатку толькі некаторых, пераходзячы ад аднаго кроку да другога.

Раззбраенне павінна стаць агульнай справай усіх без выключэння дзяржаў. Гэтай мэце служаць нашы прапановы аб скліканні сусветнай канферэнцыі па раззбраенню або, стачатку, як кроку ў гэтым напрамку, — спецыяльнай сесіі Генеральнай Асамблеі ААН.

Новыя ініцыятывы Савецкага Саюза ў ААН сустрэлі разуменне і падтрымку дзесяткаў дзяржаў і шырокай міралюбівай грамадскасці. Гэта нас радуе. Гэта натхняе на новыя намаганні ў імя трываллага міру на зямлі! [Працяглыя апладысменты].

Асабліва хачу падкрэсліць, што Савецкі Саюз па-ранейшаму лічыць адной з важнейшых задач дасягненне поспеху на перагаворах у Вене аб скарачэнні ўзброеных сіл і ўзбраенняў у Цэнтральнай Еўропе. Мы прапануем там канкрэтныя рашэнні, якія прывялі б да змяншэння супрацьстаячых у Еўропе ваенных сіл, не на-

носячы шкоды ніводнаму з бакоў. Мы гатовы абмеркаваць і сустрэчныя прапановы, заснаваныя на тых жа прынцыпах. Гэты да далейшых сумесных канструктыўных (але іменна канструктыўных, сумленных, а не нацэленых на аднабаковую выгаду) пошукаў, да перагавораў з нашымі партнёрамі на любым узроўні, аж да самага высокага.

Дарагія таварышы! Калі гаварыць аб глабальным, чаго нам удалося дасягнуць у міжнародных справах, то можна з чыстым сумленнем сказаць: у выніку намаганняў, зробленых намі разам з іншымі сацыялістычнымі дзяржавамі і пры падтрымцы ўсіх міралюбівых, рэалістычна мыслячых сіл, удалося адтэрмінаваць пагрозу ядзернай вайны, зрабіць мір больш надзейным, больш трывалым. [Працяглыя апладысменты].

Такому выніку, таварышы, усе мы можам радавацца, можам ім ганарыцца! І ад гэтага выніку ў выйгрышы ўсё чалавецтва! [Апладысменты].

У заключэнне дазвольце коратка спыніцца на некаторых пытаннях сусветнага камуністычнага руху.

Перш за ўсё неабходна адзначыць, што ў ходзе ўпартых класавых бітваў кампартыі раду капіталістычных краін дабіліся за апошні час буйных поспехаў. Яны расшырылі сваю масавую базу, умацавалі свой аўтарытэт, узрасла іх вага ў палітычным жыцці.

Сёння ў трох з шасці буйнейшых капіталістычных дзяржаў — у Францыі, Італіі і Японіі — дзейнічаюць масавыя кампартыі, за якія ў цэлым галасуе на выбарах больш чым 20 мільёнаў выбаршчыкаў. Кампартыя Італіі ў выніку апошніх выбараў заваявала такія пазіцыі, што цяпер без яе ўдзелу па сутнасці не можа быць вырашана ніводнае буйнае пытанне ў жыцці дзяржавы. У Францыі саюз камуністаў з сацыялістамі і іншымі левымі сіламі стаў агульнапрызнаным важкім фактарам у палітычным жыцці краіны. Камуністы Партугаліі пасля доўгіх дзесяцігоддзяў фашыскага тэрору не толькі выйшлі адкрыта на палітычную арэну, але і сталі адной з самых актыўных і ўплывовых партый у краіне. Выходзяць з падполля і Кампартыя Іспаніі, расце яе аўтарытэт. Значную палі-

тычную вагу маюць у сваіх краінах кампартыі Індыі, Фінляндыі, Даніі, некаторых краін Лацінскай Амерыкі.

Такім чынам, ва ўмовах умацавання ў свеце пазіцыі сацыялізму і сіл нацыянальнага вызвалення камуністычны рух дабіваецца выдатных поспехаў. Мы, натуральна, ад душы гэта вітаем. [Апладысменты].

Але імперыялісты рэагуюць інакш. Узмацненне ўплыву кампартыі ў Заходняй Еўропе выклікала ў іх трывогу. Кіраўнікі ЗША і ФРГ выступілі з такім грубым націскам і пагрозамі ў адрас Італіі ў сувязі з поспехам кампартыі на выбарах, што гэта выклікала абурэнне ў многіх краінах, у тым ліку і сярод італьянскіх буржуазных палітыкаў. Мы ў СССР, як вядома, таксама не скрылі сваёй думкі наконт гэтага.

Значнай падзеяй апошняга часу з'явілася правядзенне гэтым летам Берлінскай канферэнцыі камуністычных і рабочых партый Еўропы. Яе падрыхтоўка запатрабавала значнага часу. Трэба было суластавіць думкі 29 партый па раду важных праблем і прыйсці да згоды адносна праекта падагульняючага дакумента.

Аднак цяжкай калектыўнай работай дададзена. Канферэнцыя прайшла ў духу класавай салідарнасці і брацкага ўзаемадзеяння камуністаў Еўропы, іх сумесных клопатаў аб умацаванні міру, бяспекі, супрацоўніцтва, аб сацыяльным прагрэсе на кантыненте.

У ёй прынялі ўдзел усе еўрапейскія кампартыі (акрамя албанскай), і падагульняючы дакумент быў прыняты аднадушна.

Выступленні ўдзельнікаў канферэнцыі ў Берліне былі прасякнуты духам актыўнай барацьбы за мір і сацыялізм. Прыняты ёю дакумент — гэта канкрэтная праграма далейшай барацьбы за мір, бяспекі і разбуду ў Еўропе. У цэлым, паводле ацэнкі як сяброў, так і нашых класавых праціўнікаў, Берлінская канферэнцыя стала новым сведчаннем актыўнай ролі камуністаў у жыцці Еўропы, і мы адчуваем задавальненне ад таго, што КПСС змогла ўнесці свой уклад у гэту вялікую справу. [Апладысменты].

Вось тое, што я хачу вам расказаць, таварышы, аб справах міжнародных. Як бачыце, Палітбюро ЦК і ў гэтай галіне праводзіць нястомную дзейнасць па ажыццяў-

ленню рашэнняў XXV з'езда. Гэту работу мы будзем працягваць з усёй энергіяй — у імя міру і шчасця савецкага народа, у імя міру і прагрэсу ўсяго чалавецтва. [Працяглыя апладысменты].

Таварышы, зканчваючы сваё выступленне, хачу падкрэсліць, што рэалізацыя задач, пастаўленых XXV з'ездам, павінна садзейнічаць уся партыйна-арганізацыйная і ідэйна-палітычная работа.

Неабходна і надалей дабівацца, каб кожны камуніст, дзе ён ні працаваў, якую б пасаду ні займаў, паказваў бы прыклад сабранасці і дысцыпліны, творчых адносін да справы, прыклад дзяржаўнага падыходу да вырашэння вялікіх і малых задач.

Лінія партыі на ўсемагчымае развіццё творчай ініцыятывы камуністаў мясцовых партыйных, савецкіх і гаспадарчых органаў, шырокіх працоўных мас — правільная лінія. І мы рэальна адчуваем жыватворныя вынікі, якія яна дае.

У. І. Ленін падкрэсліваў, што план, як заданне сацыялістычнай дзяржавы рабочым, мае велізарную мабілізуючую сілу. Дакументы, якія мы абмяркоўваем, адпавядаюць карэнным інтарэсам рабочых, калгаснікаў, нашай інтэлігенцыі.

Трэба зрабіць так, каб кожны працоўны калектыў, кожны працоўны ведаў перспектыву, дакладна ўяўляў рэальна, на якія трэба выйсці, задачы, якія трэба будзе вырашаць.

Перад краінай, перад нашай партыяй і народам у дзесяты пяцігоддзі адкрываецца велізарная, захапляючая цікавая работа. Работа вельмі адказная. І ад таго, як мы будзем працаваць, як будзем выконваць намечаныя планы, залежаць магутнасць, аўтарытэт і працітанне нашай Радзімы, дабрабыт кожнай сям'і, дабрабыт і шчасце кожнага савецкага чалавека. [Апладысменты].

Няма сумненняў, што народ наш, кіруючы партыяй Леніна, і на гэты раз акажацца на вышыні адказнасці, ускладзенай на яго гісторыяй. [Працяглыя апладысменты].

Прадвызначэнні партыі, задачы, вызначаныя яе XXV з'ездам, будуць ажыццяўлены! [Бурныя, працяглыя апладысменты].
Удзельнікі Пленума стаячы вітаюць таварыша Л. І. Брэжнева].

VII З'ЕЗД КАМПАЗИТАРАЎ БССР

У абмеркаванні даклада праўлення Саюза кампазітараў удзельнічалі вядомыя кампазітары, музыказнаўцы, госці з брацкіх рэспублік краіны. Творчая дыскусія выдзілася ў грунтоўную і

вана радаў удач у мастацкім даследаванні праблем сучаснасці, у творчым асэнсаванні і вобразным увасабленні ў музычных творах героікі мінулага, паказе стваральнай працы савецкіх людзей.

ЛІРА СЛУЖЫЦЬ НАРОДУ

прынцыповую размову аб важнейшых праблемах развіцця беларускай музыкі, аб павышэнні яе ролі ў эстэтычным і маральным выхаванні працоўных у святле рашэнняў XXV з'езда КПСС.

Аналізуючы вынікі мінулай творчай пяцігодкі, дэлегаты адзначалі, што яна азнамена-

З'езд прыняў рэзалюцыю, якая нацэльвае кампазітараў рэспублікі на стварэнне новых твораў аб нашым часе і яго героях, аб выкананні грандыёзных планаў, якія намеціла партыя. У дакумен-

це асабліва ўвага звернута на неабходнасць далейшага павышэння прафесіянальнага майстэрства кампазітараў, авалодання імі невычарпальным багаццем, якое толькі ў сабе народная творчасць.

Адбыліся выбары новага саставу праўлення і рэвізійнай камісіі Саюза кампазітараў БССР.

У рабоце з'езда ўдзельнічалі другі сакратар ЦК КПБ А. Н. Аксёнаў, сакратары ЦК КПБ А. Т. Кузьмін, А. А. Смірноў, намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР У. Е. Лабанок, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова.

БЕЛТА.

(Справаздача аб з'ездзе будзе апублікавана).

ПРАМИСЛОВАСЦЮ РЭСПУБЛІКІ ДАТЭРМІНОВА ВЫКАНАНЫ ПЛАН ДЗЕСЯЦІ МЕСЯЦАЎ

Ажыццяўляючы рашэнні XXV з'езда КПСС і рыхтуючы дастойную сустрэчу 59-й гадавіне Вялікага Кастрычніка, калектывы прамысловых прадпрыемстваў рэспублікі дабіліся новых працоўных поспехаў.

Як паведаміла ЦСУ БССР, яны датэрмінова, 27 кастрычніка г. г. выканалі план дзесяцімесячнай працы па рэалізацыі прадукцыі і вытворчасці большасці важнейшых відаў вырабаў.

Да канца месяца звыш плана будзе выпушчана вялікая колькасць прыбораў, сродкаў аўтаматызацыі і запасных частак да іх, торфабыркетай, грузавых аўтамабіляў, мінеральных угнаенняў, хімічных валокнаў і ніцей, запчастак да трактараў, сельгасмашын і аўтамабіляў, паперы, кардону, абутку скуранага, швейных і дывановых вырабаў, ільняных і шарсцяных тканін, масла, цукру-пяску, кандытарскіх вырабаў, гатунковай пасуды і шмат іншай прадукцыі.

Прырост прамысловай вытворчасці ў параўнанні з адпаведным перыядам мінулага года склаў больш чым 7 працэнтаў, прадукцыйнасць працы ўзрастае на 4,5 працэнта.

Звыш плана будзе рэалізавана прадукцыя больш чым на 250 мільёнаў рублёў.

У РЭДАКЦЫЮ

«ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»
Сардэчна дзякую ўсім, хто выказаў мне спачуванне з прычыны вялікага гора — смерці маці маёй Леанілы Чарняўскай.

Галіна Гарэцкая.

З АКОНЧЫўСЯ сёмы з'езд кампазітараў Беларусі, які праходзіў 21 — 26 кастрычніка ў Мінску. Заклучнай творчай дыскусіі папярэднічалі пяць дзён справаздачных канцэртаў у лепшых залах сталіцы рэспублікі, на прадпрыемствах і ў навучальных установах. На суд слухачоў было вынесена каля ста новых твораў сімфанічнай камернай і балетнай музыкі, оперы, музыкі для дзяцей і юнацтва, песняў творчасці вядомых і маладых аўтараў.

У часе работы з'езда яго Удзельнікі наведалі выдатны мясціны горада-героя Мінска. З хваляваннем пазнаёміліся яны з экспазіцыяй Дома-музея і з'езда РСДРП.

Народны артыст БССР Уладзімір Алоўнікаў гутарыць з гасцамі Р. Шантырам (Масква) і Д. Кульновым (Рыга).

Фота Ул. КРУКА.

ВЕЛІЧНАЯ ПРАГРАМА БУДАЎНІЦТВА

Савецкія людзі паспяхова выконваюць рашэнні XXV з'езда КПСС, накіраваныя на далейшае нарошчванне эканамічнага патэнцыялу краіны, няўхільны ўздым узроўню жыцця, удасканаленне сацыялістычных грамадскіх адносін, далейшы рух да камунізму. Рашэнні з'езда выклікалі новы ўздым палітычнай і працоўнай актыўнасці мас.

Напярэдадні сесіі Вярхоўнага Савета СССР адбыўся Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС.

З вялікай прамовай на Пленуме выступіў Генеральны сакратар ЦК КПСС таварыш Л. І. Брэжнеў. У прамове дадзена ясная і канкрэтная праграма дзеянняў савецкага народа на ажыццяўленню рашэнняў XXV з'езда КПСС.

«Перад краінай, перад нашай партыяй і народам у дзесятай пяцігодцы адкрываецца велізарная, захапляюча цікавая работа, — сказаў таварыш Л. І. Брэжнеў. — Работа вельмі адказная. І ад таго, як мы будзем працаваць, як будзем выконваць намечаныя планы, залежаць магутнасць, аўтарытэт і працвітванне нашай Радзімы, дабрабыт кожнай сям'і, дабрабыт і шчасце кожнага савецкага чалавека».

Пленум цалкам і поўсцю адобрыў дзейнасць Мэлітбюро ЦК КПСС па рэалізацыі сацыяльна-эканамічнай праграмы і знешне-палітычнага курсу, распрацаваных XXV з'ездам партыі, палажэнні і вывады, змешчаныя ў прамове таварыша Л. І. Брэжнева. На Пленуме намечана эфектыўная тактыка выканання народнагаспадарчых планаў, выдзелены тыя палажэнні пяцігадовага і гадавога планаў, якія патрабуюць асаблівай увагі партыйных, камсамоўскіх, савецкіх і гаспадарчых органаў, найбольшай канцэнтрацыі сіл партыі і народа.

Пленум ЦК КПСС у асноўным адобрыў праект дзесятага пяцігадовага плана, а таксама праекты плана і бюджэту на 1977 год. Пленум пастанавіў унесці іх на разгляд сесіі Вярхоўнага Савета СССР.

27 кастрычніка ў Маскве, у Вялікім Крамлёўскім палацы, пачала работу пятая сесія Вярхоўнага Савета СССР дзевятага склікання.

У 10 гадзін раніцы пад старшынствам Старшыні Савета Нацыянальнасцей В. П. Рубена адкрылася першае сумеснае пасяджэнне Савета Саюза і Савета Нацыянальнасцей Вярхоўнага Савета СССР.

Бурнымі, працяглымі апладысмантамі, стоячы, дэпутаты і госці сустрэлі таварышаў Л. І. Брэжнева,

Ю. У. Андропова, В. В. Грышына, А. А. Грамыку, А. П. Кірыленку, А. М. Касыгіна, Ф. Д. Кулакова, Д. А. Кунаева, К. Т. Мазурава, А. Я. Пельшэ, М. В. Падгорнага, Р. В. Раманова, М. А. Суслана, Д. Ф. Усцінава, У. В. Шчарбіцкага, Г. А. Аліева, П. Н. Дземічова, П. М. Махарава, Б. М. Панамарова, Ш. Р. Рашыдава, М. С. Саломенцава, І. В. Капітонава, У. І. Далгіх, К. Ф. Катужава, М. В. Зямліна, К. У. Чарненку, Я. П. Рабава.

Дэпутаты аднагалосна зацвердзілі парадак дня сесіі, а таксама парадак яе работы. У парадку дня сесіі пытанні:

1. Аб намесніках Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад Украінскай ССР, Грузінскай ССР і Літоўскай ССР.

2. Аб Дзяржаўным пяцігадовым плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады.

3. Аб Дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1977 год.

4. Аб Дзяржаўным бюджэце СССР на 1977 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту СССР за 1975 год.

5. Аб праекце Закона СССР «Аб ахове і выкарыстанні помнікаў гісторыі і культуры».

6. Аб утварэнні пастаянных камісій Савета Саюза і Савета Нацыянальнасцей па пытаннях працы і быту жанчын, аховы мацярынства і дзяцінства.

7. Аб зацвярджэнні Указаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР.

Дэпутаты аднагалосна выбралі намеснікамі Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР: ад Украінскай ССР — дэпутата А. Ф. Вагчанку, Старшыню Прэзідыума Вярхоўнага Савета Украінскай ССР, ад Грузінскай ССР — дэпутата П. Г. Пляшвілі, Старшыню Прэзідыума Вярхоўнага Савета Грузінскай ССР, ад Літоўскай ССР — дэпутата А. С. Баркаускаса, Старшыню Прэзідыума Вярхоўнага Савета Літоўскай ССР.

На другому і трэцім пытаннях парадку дня з дакладам выступіў намеснік Старшыні Савета Міністраў СССР, старшыня Дзяржплана СССР дэпутат М. К. Байбакоў.

Па чацвёртаму пытанню парадку дня з дакладам «Аб Дзяржаўным бюджэце СССР на 1977 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту СССР за 1975 год» выступіў міністр фінансаў СССР дэпутат В. Ф. Гарбузаў.

На гэтым першае сумеснае пасяджэнне Савета Саюза і Савета Нацыянальнасцей закончылася.

У 16 гадзін у зале пасяджэнняў палат пад старшын-

ствам Старшыні Савета Саюза дэпутата А. П. Шыцікава адкрылася першае пасяджэнне Савета Саюза Вярхоўнага Савета СССР.

Апладысмантамі дэпутаты і госці сустрэлі таварышаў Ю. У. Андропова, В. В. Грышына, А. А. Грамыку, А. П. Кірыленку, Ф. Д. Кулакова, Д. А. Кунаева, К. Т. Мазурава, М. В. Падгорнага, Р. В. Раманова, М. А. Суслана, У. В. Шчарбіцкага, Г. А. Аліева, П. Н. Дземічова, М. С. Саломенцава, І. В. Капітонава, У. І. Далгіх, К. Ф. Катужава, Я. П. Рабава.

Удзельнікі сесіі ўшанавалі ўставаем паміць дэпутатаў Б. Е. Бутомы, А. В. Георгіева, А. А. Грэхі, Ю. І. Дудзіна, Л. Д. Еўдакімавай, В. В. Шчарбакова, якія памёрлі за час, што прайшоў паміж сесіямі.

Савет Саюза заслухаў даклад намесніка старшыні Мандатнай камісіі дэпутата А. Н. Аксёнава аб праверцы Мандатнай камісіяй паўнамоцтваў дэпутатаў, выбраных узамен выбывшых.

Савет Саюза пастанавіў прызнаць паўнамоцтвы дэпутата Савета Саюза Ю. Ф. Касяка, выбранага па Харкаўскай-Камітэрыяўскай выбарчай акрузе Харкаўскай вобласці, Ф. А. Гарнакова, выбранага па Урскіх выбарчай акрузе Краснаўскага краю, А. П. Аляксандрава, выбранага па Кіеўскай выбарчай акрузе горада Масквы, А. І. Жукавай, выбранага па Каменскай выбарчай акрузе Алтайскага краю, М. В. Машкоўцавай, выбранага па Ірбіцкай выбарчай акрузе Свядлоўскай вобласці, Г. В. Колбіна, выбранага па Рустаўскай выбарчай акрузе Грузінскай ССР, М. В. Ягорава, выбранага па Кулябакскай выбарчай акрузе Горкаўскай вобласці, І. Г. Грыцова, выбранага па Раменскай выбарчай акрузе Сумскай вобласці.

З садакладам Планава-бюджэтнай, галіновых камісій і Камісіі па справах моладзі Савета Саюза па пытаннях аб Дзяржаўным пяцігадовым плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады, Дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1977 год і Дзяржаўным бюджэце СССР на 1977 год, а таксама аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту за 1975 год выступіў старшыня Планава-бюджэтнай камісіі дэпутат Р. І. Вагчанка. Ён адзначыў, што гэта сесія Вярхоўнага Савета СССР праходзіць у значна большы час — год гістарычнага XXV з'езда КПСС, які стаў выдатнай падзеяй у жыцці партыі і народа.

Дзесяты пяцігадовы план — гэта грандыёзная прагра-

ма далейшага нарошчвання вытворчага і навукова-тэхнічнага патэнцыялу краіны, умацавання яе абароннай магутнасці, росту народнага дабрабыту, гэта — новы важны этап у пабудове камунізму, сказаў дэпутат.

Гэта з асаблівай сілай знайшло адлюстраванне ў яркай, глыбокай прамове Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева на прайшоўшым Пленуме ЦК КПСС. У ёй дадзена ўсебаковая характарыстыка асаблівасцей дзесятай пяцігодкі, намечана эфектыўная тактыка выканання народнагаспадарчых планаў, вызначана баявая праграма дзейнасці па рэалізацыі задач, пастаўленых з'ездам.

На Пленуме было адзначана, што краіна ў добрым рытме пачала пяцігодку: прырост прамысловай вытворчасці за дзевяць месяцаў гэтага года склаў 4,8 працента пры гадавым плане 4,3 працента; план выкананы ўсімi саюзнымі рэспублікамі, міністэрствамі і ведамамі. Звыш плана рэалізавана прадукцыя больш чым на 4,5 мільярда рублёў.

З вялікім уздымам працуюць у гэтым годзе працаўнікі вёскі. Сёлетняе жніўе азнаменавалася патрыятычным рухам хлебарабы — даць краіне збожжа звыш плана і раней прынятых абавязацельстваў. У гэтым адлюстравалася глыбокае разуменне лініі партыі на вырашэнне збожжавай праблемы. Важкі ўклад у збожжавыя рэсурсы краіны ўнесла Расійская Федэрацыя, засыпаўшы ў засеку Радзімы 3 мільярды 200 мільянаў пудоў збожжа. Вялікую працоўную перамогу атрымалі земляробы Казахстана, прадаўшы дзяржаве звыш аднаго мільярда 150 мільянаў пудоў збожжа высокай якасці. Аб выкананні сваіх абавязацельстваў ужо рапартавалі хлебарабы 12 саюзных і 12 аўтаномных рэспублік, 87 краёў і абласцей.

Паспяховае выкананне плана гэтага года, адзначалася ў садакладзе, стварае неабходную базу для развіцця эканомікі краіны ў другім годзе пяцігодкі. Народнагаспадарчы план на 1977 год прадугледжвае далейшы рост прамысловай і сельскагаспадарчай вытворчасці, развіццё іншых галін народнай гаспадаркі, ажыццяўленне цэлага раду мер на рост узроўню жыцця народа. Аб'ём нацыянальнага даходу будзе павялічаны на 4,1 працента, прамысловай прадукцыі — на 5,6 і прадукцыі сельскай гаспадаркі — на 5,1 працента.

Дзяржаўны бюджэт на 1977 год распрацаваны ў поўнай адпаведнасці з народнагаспадарчым планам, забяспечвае фінансаванне ўсіх намечаных мерапрыемстваў. Даходы бюджэту вызначаны ў

суме 238,8 мільярда рублёў і расходу — 238,6 мільярда рублёў.

На развіццё народнай гаспадаркі з бюджэту і іншых крыніц будзе накіраваны 251 мільярд рублёў.

Пяцігадовы план прадугледжвае ажыццяўленне шырокай сацыяльнай праграмы на аснове дынамічнага развіцця ўсіх галін народнай гаспадаркі, паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу, павышэння эфектыўнасці грамадскай вытворчасці, якасці работы.

Па даручэнню камісіі дэпутат Р. І. Вагчанка прапанаваў унесці наступныя змяненні ў Дзяржаўны план развіцця народнай гаспадаркі і Дзяржаўны бюджэт на 1977 год:

— павялічыць план вытворчасці і рэалізацыі тавараў народнага спажывання на 174 мільёны рублёў у рознічных цэнах і ў сувязі з гэтым павялічыць даходы Дзяржаўнага бюджэту на 1977 год на 132 мільёны рублёў.

— У сувязі з гэтым павялічыць расходы па бюджэце саюзных рэспублік на 132 мільёны рублёў і накіраваць гэтыя сродкі на добраўпарадкаванне раённых цэнтраў, рабочых пасёлкаў, набыццё медыкаментаў для ўстаноў аховы здароўя, набыццё інвентару і рамонт будынкаў сацыяльна-культурных устаноў, на правядзенне мерапрыемстваў па тэатральна-канцэртнаму абслугоўванню насельніцтва раёнаў будаўніцтва Байкала-Амурскай магістралі.

Дэпутат прапанаваў поўнасцю адобрыць Дзяржаўны пяцігадовы план развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады, а таксама з улікам прапаноў камісіі — Дзяржаўны план развіцця народнай гаспадаркі на 1977 год.

Р. І. Вагчанка прапанаваў зацвердзіць Дзяржаўны бюджэт СССР на 1977 год з папраўкамі па даходах у суме 238.939.972 тысячы рублёў, па расходах — у суме 238.732.458 тысяч рублёў, з перавышэннем даходаў над расходамі ў суме 207.514 тысяч рублёў, а таксама зацвердзіць справаздачу аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту за 1975 год.

Затым у Савене Саюза пачаліся спрэчкі па пытаннях аб Дзяржаўным пяцігадовым плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады, аб Дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1977 год, Дзяржаўным бюджэце СССР на 1977 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту СССР за 1975 год.

28 кастрычніка сесія Вярхоўнага Савета СССР працягвала работу.

ТАСС.

СУСТРЭЧЫ З ГЛЕДАЧАМІ

Рыхтуючыся да 60 годдзя Вялікага Кастрычніка, дэпутаты і актывісты Бюро прапаганды савецкага кінамастацтва СК ВССР праводзяць творчыя сустрэчы з прыхільнікамі самага масавага мастацтва. Экранныя героі знаёмляцца з новымі модам гледачоў. «Добры дзень, школа!» — так называўся сход у Мінску, прысвечаны адлюстраванню школьнага жыцця ў кіно, які адбыўся з удзелам артыстка І. Кузьміной у Палацы тэкстыльчыкаў беларускай сталіцы. Кіназнаўца С. Міхайлава расказала аб прынцыпах экранізацыі твораў літаратуры

наведвальнікам парку імя 50-годдзя Кастрычніка, якія потым паглядзелі фільм «Рудабельская рэспубліка». У Смілавічах пабывалі сцэнарыст Н. Рыдзюскі і аператар Ю. Шалімаў, якія сустрэкліся з моладдзю і расказвалі пра навіны «Беларусь-фільма». У мініскай кінастудыі «Мір» рэжысёр-дакументаліст М. Заслонава гутарыла з гледачамі на тэму «Мастацтва і яго ўспрыманне». Слухачы задаюць шмат пытанняў, на якія дэпутаты і творчыя работнікі даюць падрабязныя адказы.

Б. СВЯТЛОВА.

У Чэрыкаўскай раённай бібліятэцы даўнія сувязі з пісьменнікамі, а таксама з арганізатарамі партызанскага руху на тэрыторыі рэспублікі.

Вядомы савецкі пісьменнік, лаўрэат Ленінскай прэміі Канстанцін Сіманаў не адзін раз наведваў Прысоежскі край. Як дарагую рэліквію бібліятэка захоўвае кнігу «Жывыя і мёртвыя» з надпісам аўтара: «У Чэрыкаўскую бібліятэку на добрую паміць. К. Сіманаў».

КНІГІ З АЎТОГРАФАМІ

Многа ў бібліятэцы кніг беларускіх пісьменнікаў-землякоў з іх цёплымі, пранікнёнымі аўтографамі: Пятра Прыходзькі, Аляксея Пысіна, Івана Гугарава, Васіля Матэвушава, Івана Аношкіна, Святланы Лўсевай.

У перадавенныя гады першым сакратаром райкома партыі ў Чэрыкаве працаваў І. Д. Веграў. Быў актыўным

чытачом бібліятэкі. Калі выйшла ў свет кніга яго мемуараў, Іван Дзмітрыевіч не забыў бібліятэку. «У дар раённай бібліятэцы, чытачом якой быў і аўтар кнігі ў 1934—1939 гг.» — напісаў ён на кнізе «Браты па зброі».

Кнігі з аўтографамі — залаты фонд бібліятэкі.

І. ЧАРНЯК.

«Пастаянна ўмацоўваць і рабіць разнастайнымі сувязі маладой мастацкай інтэлігенцыі з жыццём, развіваць яе грамадскую актыўнасць даручаць маладым цікавыя справы, выхоўваць іх як стойкіх барацьбітоў за камуністычныя ідэалы».

(З пастановы ЦК КПСС «Аб рабоце з творчай моладдзю»).

Пастанова ЦК КПСС «Аб рабоце з творчай моладдзю» ўспрынята літаратурнай грамадскаю рэспублікай з высокім уздымам і глыбокім задавальненнем, як яскравае праўленне бацькоўскіх клопатаў аб самым каштоўным скарбе нашага грамадства — аб маладых талентах, якія найбольш у гэтых клопатах маюць патрэбу, тых, яшчэ няўпэўненых у сабе юнаках і дзяўчатах, што ідуць на змену сталым майстрам слова, майстрам пэндзля і разца, мастакам сцэны, кіно і г. д. — аб будучым самай перадавой, самай гуманнай у свеце літаратуры і мастацтва.

Якая работа з маладымі літаратарамі вядзецца ў Саюзе пісьменнікаў БССР?

Які ўплыў аказвае пастанова ЦК КПСС «Аб рабоце з творчай моладдзю» на дзейнасць пісьменніцкай арганізацыі ў гэтым кірунку?

Якія ўмовы прыёму ў Саюз пісьменнікаў маладых літаратараў?

На гэтыя пытанні нашага карэспандэнта У. Анісковіча адказвае сакратар праўлення СП БССР, старшыня камісіі па прыёму ў Саюз пісьменнікаў Іван Чыгрынаў.

Іван ЧЫГРЫНАЎ:

«3 БАЦЬКОЎСКИМ КЛОПАТАМ»

Работа з моладдзю, якая выяўляе здольнасці ў літаратурнай творчасці, у нашай пісьменніцкай арганізацыі вядзецца здаўна, з часу заснавання Саюза пісьменнікаў. Яна вядзецца мэтанакіравана і пастаянна. Мы разумеем, што любая літаратура не можа расці і развівацца без свайго надзейнага рэзерву — літаратурнай моладзі.

Клопат пра выхаванне маладых быў і застаецца адной з важнейшых галін дзейнасці Саюза пісьменнікаў БССР. Шмат увагі гэтаму пытанню мы пачалі таксама надаваць пасля апублікавання вядомай пастановы ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы».

Мы пастаянна адчуваем падтрымку і клопат ЦК КПБ аб стварэнні спрыяльных умоў для літаратараў, у тым ліку для пачынаючых і маладых. Новая пастанова ЦК КПСС «Аб рабоце з творчай моладдзю» паказала нам, што мы на правільным шляху, падтрымала і падбадзёрвала нас, канкрэтна ўказала, як вырашаць надзейныя пытанні работы з маладымі, як ствараць усё ўмовы для іх творчага і грамадзянскага росту.

Не без увагі Саюза пісьменнікаў расце ў нас маладая змена, у якой ёсць няглыбса самабытных талентаў. Сярод іх вылучаюцца творчай актыўнасцю Аляксей Жук, Генрых Далідовіч, Леанід Калодзежны, Павел Марціновіч, Галіна Каржанеўская, Геннадзь Пашкоў, Міхась Тычына, Яўген Леўка, Іван Стадольнік. Выяўляюцца і новыя таленты. Напрыклад, толькі за некалькі месяцаў гэтага года, якія папярэднічалі VII з'езду пісьменнікаў Беларусі, у штодзённіку «Літаратура і мастацтва» дэбютавала каля дзесяці паэтаў. Гэта Зінаіда Дудзюк з вёскі Слабодка Браслаўскага раёна, Аляксей Лісіцкі з Мілашавіч Лельчыцкага раёна, Аляксей Касцюк з Паставаў, Аляксандр Бібічкі з Вербаўі Нараўлянскага раёна, Пятро Ламан з Загор'я Карэліцкага раёна, Васіль Губернатарав з вёскі Шарэйкі Касцюковіцкага раёна. Няма маладых аўтараў сёлета з'явілася на старонках часопіса «Маладосць» — А. Каско, І. Клімяноў, Ул. Мазго, А. Емяльянаў і іншыя.

Як вядома, у Саюзе пісьменнікаў працуе, і працуе, мы лічым, паспяхова, камісія па рабоце з маладымі. Зараз яе ўзначальвае вядомы паэт і празаік Янка Сіпакоў. У камісію ўваходзяць пажананыя людзі, вопытныя пісьменнікі, якія шмат рабілі і робяць для маладых, — напрыклад, Янка Брыль, Васіль Быкаў, Мікола Аўрамчык, Сяргей Грахоўскі, Уладзімір Дамашэвіч, Вячаслаў Адамчык, Анатоль Грачэніцаў, Алег Лойка, Юрась Свірка і іншыя.

Шмат мерапрыемстваў для выяўлення і заахвочвання маладых паэтаў, празаікаў, кры-

тыкаў было праведзена летась: праходзілі сумесныя пасяджэнні секцый прозы, паэзіі і крытыкі, на якіх абмяркоўваліся такія пытанні, як «Проза маладых — майстэрства, тэндэнцыі», «Паэт, пакаленне, час» і іншыя. У Доме творчасці імя Якуба Коласа ў Каралішчавічах быў праведзены семінар пачынаючых пісьменнікаў, што лішчэ для дзяцей і юнацтва. Сумесна з ЦК камсамола Беларусі быў наладжаны семінар кіраўнікоў літаб'яднанняў з шырокім прадстаўніцтвам.

Толькі што адбылося пасяджэнне камісіі па рабоце з маладымі, на якім абмеркаваны і прыняты план мерапрыемстваў па камуністычнаму выхаванню моладзі, разлічаны на пяць гадоў. У ім такія, напрыклад, пункты, як правядзенне штогодніх семінараў маладых літаратараў, штогодніх вераснёўскіх семінараў творчай і навуковай моладзі (апошнія праводзяцца Саюзам пісьменнікаў сумесна з ЦК ЛКСМБ). План прадугледжвае выязныя прэзідыумы СП БССР у абласныя цэнтры для абмеркавання творчасці мясцовых літаратараў, рэгулярныя камандзіроўкі пісьменнікаў у раёны і вобласці рэспублікі для аказання дапамогі літаб'яднанням, літаратурныя вечары з удзелам маладых пісьменнікаў і г. д.

Адным словам, усё скіравана на павышэнне прафесіянальнага ўзроўню, творчую актыўнасць, засваенне маладымі тэарэтычных асноў творчасці.

Камісія будзе аказваць дзейную дапамогу ў першым чаргу тым здольным маладым літаратарам, якія працуюць у рабочых калектывах, у вёсцы; будзе садзейнічаць выданню кніг — напрыклад, зборніка лепшых артыкулаў маладых крытыкаў, зборніка вершаў, апавяданняў і нарысаў пад умоўнай пакулі, што называюць «Чалавек камуністычнай працы», напісаных маладымі аўтарамі, і многае, многае іншае.

У блэйшы час будзе праведзены чарговы семінар маладых паэтаў, празаікаў і крытыкаў у Каралішчавічах; да першачарговых мерапрыемстваў адносіцца таксама абмеркаванне работы ўніверсітэцкага літаратурнага аб'яднання «Узлёт», якое мае даўнія традыцыі; намечаны выезд членаў камісіі па рабоце з маладымі сумесна з прадстаўнікамі творчых секцый у Оршу, дзе склаўся прыкметны група маладых літаратараў — Леанід Калодзежны, Аляксандр Варановіч, Мікола Воранаў — празаікі і паэт Геннадзь Казак. Вопытныя літаратары абмяркоўваюць па месцы творчасць маладых, пазнаёмяцца з умовамі працы і жыцця.

Абмеркаванне гэтага плана па часе супала з выходам пастановы ЦК КПСС «Аб рабоце з творчай моладдзю», і калі гаварыць пра яе ўплыў на дзейнасць пісьменніцкай арганіза-

цыі, дык трэба сказаць перш за ўсё, што з'явілася яна вельмі своєчасова. Яна патрыяе нас на тое, каб цалкам ажыццявіць прыняты план мерапрыемстваў, унёсшы ў яго пэўныя карэктывы, укладшы ў работу ўсю душу, надаць ёй канкрэтна-дзелавы характар. Несумненна, пастанова дапаможа нам узяць работу з маладымі на сучасны ўзровень.

Гаворачы пра работу з маладымі ў Саюзе пісьменнікаў, нельга абыйсці таксама прыёмную камісію. Доўгі час гэтую камісію ў нас узначальваў вы-

даваць у члены СП і камісіі па рабоце з маладымі. Такім чынам, цяпер рэкамендацыі для паступлення ў члены СП будучы зыходзіць ад творчых секцый, абласных аддзяленняў і камісіі па рабоце з маладымі. Ну, і зразумела, што асабістыя рэкамендацыі абавязковыя. Іх, як ведаеце, павінна быць тры. Аднак трэба падкрэсліць, што асабістыя рэкамендацыі даюцца маладому пісьменніку толькі пасля таго, як творчасць яго будзе абмеркавана і ўхвалена на творчай секцыі. Толькі пасля гэтага пачынаецца ўжо афармленне дакументаў.

Шмат гаворкі ў нас было пра тое, каб і на творчых секцыях лёс маладога пісьменніка — быць яму членам саюза ці не быць — вырашаўся тайным галасаваннем. Але гэта прызнана неэфектыўным.

Можна ўзнікнуць пытанне — а як быць тым аўтарам, якія не атрымалі па камісіі большасці галасоў? Пісаць новыя творы, выдаваць новыя кніжкі, каб пасля эпоў стаць на абмеркаванні творчай секцыі.

Падсумоўваючы, можна сказаць, што, як і заклікае нас партыя, мы імкнёмся не ўпусціць з над увагі творчую моладзь. Цяпер задача — узмацніць гэтую работу, паставіць яе ў цэнтр. Галоўнае, своєчасова заўважыць талент і выхавана, вырашыць яго ў сапраўднага творцу. Гэта значыць, сёння мы павінны больш сур'ёзна гаварыць з маладымі пра якасць мастацкага і публіцыстычнага слова, пра адказнасць перад партыяй, народам, перад чытачамі — не толькі сённяшнімі, але і будучымі.

МАЛАДЫ! Самы зайздросны ўзрост. Той узрост, калі ад цябе ўсе патрабуюць, усе стараюцца вучыць, даваць парады. Усё наперадзе, усё ў перспектыве. Колеры ў асноўным пераважаюць ружовыя.

Па даўняй звычцы адгарнуў слоўнік Даля. «Молодой» — рэкамендуецца глядзець «младой». І усё. А далей даецца падрабязнейшае — амаль на старонку кожнаму — тлумачэнне словам «малаціць» і «малоць». Самая адказная праца ў сельскай гаспадарцы і самая

ціцца пра маладых: літстаронак амаль няма, некалі самае актыўнае і плённае аб'яднанне амаль не працуе. Радыё і тэлебачанне... Яны ахотна даюць маладых, але тут не ўсё, што прыёмна для слыху, можна правесці на вока...

І тады ўсе шляхі вядуць у выдавецтвы. Кожнаму маладому пішачца найвыдатнейшая характарыстыка. Толькі выдавай! А выдаваць застатую рана. Аўтар не заявіў пра сябе яшчэ ў перыядыцы. Чытач не знаёмы з ім. Таму ў выдавецкія планы, здараецца, трапляюць выпад-

БОЛЬШ КАНКРЭТНАСЦІ

тая, якая патрабуе маладой сілы. Карацей, на плячах маладых клопат пра хлеб надзённы. Паважнае сталасць з сывалкай, а малады запал — з цапамі ды з мяхамі каля жарон.

А каб не абвінавацілі мяне ў пакланенні старым прыладам працы (некаторым калегам маім яны замінаюць у творчым росце, мяркуючы па іхніх вершах, дзе яны адракаюцца ад старога побыту і яго атрыбутаў) прыгадаю, што цаліна і БМ, і будынкi новых фермаў у калгасах, і капанне бульбы — не толькі ганаровы абавязак моладзі, а нешта большае: клопатная, будзённая праца.

Хлеб надзённы літаратуры, паэзіі ў першую чаргу, таксама патрабуе маладога парыву памножанага на майстэрства, на пошук. Бо варта цвёрста прызнацца, праца з маладой зменнай у нашай літаратурнай гаспадарцы падчас нагадвала колішнюю кампанію з галубамі. Спачатку кожнаму піянерскаму звязу неабходна было выгадаваць абавязковую колькасць высакародных птахоў, галубоў падкармливалі, за крыўду галуба давалі штраф, а пасля — пакінулі на ласку неба, з якога, вядома, не заўсёды манна сыплецца.

Нарады, семінары, гутаркі... На іх у большасці сваёй траплялі тыя, хто бліжэй да сталіцы, студэнты мінскіх навучальных устаноў. Абстраляныя крытыкай гарадскія літаратурныя маладыя верабі (хай не крыўду на мяне наша змена, надзея наша за такое параўнанне!) пералеталі з адной залы пасяджэнняў ці заняткаў у другую. Ім нешта абяцалі, іх падбадзёрвалі. А далей пра авёс каля літаратурных вазоў дбай сам!

Часопіс «Маладосць» пры ўсім жаданні не можа падняць многа маладой паэзіі. Газета «Чырвоная змена» пры маладым па ўзросце рэдактары мала клопа-

ковыя рукапісы пачаткоўцаў. І зусім не справа рэдактара сядзець і перапісваць амаль кожны радок.

Варта, відаць, мець пры часопісе «Маладосць» і ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» кансультанта, які хоць бы трохі арганізоўваў стыхійны вал паэзіі.

Такі кансультант, ці літсупрацоўнік прадстаўляў бы канкрэтна часопіс, канкрэтна выдавецтва, а не проста даваў бы добрыя парады і ствараў бы бадзёры настрой маладому аўтару.

Ведаю, напрыклад, з якой радасцю вымаўляюць і маладыя, і нават сталыя паэты канкрэтную фразу: «Вялюгін узяў вершы». Гэта значыць, што вершы будуць надрукаваны ў часопісе «Полымя», дзе, дарчы, велізарную ўвагу выхаванню літаратурнага ўзлёту аддае вопытны майстра Анатоль Вялюгін.

У заключэнне сваіх раскіданых думак хачу падкрэсліць, што на розныя нарады і семінары трэба шырэй прыцягваць пачаткоўцаў і маладых з раёнаў, з абласцей.

А то ўзяць хоць бы такога самабытнага маладога паэта, як Алег Салтук. Жыве на Віцебшчыне, выдаў першы зборнік, свежы і цікавы, «Пачатак дня», а зараз у выдавецтве падрыхтавана ягоная кніга паэзіі «Працяг». Не помню ніводнага разу, каб Саюз пісьменнікаў выклікаў паэта на якую нараду, на які семінар. У асноўным порцыі каштоўных парадаў атрымліваюць тыя, хто бліжэй да Мінска, найбольш шанцуе пачаткоўцам.

Ці яшчэ. У наступным годзе выйдзе добры зборнік вершаў Уладзіміра Папковіча, што жыве і працуе ў Віцебску. Ці ведаюць у кансультацыі Саюза пісьменнікаў, што такі паэт ёсць, што піша ён добра?

Рыгор БАРАДУЛІН.

(З Заключэння ЦК КПСС да 59-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі).

ТВОРЧЫ НЕСПАКОЙ.

Паэзія... Гэта не толькі добрыя, сардэчна напісаныя вершы, а і імклівы поступ нашых паўсядзённых будняў. І праца палывода, што шчыруе на палетках, каб сабраць ураджай першага года дзесятай пяцігодкі. І праца рабочага, што стаіць ля пульта кіравання самай сучаснай аўтаматычнай лініі. А хіба мала прывабнасці, своеасаблівай рамантычнасці ў рухах рук хірурга, які робіць найскладанейшую аперацыю на чалавечым сэрцы?!

Адным словам, паэтычнае ў сваёй сутнасці ўсё тое, што носіць творчы характар. А паколькі адносінны нашага сучасніка да сваёй працы актыўныя, значыць, яна паэтычная. Па сваёй напоўненасці, зместу, па эансу.

І ўсё ж, пагадзіцеся, што найлепшую асалоду прыносіць сустрэча з паэзіяй, што жыве ў душах любімага аўтара. Ён можа быць і масцітым паэтам, у каго за плячамі нямала кіламетраў пройдзеных дарог жыцця, а ў творчым набутку дзесяткі кніг, і маладым, у каго зорная паэтычная дарога яшчэ толькі пачынаецца. Важна, каб гэта былі сапраўдныя творы, каб у іх чуваць быў рытм часу, каб знаходзілі сваё адлюстраванне думкі, пачуцці, мары грамадзян сямідзесятых гадоў дваццатага стагоддзя.

Сустрэча ж з чытацкай аўдыторыяй — ужо экзамен, іспыт складаны, адказны, бо ўзраслі сёння эстэтычныя запатрабаванні чалавека, яго ўнутраная культура.

Трымае яго сёння і Сяргей

Законнікаў, учарашні студэнт, камсамольскі работнік, аўтар дзвюх паэтычных кніжак. Пра што яго вершы? Магчыма, пра родную Віцебшчыну, пра яе сённяшні дзень... Ці пра маладзё, што верная справам бацькоў і старэйшых таварышаў? Галоўнае ж, што малады аўтар знайшоў штосьці сваё, іншымі яшчэ не выказанае, а гэта ўжо поспех.

Прышоў ён і да маладога кампазітара Эдуарда Зарыцкага. Ён працуе музыкальным кіраўніком у Рэспубліканскім тэатры юнага глядача. А асноўная аўдыторыя там — дзеці. Ім Эдуард і прысвячае большасць сваіх твораў. Музыка — таксама паэзія, бо дорыць маленькім «чамучкам» і крыху большым

іх брацікам і сястрычкам радасць першых сустрэч з цудоўным. І добрым чараўніком, які ўпэўнена вядзе іх у свет нязнамага, таямнічага, з'яўляецца ён, кампазітар.

А хіба не паэзіяй жыве малады графік, студэнтка тэатральна-мастацкага інстытута Яніна Зэльская?! Цяпер яна афармляе чарговую кніжку Ніны Галіноўскай «Мой дзень», якая адрасуецца дзецям дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту. І, вядома, стала першай чытацкай твораў, а ўслухаўшыся ў мелодыю радкоў, сама на нейкі момант вярнулася ў маленства:

Ажывуць на паперы паэтычныя вобразы, з'явіцца ў кніжцы малюнкi. І прыйдзе да ма-

ленькіх яшчэ адно свята — свята сустрэчы з паэзіяй.

...І С. Законнікаў, і Э. Зарыцкі, і Я. Зэльская — тыя, пра каго мы сёння гаворым — творчая моладзь. Прозвішчаў жа можна назваць шмат і сярод празаікаў, артыстаў і сярод музыкантаў, архітэктараў. Даючы ацэнку рабоце моладзі, Леанід Ільіч Брэжнеў гаварыў на XXV з'ездзе КПСС: «Мы рады, што ўсё больш упэўнена ўваходзіць у жыццё маладое пакаленне нашай творчай інтэлігенцыі».

Нядаўна ЦК КПСС прыняў пастанову «Аб рабоце з творчай моладдзю». У ёй таксама шмат гаворыцца аб творчых поспехах маладых літаратараў, мастакоў, кампазітараў, работ-

нікаў тэатра, кіно і тэлебачання.

Партыя клопаціцца пра творчыя кадры, дбае пра іх будучыню. І задача творчай моладзі ўсім сэрцам успрыняць гэтыя словы, яшчэ і яшчэ раз падумаць над тым, што можна і трэба зрабіць, каб з яшчэ большым поспехам вырашаць складаныя мастацкія задачы, праяўляць актыўную цікавасць да надзённых праблем сучаснасці.

Мы жывём сапраўды ў паэтычны час. І паэзія, як катэгорыя эстэтычная, павінна заўсёды прысутнічаць у нашай працы, толькі яна можа зрабіць штодзённым заняткам творчым, толькі яна прынесе радасць нам і нашым нашадкам.

С. ВІРЗОУСКІ.
Фота У.Л. КРУКА.

З ДНЯ на дзень усё больш яркая выяўляецца працоўны энтузіязм кожнага савецкага чалавека, яго імкненне сваёй самаадданай працай, майстэрствам і пошукам пампажаць багаты Радзіму, уносіць асабісты ўклад у ажыццяўленне велічных планаў камуністычнага будаўніцтва, у выкананне заданняў дзесятай пяцігодкі.

У агульных шарэнгах барацьбы за новае, перадавое, за паскарэнне навукова-тэхнічнага прагрэсу, паскарэнне прадукцыйнасці працы ва ўсіх звеннях поплеч са старэйшымі таварышамі-камуністамі ўпэўнена крочаць камсамольцы і моладзь, юнакі і дзяўчаты сямідзесятых, на долю якіх выпала адказная і

нялёгкая місія быць будаўнікамі новага грамадства. Глыбока ўведамляючы гэтую адказнасць, Ленінскі камсамол аб'явіў сябе ударным атрадам дзе-

яўляе сваю ініцыятыву, свой пачын, імкнецца працаваць так, каб перад будучымі пакаленнямі не было сорамна за бяздзейна пражытыя гады, за марна пат-

шай рэспублікі. Кожная вахта прысвячаецца пэўнаму году Савецкай улады, а пераможцы спаборніцтва атрымаюць ганаровае права падпісаць Рапарт

назвацца лепшымі рабочымі сваёй прафесіі.

У рэспубліцы нямала правафланговых пяцігодкі, маладых працоўнікоў, якія сваёй самаадданай працай памнажаюць традыцыі старэйшых пакаленняў, умяноўваюць славу рэспубліканскай камсамольскай арганізацыі, усяго Ленінскага камсамола. На іх раўняюць крок, з іх бяруць прыклад. Сярод першых імён сёння называюць імя токара Брэскага электралампавага завода Лявона Дзягала, трактарысткі калгаса імя Дзяржынскага Слонімскага раёна Марыі Жарко, токара Мінскага трактарнага завода Мікалая Няверкі, брыгадзіра выпрабавальнікаў МАЗа Мікалая Леуса, дзесяткі іншых маладых гвардзейцаў пяцігодкі. Яны з'яўляюцца запяваламі многіх слаўных спраў.

Моладзь рэспублікі сэрцам успрыняла рашэнні XXV з'езда КПСС і аддае ўсё сваё майстэрства таму, каб паспяхова справіцца з высокімі сацыялістычнымі абавязанствамі на дзесятую пяцігодку. А гэта значыць, што непарыўны строй барацьбы за новае грамадства, непарыўная сувязь часу і герояў.

А. БУТЭВІЧ,
намеснік рэдактара газеты «Чырвоная змена».

МАЛАДОСЦЬ ГАРТУЕЦА У ПРАЦЫ

сятай пяцігодкі, мабілізаваным на выкананне самых адказных даручэнняў партыі.

Тысячы юнакоў і дзяўчат рэспублікі ўключыліся ў патрыятычны рух «Пяцігодцы эфектыўнасці і якасці — энтузіязм і творчасць маладых!» У кожным працоўным калектыве моладзь пра-

рачаны час. І як заўсёды, у авангардзе сацыялістычнага спаборніцтва крочаць маладыя гвардзейцы пяцігодкі, камсамольска-маладзёжныя калектывы, якія сталі сапраўднай школай працоўнага, грамадзянскага і маральнага выхавання юнакоў і дзяўчат. Сёння ў гэтых калектывах, якіх налічваецца каля 19 тысяч, нясуць ударную вахту пяцігодкі 130 тысяч маладых працоўнікоў.

У камсамольскіх арганізацыях рэспублікі разгортваецца сацыялістычнае спаборніцтва за дастойную сустрэчу 60-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Шырока падтрымку набыў у рэспубліцы адобраны ЦК ВЛКСМ заклік камсамольцаў Ленінграда і вобласці прысвяціць 60-годдзю Кастрычніка 60 ударных тыдняў. З 13 верасня сталі на ударную вахту маладыя працоўнікі на-

Ленінскага камсамола ЦК КПСС да 60-годдзя Вялікага Кастрычніка. У кожным працоўным калектыве наладжана дзейснае саперніцтва, што тыднёва падводзіцца яго вынікі, імя пераможцаў называюцца ў спецыяльных экранах і бюлетэнях спаборніцтва, перадавікам уручаюцца спецыяльныя мандаты.

«Выпускаемай прадукцыі — рабочую гарантыю! Пяцігодку — за 4,5 года!» Гэты дэвіз добра вядомы на «Гомсельмашы», ён аб'яднаў шмат маладых працоўнікоў прадпрыемства. Галоўную ўвагу камсамольскай арганізацыі звяртае на якасць прадукцыі. Сёлетня амаль у два разы вырасла колькасць маладых рабочых, якім даверана асабістае кляймо. Дзесяткі камсамольцаў носяць ганаровае званне «Ударнік камуністычнай працы», многія заваявалі права

АД КАМІТЭТА ПА ДЗЯРЖАЎНЫХ ПРЭМІЯХ БССР У ГАЛІНЕ ЛІТАРАТУРЫ, МАСТАЦТВА І АРХІТЭКТУРЫ

Камітэт па Дзяржаўных прэміях БССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры паведамляе, што да ўдзелу ў конкурсе на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР Саюзам пісьменнікаў Беларусі ўлучаны Мележ І. П. (пасмяротна) за кнігу артыкулаў «Жыццёвыя клопаты».

Просьба водгукі аб гэтай кнізе і матэрыялы абмеркавання прысылаць на адрас: 220072, Мінск-72, Акадэмічная, 15 А, БелСЭ, Камітэт па Дзяржаўных прэміях БССР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры.

Кандыдат архітэтуры Яўген Заслаўскі — адзін з аўтараў генеральнага плана Мінска, праекта дэталёвай планіроўкі і забудовы цэнтра горада. Сёння ён выступае з артыкулам, прысвечаным горадабудаўнічым праблемам далейшага развіцця Мінска.

УЯВЛЕННЕ пра тэмпы росту г. Мінска могуць даць наступныя лічбы. Да вайны ў горадзе было 260 тысяч жыхароў, вызваленне ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў сустрэла прыкладна 50 тысяч, а зараз мінчан каля 1 млн. 200 тысяч. Такі рост стаў магчымы дзякуючы бурнаму развіццю прамысловасці, валавы аб'ём якой перавышае даваенны ўзровень прыкладна ў 48 разоў. За гэтыя ж гады жылы фонд Мінска вырас больш чым у 8 разоў. Цяпер за 2 гады ў Мінску будзецца столькі жылля, колькі ў даваенным горадзе было пабудавана за многія стагоддзі.

Аднак колькасць рост насельніцтва не дае поўнага ўяўлення пра сучасны Мінск.

аб'ектыўныя перадумовы: велізарны рост эканомікі, умацаванне будаўнічай базы, паспяховае ажыццўленне жыллёвай праграмы, значны рост атрадаў доўгладу.

У «Асноўных напрамках развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гг.», зацверджаных XXV з'ездам КПСС, запісана:

«З мэтай удасканалення размяшчэння прадукцыйных сіл краіны прадугледзецца: ...далейшае абмежаванне росту вялікіх гарадоў, развіццё эканамічна перспектывных малых і сярэдніх гарадоў з размяшчэннем у іх галоўным чынам невялікіх прадпрыемстваў, філіялаў і спецыялізаваных цэхаў дзючых аб'яднанняў, фабрык і заводаў».

пцігодак — да 1990 года.

З другога боку, рашэнні, якія прымаюцца на размяшчэнні і развіццю асобных вытворчасцей, не заўсёды мелі дастаткова аб'ектыўны абгрунтаванні. Скажам, ці абавязкова было ў Мінску канцэнтравань праектна-арганізацый сельскагаспадарчага профілю? Відавочна, іх можна было б размясціць і ў іншых гарадах.

Асабліва значна выраслі ў горадзе кадры навукова-даследчых устаноў, СКБ, праектных арганізацый, якія перавысілі намёткі генплана прыкладна ў 3 разы.

Разам з тым было б няправільна думаць, што за мінулыя гады не прымалася сур'ёзных мер для абмежавання росту горада. Пры распрацоўцы генплана 1965 года з гэтай мэтай былі распрацаваны прапановы па развіццю ўсяго Мінскага прамысловага раёна, складзена схема раённай планіроўкі ў межах вобласці. У ёй было прадугледжана развіццё шэрагу малых і сярэдніх гарадоў з размяшчэннем ў іх філіялаў Мін-

сельніцтва быў галоўным фактарам, які абумовіў неабходнасць карэктуры генеральнага плана горада. Генпланам прадугледжваецца, што частка кадраў горадаўтваральных галін у выніку навукова-тэхнічнага прагрэсу і адпаведнага павышэння прадукцыйнасці працы будуць вызваляцца са сферы вытворчасці і паступова пераходзіць у сферу абслугоўвання і навукі.

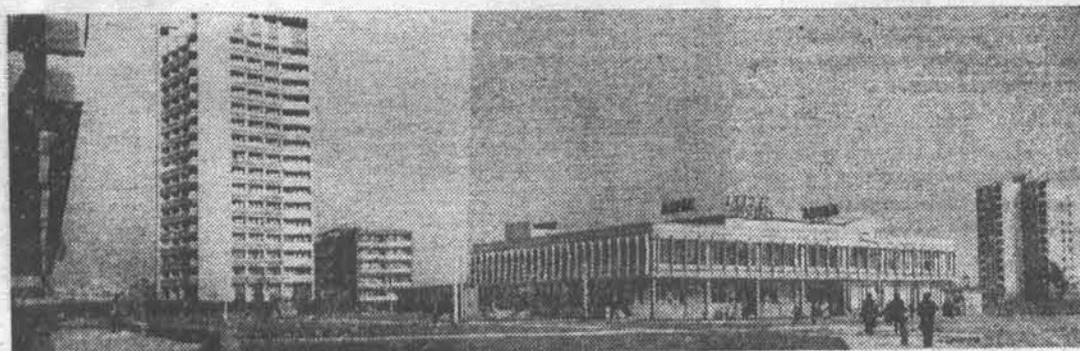
У далейшым спатрэбіцца прыняць дзейныя меры не толькі для абмежавання кадраў прамысловай вытворчасці, але і абмежавання ў Мінску кадраў навукі, СКБ, праектных арганізацый за кошт стварэння шэрагу спецыялізаваных навуковых цэнтраў у межах Мінскай вобласці.

У выніку праведзеных падлікаў аказалася, што ў перспектыве разліковая колькасць насельніцтва вырасце прыкладна на 50 працэнтаў. Больш надрабязныя разлікі далейшага росту горада будуць выкананы пры распрацоўцы новага генплана Мінска на 2010 г., да распрацоўкі якога прыступіў зараз інстытут «Мінскпраект».

Мінскай вобласці, а таксама ў згаданай схеме развіцця сеткі гарадскіх і сельскіх населеных пунктаў рэспублікі на 2000 год, у якасці такіх апорных, «буферных» цэнтраў вызначаны гарады: Маладзечна-Вілейка, Барысаў-Жодзіна, Бабруйск-Асіповічы, Слуцк-Салігорск, Баранавічы-Стоўбцы.

Як бачым, некаторыя з гэтых цэнтраў выходзяць за межы Мінскай вобласці (Баранавічы, Бабруйск, Асіповічы). Аднак гэта не мае прынцыповага значэння. Застаючыся ў складзе сваіх абласцей, гэтыя гарады за кошт Мінска атрымліваюць больш інтэнсіўны імпульс для свайго развіцця, што ўзмацняе і патэнцыял саміх абласцей. Усе пералічаныя цэнтры аддалены ад Мінска на 70—140 кіламетраў, г. зн. знаходзяцца ў зоне паўтара-дзвюхгадзінай даступнасці і звязаны з Мінскам зручнымі транспартнымі сувязямі. Ужо сёння ў гэтых гарадах ёсць філіялы мінскіх прадпрыемстваў, новыя вытворчасці, звязаныя з прамысловым комплексам Мінска. У будучым яны павінны вырасці ў гарады з насельніцтвам у 150

ПРАБЛЕМЫ ВЯЛІКАГА ГОРАДА

Мікрараён «Усход-2» у Мінску. Фрагмент забудовы. Справа — гандлёвы цэнтр, злева — 16-павярховы будынак з маналітнага жалезабетону.

Не менш важныя якасныя пераўтварэнні ў яго планіроўцы і забудове, ажыццёўленыя за пасляваенныя гады на падставе зацверджаных генеральных планаў. Канкрэтна гэтыя якасны змены праяўляюцца ў новым функцыянальным заіраванні тэрыторыі горада, фарміраванні новага агульнагарадскога цэнтра, стварэнні сістэмы сучасных транспартных магістралей, рашучым паляпшэнні інжынернага добраўпарадкавання і абсталявання, фарміраванні развітай сістэмы абвяднення і азелянення.

За пасляваенныя гады ў горадзе сфарміраваны буйныя жылыя масівы і прамысловыя зоны, узамена зручна размешчаныя з улікам магчымасцей іх развіцця, санітарных патрабаванняў і інш. Так, напрыклад, сфарміраваліся прамысловыя комплексы трактарнага, матарнага, падшыпнікавага заводаў.

Цяжка пераацаніць значэнне фарміравання новага цэнтра Мінска, які карэнім чынам змяніў архітэктурна-мастацкае аблічча беларускай сталіцы. Або возьмем інжынернае абсталяванне горада. Не кожны ведае, што інжынернае добраўпарадкаванне кватэр у Чыжоўцы вышэйшае, чым у цэнтры Парыжа. Так, я не агаварыўся. У цэнтры Парыжа многія старыя будынкі не маюць ліфтаў, не маюць гарачага цэнтралізаванага водазабеспячэння, а ў Чыжоўцы любая кватэра ў 9-павярховым будынку забяспечана ліфтам, мае гарачае водазабеспячэнне, прыродны газ, не гаворачы ўжо пра каналізацыю і водаправод. І так, на ўсіх нашых так званых ускраінах. Мы настолькі шмат будзем, нашы поспехі настолькі настаяныя і значныя, што мы часам не можам іх асэнсаваць.

Так, мы навучыліся будаваць шмат добрага, даволі зручнага і эканамічнага жылля на базе заводскіх металаў, але, на жаль, яшчэ не заўсёды мы будзем прыгожа. Таму пытанні горадабудаўнічай эстэтыкі за апошнія гады не сыходзяць з парадку дня. Для іх вырашэння як у краіне, так і ў рэспубліцы і яе сталіцы, паспелі

Ва ўмовах Беларусі праблема гэтая вельмі актуальная. Справа ў тым, што ў рэспубліцы больш чым 80 працэнтаў гарадоў — малалікія, да 20 тысяч насельніцтва. Асабліва надзённая праблема развіцця малых гарадоў у заходніх абласцях рэспублікі.

Праблема абмежавання росту буйнейшага горада рэспублікі — Мінска — важная і для больш паспяховага вырашэння задач абслугоўвання насельніцтва самога горада, аховы навакольнага асяроддзя. У такіх буйных гарадах, як Мінск, значна ўзрастаюць ўдзельныя выдаткі на інжынернае абсталяванне, транспартнае абслугоўванне яго жыхароў, павялічваецца непрадукцыйная траты часу на перасадзі.

Такім чынам, праблема абмежавання росту буйнога горада звязана з цэлым комплексам сацыяльных і эканамічных задач. У Беларусі гэтая праблема датычыць не толькі Мінска. Ужо сёння робіцца актуальнай задача рэгулявання росту насельніцтва Гомеля, Магілёва, Віцебска, што ў сваю чаргу паспрыяе далейшаму росту шэрагу перспектывных малых і сярэдніх гарадоў гэтых абласцей.

З часу распрацоўкі генплана 1965 года колькасць насельніцтва Мінска вырасла ў 2 разы. У пачатку 1972 г., на 8 гадоў раней намечанага тэрміну, яна дасягнула мільёна жыхароў. Займаючы сёння сярэд 33 буйнейшых гарадоў краіны 11-е месца, Мінск па тэмпах росту з 1959 г. трывала ўтрымлівае першае месца. Пры гэтым прыкладна 2/3 павелічэння колькасці насельніцтва адбылося за кошт механічнага прыросту і толькі 1/3 за кошт натуральнага прыросту.

Рост насельніцтва Мінска, як і іншых буйнейшых гарадоў краіны, значна адрозніваецца першапачатковымі разлікамі. Гэты пралік быў дапушчаны ў выніку недастаткова ўліку аб'ектыўных тэндэнцый развіцця народнай гаспадаркі на перспектыву. Не выпадкова на XXIV і XXV з'ездах КПСС надавалася вялікая ўвага складанню прагнозаў развіцця народнай гаспадаркі на некалькі

скіх прадпрыемстваў, а таксама новых заводаў і фабрык, блізкіх да прамысловасці беларускай сталіцы.

Такія філіялы створаны і ствараюцца (ад заводаў імя Кастрычніцкай рэвалюцыі, «Эталон», гадзініцкавага аб'яднання «Прамень» і інш.). Дзякуючы рэалізацыі згодных прапановаў удалося абмежаваць рост насельніцтва Мінска прыкладна на 150 тыс. жыхароў і адначасова стымуляваць рост Жодзіна, Маладзечна, Мар'інай Горкі, Вілейкі і інш.

Адным з фактараў абмежавання росту горада з'яўляецца таксама вынас шкідных і санітарных адносінаў вытворчасцей, якія перашкаджаюць планімернай рэканструкцыі Мінска. Гэтае мерапрыемства таксама паступова ажыццяўляецца.

У выніку намерцелася тэндэнцыя да зніжэння ўдзельнай вагі Мінска ў прамысловасці рэспублікі. Калі ў 1961 г. удзельная вага горада ў прамысловасці рэспублікі складала 33 працэнта, то зараз — прыкладна 26 працэнтаў.

Значны рост колькасці на-

Планамернае рэгуляванне росту горада вымагае адначасовай апрацоўкі скарэктываванай схемы раённай планіроўкі ўсёй вобласці. Гэтай работай цяпер заняты новы рэспубліканскі праектны інстытут «БелНДП-горадабудаўніцтва».

Рост Мінска ў межах яго прыгараднай зоны абмяжоўваецца. Тут, галоўным чынам, прадугледжваецца развіццё толькі абслугоўваючых прадпрыемстваў і арганізацый, спецыялізаваных цэнтраў навукі, медыцыны, адпачынку. У гэтай зоне далейшае развіццё атрымаюць таксама прадпрыемствы сельскагаспадарчага профілю.

У знішчэй зоне Мінскай вобласці прадугледжваецца інтэнсіўнае развіццё прадукцыйных сіл, усёмернае развіццё галін горадаўтваральнага значэння. Тут памятаецца сістэма апорных, «буферных» гарадоў, цэнтраў першага калеча міжрэічных сістэм, развіты прамысловы патэнцыял якіх будзе служыць «супрацьвагам» для росту Мінска.

На падставе ўжо выкананых работ па раённай планіроўцы

— 200 тысяч жыхароў. Толькі пры такой колькасці насельніцтва яны будуць дастаткова развітымі прыцягальнымі цэнтрамі, здольнымі фарміраваць уласныя сістэмы групавога рассялення з даволі развітай сістэмай разнастайных абслугоўваючых устаноў. У такіх цэнтрах насельніцтва міжрэічных групавых сістэм будзе мець багаты выбар прафесій. Усё гэта, несумнінна, пасадзейнічае абмежаванню далейшага росту колькасці насельніцтва Мінска.

Задачы рэгулявання росту Беларускай сталіцы вымагаюць далейшага ўзмацнення значэння генеральнага плана горада як абавязковага рэгулюючага дакумента для ўсіх міністэрстваў і ведамстваў. Гэта ж можна сказаць і аб схеме раённай планіроўкі вобласці.

Праблемы, пра якія ішла гаворка вышэй, маюць вялікасацыяльнае і эканамічнае значэнне, яны павінны быць пад заўсёднай пільнай увагай шырокай грамадскасці.

Я. ЗАСЛАЎСКІ.

СВЯТА КНІГІ СЯБРОЎ

Героі кніг А. Чэхава, М. Горькага, А. Гайдара, М. Носава добра ведаюць і любяць школьнікі ГДР. Яны маюць магчымасць чытаць іх на сваёй роднай мове, паколькі кнігі рускіх і савецкіх пісьменнікаў шырока перакладаюцца і выдаюцца нямецкімі сябрамі. У гэтым можна пераканацца, пабываючы на выстаўцы «Дзіцячыя кнігі Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі», якая адкрылася ў мінскім Палацы мастацтваў 26 кастрычніка.

— Дружба і супрацоўніцтва паліграфістаў СССР і ГДР, — сказаў на прэс-канферэнцыі, прысвечанай адкрыццю выстаўкі, першы намеснік начальніка Галоўнага ўпраўлення выдавецтваў і кніжнага гандлю Міністэрства культуры ГДР Георг Ліндорф, — садзейнічаюць развіццю больш цесных кантактаў паміж чытачамі дзвюх нашых

краін, дапамагаюць вырашэнню адной з важнейшых задач сучаснасці — выхаванню перакананых будаўнікоў новага грамадства.

Добра ведаюць і любяць нямецкія чытачы і беларускую літаратуру. З вялікай цікавасцю была імі сустрэта кніга «У лясках Беларусі», створаная разам Інстытутам гісторыі партыі пры ЦК КПБ і Інстытутам марксізму-ленінізму пры ЦК САПГ. Шырокай папулярнасцю карыстаюцца ў ГДР творы І. Мележа, І. Шамякіна, В. Быкава, А. Адамовіча і іншых. У будучым годзе ўпершыню ў ГДР будзе выдадзена Анталогія дзіцячай беларускай літаратуры.

На адкрыцці выстаўкі, якая працягнецца да 10 лістапада, выступіў старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў,

паліграфіі і кніжнага гандлю М. І. Дзялец.

У цырымоніі адкрыцця выстаўкі прынялі ўдзел загадчык аддзела прапаганды і агітацыі ЦК КПБ С. Я. Паўлаў, міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР М. М. Мяскоў, міністр асветы БССР М. Г. Мінкевіч, сакратар Мінскага абкома КПБ Р. П. Платонаў, першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР І. П. Шамякін.

На адкрыцці выстаўкі прысутнічалі генеральны консул ГДР у Мінску Л. Волерт, а таксама генеральны консул ПНР у Мінску Ю. Мруз.

З выпадку адкрыцця выстаўкі «Дзіцячыя кнігі ГДР» генеральнае консульства Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі ў Мінску наладзіла 26 кастрычніка сяброўскую сустрэчу. БЕЛТА.

ВЯСЁЛЫЯ ПРОМНІ РАССЕЯЛІ ЗМРОК

ЗЯМЛІ БЕЛАРУСІ

Табе не забыцца пра чорныя дні:
Сляды іх на кожным кроку.
Ізноў я гляджу на цябе з вышыні,
Прашу, не падумай — звысоку.
Вясёлыя промні рассяялі змрок,
А ў сэрцы няма раўнавагі:
Мінулыя войны ашукваюць зрок,
Як злыя бяздушныя магі.

Здаецца, і сонечна вёскам тваім,
Разгледзець іх — марная мара.
Ці гэта Хатыні падпаленай дым,
Ці гэта марозная пара!
Ідзем на пасадку... не ўцяплю ніяк:
Ці гэта стагі саломы,
Ці гітлераўскіх спархнелых ваёк
Аснежаныя шаломы!
Зямля Беларусі!

Ты зведала шмат
Цяжкіх і жахлівых імгненняў...
Твой кожны барок —
апалчэнцаў атрад —
Шчацініца пікамі ценяў...

ПАРТЫЗАНСКАМУ ЛЁТЧЫКУ В. С. ПАЛЗУНОВУ

Маланкі вайна красала
І біла ў дзяцінства маё...
Гарэла ў грудзях, не згасала
Высокае сонца тваё.
Распорвалі неба снарады,
Успыхвалі куль светлякі...
Удзячны былі і рады
Табе мае землякі.

Лясныя аэрадромы
Распальвалі звыкла кастры.

Напружана гул знаёмы
Штоночы лавілі ўгары.

Забыць не магла краіна
Пра мой шматпакутны край.
Цябе абдымаў, як сына,
Асірацелы Мінай.

Праз дым успамінаў гаркавы
Ты бачыш лясны гушчар
Пад бокам у вёскі Гаркавы
І Райцава мужны твар.

Табе прапаноўвалі шклянку,
Бярозавіку збанок.
Не раз у саю зямлянку
Цябе запрашаў Лабанок.

Цяжкой векапомнай парою
На вёрткім біплане сваім
Ты медыкаменты, зброю,
Газеты прывозіў ім.

Адведу не палахліўцы
[Такая мая зямля] —
Дубасілі ворага мсціўцы
З патроенай сілай пасля.

Услед за адным гарнізонам
Грамілі другі гарнізон.
І дыхалі свежым аэонам
Лясы партызанскіх зон.

Падміргвалі небу палянкі,
Паглядвалі веселяй
Зямлячкі мае — зямлянкі —
На лётчыкаў з-пад брывей.

НА РАДЗІМЕ МАЦІ

Гэтыя прыветлівыя хаты
Зналі недасол і перасол.
Тут усё, чым рады і багаты,
Выстаўляюць для гасцей
На стол.

Вабяць паландвіца,
Памідоры,
Маладая бульба і грузды...
А калісьці елі тут шайморы,
Шчоўкалі куркі,
А не дразды.

Хмары навалілі палавелі...
І цяпер вясцоўцы,
Як радня,
Бо часцей пасцілі і гавелі,
Шылі сукні з простага радна.

Цёпламу спагадліваму слову
Тут забыцца людзі не даюць.
На дарогу чарку — аглаблёву
Тут абавязкова вам нальюць.

Ведаў і хаўтуры,
І радзімы
Гэтыя ціхі некрыклівы кут...
І пад сэрцам матчыным
Радзіма
Недзе варухнулася вась тут.

Ціха,
як за хвілю да вайны
Ці пасля гримотнай канадацы.
Трыццаць год над краем ля Дзвіны
Не разворваюць блакіт снарады.
Конікі звіняць, нібы шамкі,
У дзютах, што травой пазарасталі.
А зенітных выбухаў дымкі
У небе і дагэтуль не расталі.

Ю. М.

Ад ціхіх рэчак,
Граў мурожных,
Ад лугавін,
Дзе бульбу пёк,
У свет вялікі і трывожны
Ужо дваццаць год,
Як бы ўцён.

Пры летніх досвітках зорак
У родным краі дзень пры дні
Цябе чакаюць у азёрах
Залатабокія ліні.

Чакае востраў знакаміты,
І на пагорку гарадок,
Смугой блакітнай апавіты,
Гарыць,
Як першы мой радок.

А ты дагэтуль у ад'ездзе —
Вандроўны верад не суняць...
Нібы званкі на пераездзе,
Навокал конікі звіняць.

Міхась СТРЫГАЛЁЎ

КАСМІЧНЫ КВІНТЭТ ЦІШЫНІ

Смуглявы твар цалуе цёплы вецер,
як любы ўе павойкі валасоў,
і ўсю падхоплівае на дасвецці —
і зыбае, нясе у сіль лясоў.

Шчэ прамяняе позірк павільжэлы,
у ім заранкі ўспыхвае святло, —
а ты ўжо там, дзе хмель трапеча белы,
нібыта лебедзь выпрастаў крыло.

Рыляць драчы, агортае пшчотай
мядовы пах світалнае расы.
На небасхіле думак і работы
цвітуць і вабяць сэрца верасы.

Як на пачатку, лёгка і прасторна.
Бязмежны, чуйны верасовы свет.

Мажліва грае на цымбалах зорных
«Саюз-Аполло» — цішыні квінтэт.

ГУЛЬНЯ

Зноў форварда мяч наўскаска
ўрываецца ў памяці сетку.
Футбольнае поле маленства
свае падае галасы.

І цютаўскі снег расце —
і лёгкае пары мярэжка
як мройны міраж па-над рэчкай,
знікае і зноўку ўстае.

І свічка вятрыска кірпаты
ў два пальцы [і сёння суддзя] —
выпростае бусел над хатай
крыло маладое ў прасцяг.

І я задыхаўся ад бегу —
ў бязважкасці нейкай лячу
насустрэч і свісту і смеху,
вясёлай ракеце — мячу.

Ды форвард мяне апярэдзіў:
грудзьмі паваліўся на гол;
упаў ён — і гримнула смерцю
футбольнае поле ў яго...

Другія, хто з вогненнай вёскі,
мо ўспомняць яе дзірваны.
Я ж бачу асколкаў усплываць,
на полі футбольным яны.

Дык смейся, мой хлопчык малы,
гані у вароты галы:
ты — вёскі ўцалелая вестка,
якую на крылах з маленства
прынеслі ў сёння бусы!

ЧАСОПІСЫ Ў ЛІСТАПАДЗЕ

«ПОЛЫМЯ»

Нумар адкрываецца вершамі
з новай кнігі Г. Бураўніна «Варта
вернасці». Пазыя прадстаў-
лена таксама творами са зборні-
ка С. Грахоўскага «Зачарава-
насць».

З прозы змешчаны «рыбачная
газета» К. Кірзенкі «Вандроўнае
шчасце» і апавяданне В. Гігеві-
ча «Іванчык».

Пад рубрыкай «Публіцысты-
ка» — артыкул Л. Шханова «Ча-
лавец працы пачынаецца ў шко-
ле».

В. Макаравіч выступае з на-
рысам «Трымаючы сувязь зям-
люю».

Артыкул М. Кузняцова «Рад-
вы пралетарскага строю» друка-
ецца пад рубрыкай «Старонкі
нашай гісторыі».

Шмат матэрыялаў у раздзеле
«Крытыка і літаратуразнаўс-
тва». Гэта артыкулы — П'есы, ге-
роі, характары (праблемы суч-
аснай беларускай драматургіі)
І. Шостак, «Талант і праца»
Д. Бугаёва, «Тры эцюды пра
балгарскіх паэтаў» Н. Гігевіча.

В. Бечык у рэцэнзіі «Святло
жыцця» разглядае кнігу А. Ку-
драўца «Дзень перад святам»,
В. Коўтуна «Веналомнае поле» —
«Здабыткі і страты польнай
свабоды», В. Бур'яна аналізуе лі-
таратуразнаўчы і крытычныя ар-
тыкулы Ул. Кірэніна «Зорны
спеў» — «Сувязь з людзьмі,
жыццём, часам».

Рэцэнзуюцца таксама кнігі
«Польнае сабранне рускіх лето-
пісей», т. 32 і «Галосныя белару-
скай мовы». Аўтары — М. Ер-
маловіч і М. Васілеўскі.

«БЕЛАРУСЬ»

Ян звычайна, багата падбор-
ка апэратыўных матэрыялаў
«На арбіце пяцігодкі». Пад гэ-
тай рубрыкай змешчаны карэ-
спандэнцыі П. Пруднінава «Брас-
лаўскі шоўк», І. Кармалітавай
«Навіны медтэхнікі», Я. Пашэві-
ча «Прыгадваючы прыгар...» і
іншыя.

Друкуюцца вершы з новай
кнігі Я. Сіпакова «У поўдзень
да вадзі», верш І. Кірэйчына
«Колер жыцця», пад рубрыкай
«Упершыню ў «Беларусі» — вы-
ступае малады паэт Я. Хвалей».

А. Кулакоўскі друкуе з праця-
гам апавяданняў з цыкла «Род-
ныя шыроты».

«Цяпло салдацкіх пагонаў» —
урывак з апавесці С. Шушыві-
ча «Каваль Жамойна».

Спецыяльна тэматычнай пад-
боркай часопіс адзначае паўве-
навы юбілей тэатра імя Я. Ко-
ласа.

Пра справы хлебарабаў Случ-
чыны расказваецца ў нарысе
В. Дайліды «На зямлі камуна-
раў».

«Атамны ў Соснах» — нарыс
М. Грыцана працягвае рубрыку
«Беларусь сацыялістычная».

У НАШЫХ ЛІТОЎСКІХ СЯБРОЎ

ГОСЦІ РЫБАКОЎ

Даўняя дружба звязвае лі-
тоўскіх пісьменнікаў з клайпед-
скімі рыбакамі. Больш чым ме-
сяц у раёне промыслу былі ў
творчай камандзіроўцы паэты
А. Дрылінга і А. Матуціс. Яны
вывучалі працоўныя будні ры-
бакоў, прымалі актыўны ўдзел
у грамадскім жыцці экіпажаў.
На борце рыбаперапрацоўчай
базы «Прыбалтыка» яны пра-
вілі два літаратурныя вечары,
расказалі пра развіццё сучас-
най літоўскай савецкай паэзіі.

ЭНТУЗІЯСТ КРАЯЗНАЎСТВА

Каля 600 працоўнікоў Шы-
ляльскага раёна ў вольны ад
працы час займаюцца кра-
язнаўствам. Вялікую работу ў
гэтым плане праводзіць былы
настаўнік, а зараз пенсіянер
В. Статкявічус. Ён сабраў бага-
ты матэрыял аб земляках,
удзельніках Вялікай Айчыннай
вайны, аб ардэнаносцах мясцо-
вага калгаса імя Мічурына.
Энтузіяст-краязнаўца часта су-
стракаецца з моладдзю, рас-
казвае ёй аб мінулым і сучас-
ным раёна, дапамагае школь-
ным музеям. В. Статкявічус
выбраны ганаровым членам Та-
варыства аховы помнікаў і
краязнаўства Літоўскай ССР.

ВЫСТУПАЮЦЬ ПЕРАМОЖЦЫ КОНКУРСУ

У Вільнюскім Палацы спорту
адбыліся выступленні пера-
можцаў Усесаюзнага конкурсу
песні, які праходзіў у Рызе.

Высокі ўзровень вакальнай
культуры прадэманстравалі
лаўрэаты конкурсу — салістка
Латвійскай філармоніі Аія Ку-
куле і студэнт беларускай кан-
серваторыі Віктар Скарабага-
таў. Вялікім поспехам карыста-
ліся выступленні і тых, хто ат-
рымаў другія прэміі. Гэта —
Роза Рамбаева з Алма-Аты,
Анатоль Шчарбакоў з Адэсы і
малады літоўскі спявак Арві-
дас Маркаўскас.

НОВЫ СЕЗОН

Спектаклем «Пятрас Курмя-
ліс» на аднайменнаму апавя-
данню Жэмайтэ пачаў свой но-
вы сезон Клайпедскі драма-
тычны тэатр.

Тэатр рытуе да пастаноўкі
спектаклі на сучасную тэматы-
ку на п'есах Ю. Марцінкевічу-
са «Акадэмія дзівакоў» і Я. Рэ-
меза «Мясцовыя».

ФІЛІЯЛ ФІЛАРМОНІ

Дагавор аб творчым супра-
цоўніцтве заключылі адмініст-
рацыя і грамадскія арганізацыі
Дзяржаўнай філармоніі Літоў-
скай ССР і Ігнаўскага заводу
азотных угнаенняў. У сувязі з
гэтым у клубе прадпрыемства,
філіяла філармоніі, адбыўся
канцэрт. Сімфанічны аркестр
пад кіраўніцтвам народнага
артыста рэспублікі Ю. Дамар-
каса выканаў творы А. Двор-
жака, П. Чайкоўскага, І. Штра-
уса.

«ВОСЕНЬСКІ ВЯНОК»

У Шаўля адбылося рэспуб-
ліканскае свята «Восеньскі вя-
нок», прысвечанае першаму
Усесаюзнаму фестывалю ма-
стацкай самадзейнасці працоў-
ных.

Драматычныя калектывы,
прадстаўленыя на свяце, нака-
залі свае работы. Лепшыя з
іх адзначаны дыпламамі і пры-
замі. Сярод узнагароджаных —
драматычны калектыв Пала-
ца культуры Клайпедскага
марскога гандлёвага порта і
Каўнаскага заводу сінтэтычна-
га валакна імя 50-годдзя Вялі-
кага Кастрычніка.

1976 ГОД—год вялікай падзеі — адбыўся XXV з'езд КПСС. Прыняты ім гістарычныя рашэнні, наменаныя планы на дзесятую пяцігодку—гэта баявая, патхняючая праграма дзейнасці для дакументалістаў, якія заўсёды знаходзяцца на пераднім рубяжы экраннага мастацтва, бо адлюстроўваюць рэальныя, надзённыя з'явы ў нашым жыцці, ствараюць летапіс працоўнага подзвігу савецкіх людзей, прапагандаюць дасягненні, дапамагаюць змагацца з недахопамі. У той жа час яны імкнуцца ўдасканаліваць сваё прафесійнае майстэрства, глыбей раскрываць тэму, маштабней паказваць чалавека і яго сённяшнія справы.

Пра ўсё гэта і многае іншае гаварылася нядаўна за «круглым сталом», што быў арганізаваны секцыяй дакументальнага кіно Саюза кінематаграфістаў БССР сумесна з творчым аб'яднаннем «Летапіс» студыі «Беларусьфільм». На сустрэчу былі запрошаны пісьменнікі, журналісты, спецыялісты розных галін народнай гаспадаркі. Сярод іх — галоўны рэдактар Дзяржкіно БССР Ул. Халіп, сцэнарысты Ул. Бойка, Ю. Лубоцкі, І. Пільменная, М. Супанеў, В. Тарас, рэжысёр Ю. Лысятаў, В. Сукманаў, В. Дашук, аператар Г. Уладзенкаў, кандыдат філасофскіх навук, дацэнт БДУ імя У. І. Леніна Е. Бондарова, кандыдаты мастацтвазнаўства В. Нячай, Г. Ратнікаў, старшы рэдактар Галоўнай рэдакцыі літаратуры і драматычных перадач Беларускага тэлебачання А. Бабкова, загадчыкі аддзелаў культуры газет: «Советская Белоруссия» — Р. Ярохін, «Вячэрні Мінск» — А. Фомчанка.

Уступнае слова сказаў дырэктар творчага аб'яднання «Летапіс» студыі «Беларусьфільм» В. Высоцкі.

Адбылася змястоўная, цікавая дыскусія на тэму: «Аўтар у дакументальным кіно». Прадметам абмеркавання была роля сцэнарыста ў кінапубліцыстыцы, хроніцы, навукова-папулярным фільме. Выступаючыя закруцілі шырокае кола праблем, якія датычаць самога разумення тэрміна «аўтар» у дакументальнай карціне, яго ролі ў працэсе стварэння стужкі, творчых узаемаадносін сцэнарыста і рэжысёра.

Размову пачала В. Нячай, якая ў сваім выступленні закруціла праблемы, звязаныя з грамадскім гучаннем дакументальных фільмаў і іх уплывам на духоўны клімат жыцця рэспублікі. Сярод сцэнарыстаў яна назвала пісьменнікаў, журналістаў, прафесійных кінадраматургаў, работнікаў «Беларусьфільма» і тэлебачання, а таксама вучоных, інжынераў, урачоў, спецыялістаў сельскай гаспадаркі. Кола сапраўды шырокае. На жаль, творчыя ўдачы вельмі рэдкія. Бо шмат яшчэ ў сцэнарнай справе шэрасты, пасярэдніцкі, схематызм.

Добра, зазначыла прамоўца, калі вядомыя пісьменнікі прыходзяць на студыю са сваёй тэмай, узбуджаючы дакументалістыку, надаючы ёй маштабнасць. Вялікую папулярнасць, напрыклад, заваяваў у глядачоў цыкл фільмаў пра беларускія Хатыні рэжысёра В. Дашука, вядомых літаратараў А. Ад-

мовіча, Я. Брыля і Ул. Калесні-

ка. Кіназнаўца спынілася таксама на сцэнарных фільмаў аб сучаснасці, у якіх роля аўтара звязана са сутнасцю да пасіўнай канстатацыі, апісальнасці, а аналіз жыццёвых падзей застаўся па-за кадрам. Так, у многіх сцэнарных іх аўтары, знайшоўшы ў жыцці сапраўды цікавых людзей, не здолелі ў літаратурнай першааснове вызначыць сітуацыі, якія б дазволілі на мастацкую ярка раскрыць характары герояў. Таму фільмы на такіх сцэнарных, як правіла, здымаюцца пасярэднія, калі не сказаць, проста слабыя.

Прамоўца асабліва адзначыла вялікую ролю глыбокага даследавання пэўных з'яў у жыцці рэспублікі на працягу многіх год. Цыклы фільмаў, скажам, пра беларускае Палессе (пачытаў І. Пікманам і М. Шыманскім у рэпартажы «Брыгадзі-

што здольныя аўтары не знаходзяць падтрымкі на студыі. Так, сцэнарый урача А. Чарняўскай быў адзначаны прэміяй на аглядае-конкурсе «Беларусьфільма» ў 1976 годзе. Але аўтар не знайшла творчага аднадумца ў асобе рэжысёра фільма «Нечаканія думкі доктора Буглова». У выніку ён атрымаўся апісальным. Сцэнарыстка-музыказнаўца З. Мажэйка пакуль не знайшла падтрымкі ў аб'яднанні «Летапіс», калі прапанавала заяўку на цыкл фальклорных кінастужак. Гэта недаравальна.

Кіназнаўца Г. Ратнікаў закруціў пытанне аўтарства ў дакументальным кіно. Калі роля аўтара дастаткова вызначана ў мастацкім фільме і яго сцэнарыі больш-менш дакладна ўзнаўляюцца ў ігравых сценах, то сцэнарыст-дакументаліст толькі прадбачыць сітуацыі і праявы характару чалавека. Не сцэнарыст дыктуе жыццю ўмо-

бы дзеліцца з намі сваім уражаннем аб хваляючых палогнах М. Савіцкага. Яго творчая задума дала творчы імпульс рэжысёру.

Але, сказала кінакрытык Е. Бондарова, нярэдка стварэнню добрага сцэнарыя перашкаджае шматтэмнасць, жаданне аўтара сказаць у невялікім творы пра ўсё. Напрыклад, у сцэнарыі В. Нікіфаровіча «Дом Макаравых» знойдзены цікавы герой, работнік кніжнага гандлю. Аднак чалавек так і не адкрыўся. Увесь час ідзе фармальны пералік: сям'я, кніжная лаўка, падпіска, пакупнікі. Недзе ў сцэнарыі адчувалася магчымасць больш цікавага погляду на тэму.

Рэжысёр В. Сукманаў падзвілі думкі Ю. Лысятава. Ён, у прыватнасці, асабліва многа гаварыў пра месца сцэнарыста ў працэсе стварэння дакументальнага фільма. Аўтар — гэта прызвание. Ён мае права працаваць над фільмам толькі тады, калі ў яго ёсць унутраная патрэба, неабходнасць. Аўтар павінен мець сваё «я», быць перакананым у тым, што ён гаворыць, якую ставіць перад сабой творчую і грамадзянскую задачу.

В. Сукманаў расказаў аб сваёй рабоце над фільмамі, прысвечанымі выхаванню моладзі, маючы на ўвазе стужкі спартыўнай тэматыкі, у тым ліку і «Вялікую дыяганаль».

Пра садружнасць сцэнарыстаў і рэжысёраў гаварыў у сваім выступленні Ю. Лубоцкі. Прамоўца адзначыў, што сцэнарыі — гэта драматургія думкі, яе кандэнсацыя. У дакументалістыцы немагчымы «жалезны» сцэнарыі, ад якога ў працэсе здымак усё роўна прыйдзецца адмовіцца. Драматургія думкі павінна падказаць рэжысёру, як можа паводзіць сябе чалавек, герой твора, у тых ці іншых абставінах. Сцэнарыст вызначае не толькі «фактуру» героя, але ў нечым прадбачыць яго паводзіны ў пэўных сітуацыях. Трэба, каб аўтар быў паўнапраўным удзельнікам здымак, «сатэлітам» рэжысёра. Такім аўтарам для В. Сукманава з'явіўся М. Супанеў у фільме «Вялікая дыяганаль».

— Як сцэнарысту і рэжысёру, — сказаў В. Дашук, — мне давлялася «паміраць» і «ўваскрэсць» семнаццаць разоў... Не збіраюся запалохаць аўтарскі актыў, але ж трэба больш да-

кладна вызначыць слова «аўтар».

На думку В. Дашука, аўтар — гэта асоба са сваім почыркам. Аўтар — гэта толькі рэжысёр, бо менавіта ён матэрыялізуе ідэю на экране. У рабоце над фільмам ёсць два этапы — сцэнарны і аўтарскі. Аўтарства пачынаецца ў рэжысуры, бо ўсё робіцца на здымачнай пляцоўцы. Там можа ўзнікнуць пытанне аб другім сюжэтным і выяўленчым рашэннях. Сцэнарыі дае толькі штуршок. Так сказаць, падае будучаму твору першую касмічную хуткасць. А вывядзіць «карабель» на арбіту рэжысёр, ён жа аўтар, які мае сваю тэму, свой погляд на жыццёвыя з'явы, свой почырк.

Таму самы аптымальны варыянт у дакументальным кіно (з гэтага павіяцця В. Дашук выключыў звычайную хроніку, кіначасопісы), калі рэжысёр і сцэнарыст — адзін і той жа чалавек. Такая ўжо тут спецыфіка работы і нічога іншага не зробіш...

Гэта не азначае, падкрэсліў В. Дашук, што сцэнарысты ў нашай справе пастаўлены на нейкую ніжэйшую творчую ступень, чым рэжысёры. Ні ў якім разе! Калі кінадраматург прафесіянал у самым высокім сэнсе гэтага слова, — аўтар фільма пачынаецца ў сцэнарыі і ўдала «пераплаўляецца» потым у творчыя задумы рэжысёра на здымачнай пляцоўцы. Практыка работы з такімі вядомымі пісьменнікамі, як А. Адамовіч, Я. Брыль, Ул. Калеснік дае падставы меркаваць менавіта так.

В. Тарас, які даўно супрацоўнічае з творчым аб'яднаннем «Летапіс», сказаў, што ён падтрымлівае думкі В. Дашука і што нямае беларускіх дакументальных фільмаў — гэта, на сутнасці, інфармацыя, якая дае глядачу агульнавядомыя і нават састарэлыя звесткі пра падзеі ў нашай рэспубліцы.

Падвядзчы вынікі сустрэчы за «круглым сталом», дырэктар творчага аб'яднання «Летапіс» В. Высоцкі гаварыў аб здабытках беларускіх дакументалістаў, аб шматлікіх яшчэ нявырашаных пытаннях.

Ён асабліва падрабязна спыніўся на рабоце з аўтарскім актывам, заклікаў пісьменнікаў і журналістаў падтрымліваць цесную сувязь з аб'яднаннем. **А. МАЦКЕВІЧ, В. ФЕДАРАВА.**

ПОШУК, ВЫНАХОДНІЦТВА, ЯКАСЦЬ...

ры), аб рабочым класе Заводскага раёна («Мужычынскія галасы», «Партызанскі праспект») Ю. Лысятава, аб жыцці сучаснай школы ў эпоху навукова-тэхнічнай рэвалюцыі — цікавыя выклікі пра гомельскіх і мінскіх вучняў «Дзесяць гадоў пазней, або надзеі і трывогі 10 «А», «Птушка Ікс», «Касця майскія дажджы» і іншыя — усё гэта глыбокі аналіз жыццёвых працэсаў, убацаных праніклёным вокам сцэнарыста-даследчыка. Шкада, праўда, што пакуль не робіцца працяг. Прапановы ў аб'яднанні «Летапіс» ёсць, толькі яны вельмі марудна рэалізуюцца. А трэба, каб плённыя пачынанні не забываліся.

Арыгінальнае бачанне тэмы аўтарам, сказала далей В. Нячай, гаворыць перш за ўсё не пра фармальную штучнасць, не пра імкненне абавязкова выявіць сваю асобу, а глыбокае пранікненне ў матэрыял, умненне па-свойму асэнсаваць яго. Калі ў ролі сцэнарыста выступае сам рэжысёр, то ён павінен засведчыць сваё творчае права на гэта. Напрыклад, Ю. Лысятаў («Лес»), В. Дашук («Дом») і некаторыя іншыя стварылі фільмы сапраўды аўтарскія, лірычныя. А вось С. Лук'ячыкаў, які добра зарэкамендаваў сябе як рэжысёр у спартыўнай тэматыцы, не заўсёды знаходзіцца на ўзроўні як аўтар-сцэнарыст. Часам яго фільмам не хапае роздзума пра лёс герояў, аўтарскіх абагульненняў. Фізічнае напружанне спартыўнай барацьбы засланяе духоўны свет асобы (напрыклад, у стужцы «Надзвычай»). Няўдача напачатка гэтага дакументаліста і ў рабоце над карцінай «Свет, які завенца БМ» (сцэнарысты А. Белавуцаў і С. Лук'ячыкаў), знятай на сцэнарыю, які, на сутнасці, не мае цэльнай задумы. Бывае,

а жыццё карэктруе сцэнарыі дакументальнага фільма і іншы раз настолькі змяняе яго, што сцэнарыст сапраўды «памірае» ў фільме. Таму ў дакументальным кіно ўвасабляецца не канкрэтны сцэнарыі, напісаны аўтарам, а сцэнарыі, «выпісаны» камерай у часе здымак. Захаванне канцэпцыі сцэнарыста ў значнай, калі не ў рашаючай ступені, залежыць ад творчага адзінства задумы з рэжысёрам. Станоўчым прыкладам такой садружнасці, на думку Г. Ратнікава, з'явілася сумесная работа ў дакументальным кіно А. Вялюгіна і І. Вейняровіча («Балада аб маці»), А. Вялюгіна і В. Сукманава («Арліная крыніца»), Г. Бурлаўкіна і А. Канеўскага («Апаленая памяць»), М. Супанева і В. Сукманава («Вялікая дыяганаль») і іншыя.

Выступішы за «круглым сталом» сакратар праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР, рэжысёр творчага аб'яднання «Летапіс» Ю. Лысятаў засяродзіў увагу прысутных на тым, што тэлебачанне больш аператыўна асвятляе жыццё рэспублікі. У вялікім патоку сучаснай інфармацыі дакументальнае кіно на сутнасці робіць тое, чым займаюцца газеты, тэлебачанне, — але са значным спазненнем. То ці не занадта вялікая раскоша траціць на гэтыя мэты грашовыя сродкі і творчыя намаганні? — ставіць пытанне рэжысёр.

Разам з тым ён падкрэслівае, што ў дакументальным кіно ёсць свае асаблівасці, якімі трэба карыстацца, і ў першую чаргу гэта магчымасць выкарыстаць экран для роздзума аб надзённых праблемах, аб людзях, якія многа робяць карыснага для нашага грамадства, людзях цікавых, духоўна багатых.

Кандыдат філасофскіх навук, дацэнт БДУ імя У. І. Леніна Е. Бондарова гаварыла пра значныя грамадскія праблемы, што стаяць перад дакументалістамі і назвала шэраг прычын, якія перашкаджаюць развіццю гэтых мастацтва. Нямога, адзначыла прамоўца, сустракаецца стужак, ад якіх глядач атрымоўвае эстэтычнае задавальненне. Поспех прыходзіць тады, калі аўтары адкрываюць нам менавіта свой позірк на праблему, на героя. Дакументальнаму фільму адной інфармацыі мала, патрэбна аналітыка. Е. Бондарова прывяла прыклады арыгінальнай работы сцэнарыста над тэмай. Пісьменнік-журналіст Г. Бурлаўкін, аўтар сцэнарыя фільма «Апаленая памяць», як

ЗАГАДЧЫК

НАТАТКІ ЖУРНАЛІСТА

Я МАБЫЦЬ, крышку спазніўся на сустрэчу з Дзмітрыем Канстанцінавічам Грэсам, і кабінет яго аказаўся на замку. Дзяўчына, што стаяла ў калідоры з нейкімі паперамі ў руках, супакойла:

— Загадчык хутка вернецца, яго выклікаў старшыня райвыканкома.

— Вы таксама да яго? — пацікавіўся я.

— Ага... На працу ўладкоўваюся. Кім? Загадчыцай сельскага клуба.

Звалі дзяўчыну Нэляй, прозвішча — Бурдукова, з калгаса «Чырвоная зорка».

Вельмі ж маладзенькай здалася мне мая субяседніца, ну, зусім дзяўчо, і таму не стрымаўся ад пытання, мо і не зусім тактоўнага:

— А не боязна брацца за такую справу? Сельскі клуб — гэта ж...

— І не боязна, — гарача запырчыла Нэля, ды, здаецца, і не мне, а нейкім сваім думкам. — Я шмат гадоў удзельнічаю ў мастацкай самадзейнасці, кожны дзень у клубе бываю... Ну, а калі што не так, дык дапамогуць. Праўда? Дзмітрый Канстанцінавіч дапаможа...

Апошнія словы прагучалі зусім увуўнена. На іх якраз і надыйшоў Грэс. Невысокі, чарнявы, падаўся зусім яшчэ маладым.

У кабінете, уважліва зірнуўшы ў вочы дзяўчыне, коротка спытаў:

— Ну што, Нэлячка, ідзем?

— Так, Дзмітрый Канстанцінавіч...

— Ну і слаўна. Зараз напишу загад. Спадзяюся ўсё будзе ў цябе добра.

Дзяўчына выйшла, і загадчык, задумліва паглядзеўшы на дзверы, сказаў:

— Я даўно да яе прыглядаюся. Будзе з яе выдатны культасветнік. Мы ж ёй і рэкамендацыю ў інстытут давалі, ды вось, — развёў рукамі, — не атрымалася... Не прайшла па конкурсе.

— Ды ж маладая надта, — зноў узяўся я за сваё. — З людзьмі трэба ўмець...

— Маладосць — не загана, — усміхнуўся Дзмітрый Канстанцінавіч. — Было б жаданне.

Слухаю загадчыка і ў думках намячаю адну з ліній будучай кар'єрнай дзейнасці: у Стоўбцах у падборы кадраў культасветнікаў трымаюць курс на моладзь.

Кадр з фільма «Хлопчыні, хлопчыні...»

Як паведамлялася ўжо, згодна з Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР, на працягу лістапада ў рэспубліцы будзе праводзіцца выбары народных засядацеляў. Засядацелямі — паўнапраўныя члены суда, яны актыўна ўдзельнічаюць у разглядае крымінальных і грамадзянскіх спраў. Прапаную ўвазе чытача ўрывак з нарыса «Верай і праўдай». Ва ўрыўку расказваецца пра засядацеля Навабеліцкага народнага суда горада Гомеля.

СВЕТЛАЯ, урачыста-строгая зала паяджэнняў. Вялікі стол на ўзвышэнні, трыбуна перад ім. На стала і на трыбуне — мікрафоны. Суддзя Васіль Фёдаравіч Белавусаў спакойна сказаў у мікрафон:

— Раскажыце, падсудны, усё па сутнасці абвінавачвання, якое вам прад'яўлена.

Ледзь прыглушаны голас

ства не надае чалавеку гонару.

— Цяпер чую. Усё раскажу, слухайце...

Падсудны гаварыў хрыплаватым сухім голасам. Пра ўсё раскажаў так, як значылася ў матэрыялах папярэдняга следства. Нічога не адмаўляў, не ўтойваў.

Васіль Фёдаравіч спытаў у яго:

збоку відней. Яго паказанніў чакалі з цікавасцю яшчэ і таму, што падсудны сцвярджаў: Хадарэнка і Савасцееў — дружбакі, яны, канечне, будуць у адзін голас гаварыць.

Сведка раскажаў блытана, пераскокваў з аднаго на другое. Час ад часу наморшчыў смуглы лоб і тады смаліначорная пасма валасоў, што звісала над бровом, як ні закрывала вока. Гаварыў ён пра тое, што было ўжо высветлена: падсудны ляўся, пагражаў... Васіль Фёдаравіч наважыўся задаць яму пытанне, але народны засядацель Божык, які ўвесь час моўчкі ўважліва слу-

дзі працаваў на Гомельскім дрэвапрацоўчым камбінаце — удастоены многіх урадзвых узнагарод. Некалькі гадоў таму назад у судзе пачала дзейнічаць секцыя народных засядацеляў па рабоце з падлеткамі, якія прыгавораны да ўмоўнага пакарання. Яе ўзначаліў Пятро Ільіч. Засядацелі кантралююць паводзіны няпоўналетніх правапарушальнікаў, дапамагаюць уладкоўваць іх на працу і арганізуюць адпачынак, прылучаюць да розных грамадскіх спраў.

Дрэвапрацоўшчыкі пераканаліся, як сур'ёзна адносіцца Пятро Ільіч да адпраўлення правасуддзя, таму кожны раз на сваіх сходах, калі праводзіцца выбары народных засядацеляў, аднадушна галасуюць за яго. І з вялікім гонарам у калектыве сустралі вестку, што партрэт іхняга пасланца — а сябры па рабоце называюць яго «наш юрыст» — змешчаны на Дошцы гонару ў Міністэрстве юстыцыі БССР.

Калі Пятро Ільіч нецярпліва спытаў дазволу задаць пытанне, Васіль Фёдаравіч абрадаваўся: нешта, мусіць, «намацаў» у логіцы, з якой успрымаў сведка дэталі падзеі. Кіўнуў галавой — задавайце...

— Вы, Савасцееў, сцвярджаеце, што бачылі, як падсудны ўдарыў пацярпеўшага нажом? Ну, а як, усё ж, гэта адбывалася? Як ён замахаўся, як Хадарэнка ў той міг стаў — бачылі?

— А як жа? Бачыў. Рымановіч левай рукою схпіў Хадарэнку за плячо, правую, якой трымаў нож, знізу адвёў і ўдарыў.

— Пачакайце, як жа знізу, калі ўдарыў пад сэрца?

— Хадарэнка ў гэты момант вырываўся, таргануў плячом і прыгнуўся.

Падсудны, павярнуўшы галаву, пазіраў у акно, быццам не чуў гэтых слоў, быццам усё, што адбывалася ў зале, яго не тычылася. Пятро Ільіч звёў сівыя бровы, вочы яго звужыліся, зрэнкі сталі маленькія і вострыя. Здавалася, ён да чагосьці прыслухоўваўся ў суровым напружанні. Быццам пачуў, нарэшце, у душы падсуднага гук яго галоўнай струны. Памаяўчаў, рэзка сказаў:

— Няма больш пытанняў.

«Дык значыць, калі ўдарыў

знізу, не было ў яго таго намеру, пра які бяздумна, фанабрыста крычаў — «дух выпушчу». І не жадаў, і не дапускаў гэтага». Васіль Фёдаравіч падумаў так і адчуў, як да сэрца падступіла злосьць: ну бланжан жа, ганарлівы нахабнік! І такой ганейнай ганарыстасцю здаровы, знешне прыгожы хлопец імкнецца сцвярджаць сябе, сваю асобу — вось які я герой!..

Як гэта цяжка — давесці гаворку з чалавекам да таго самага кульмінацыйнага моманту, калі табе становіцца зразумелым галоўнае ў ім! Глыбока ў сабе Васіль Фёдаравіч адчуў палёгку: не самае страшнае нёс юнак у душы, ідучы сярод людзей па гарадской вуліцы. Злачынства ён учыніў цяжкае — хуліганства. Тут было ясна адразу. Але ж за ім магло быць схаваанае яшчэ больш небяспечнае — замаха на забойства. Вышэйшая мэта правасуддзя патрабуе поўнай аб'ектыўнасці і абсалютнай справядлівасці.

За многія гады служэння закону Васіль Фёдаравіч добра ўсвядоміў: суддзя павінен мець і вялікі запас гуманнасці і не меншы запас строгаści, якая вынікае з непрымірымасці да зла. Ён закліканы выкарыстоўваць усю сілу закона для бескампроміснай барацьбы са злачыннасцю, для суровага папярэджання таго, хто не жадае жыць, як гэта патрабуецца маральнымі нормамі сацыялістычнага грамадства і дэцэнае права.

Тым не менш, ёсць у суда яшчэ адна вельмі адказная задача — выхаванне чалавека. У адносінах і да падсуднага, і да тых, хто знаходзіцца ў зале. Надзвычай важна, каб кожны, хто прысутнічаў на судзе, пачуў, як глыбока ўсім нам трэба разбірацца ў сутнасці чалавека. Пачынаць і навучыцца. Каб кожны глыбей зразумеў, як трэба ўсім змагацца за чысціню нашага светлага ладу жыцця. Вопыт яскрава пераканану Васіля Фёдаравіча, якое вялікае выхаванне ўздзеянне аказвае суд на аўдыторыю, калі судовы разбор ператвараецца ў «школу маральнасці». Глыбока ўсвядомляе гэта і народны засядацель П. І. Божык.

Аляксандр КАПУСЦІН.

НАРОДНЫ ЗАСЯДАЦЕЛЬ

толькі здаваўся спакойным — у ім прарывалася ўзрушанасць. За загародкай, дзе ў час судавага паяджэння знаходзіцца падсудны, устаў шыракаплечы юнак. Павольна падняў галаву, паглядзеў на суддзю бяздумным, тупым позіркам. Стаў незварушына, маўчаў.

— І адкуль толькі бяруцца такія? — уздыхнула пажылая жанчына, што сядзела каля акна. — Чаго ім не хапае цяпер?

«Вось іменна, чаго ім не хапае?» — падумаў Васіль Фёдаравіч. Ён адчуў, што павінен дазнацца, знайсці адказ на гэтае пытанне. Павінен зразумець, дзе, калі і ў чым была дапушчана прамашка, якая павярнула бядой. Зразумець і растлумачыць той жанчыне.

— Я да вас, Рымановіч, звяртаюся. Ці вы не чуеце?

— Не чую, — буркнуў падсудны. — Каб вы казалі: «Ты свабодны, таварыш Рымановіч!» О, гэта я пачуў бы. — Вусны яго расцягнуліся ў крывой горкай усмешцы. Раптам ён горака бліснуў вачамі, ступіў да трыбуны.

— А фанабрыцца вы дарэмна, — як і раней, стрымана сказаў суддзя. — Такое герой-

— Які, Рымановіч, быў у вас намер? Вы пагражалі пацярпеўшаму: «Дух з цябе выпушчу». Што, сапраўды забіць хацелі?

— Каб вышэй крыху ўдарыў, дык і забіў бы. — Падсудны азірнуўся на пацярпеўшага, абвёў поглядам прысутных.

Зала была запоўнена. Прышлі знаёмыя Рымановіча і тыя, хто ведаў пацярпеўшага Хадарэнку. Прышлі, узрушаныя рознымі пачуццямі: адны былі засмучаныя, другія збытжаныя, а большасць было абураныя.

Калі Рымановіч зноў павярнуўся да суда, Васіль Фёдаравіч заўважыў ва ўпартым позірку разгубленасць. Падумаў, што фанабрыя яго, мусіць, і не сведчыць якраз аб цынзіме і маральнай сапсанасці. Трапіў юнак пад суд, сорамна яму, ды і страх адольвае — вось і пнецца з усёй сілы, каб не адкрыць, што на душы, не «прынізіць» сябе.

Але ж які ў яго быў намер тады, калі ён п'яны хуліганіў? Васіль Фёдаравіч разумеў, што з найбольшай яснасцю можна гэта высветліць у сведкі Савасцеева. Сведка бачыў усё, як кажуць, збоку. А іншы раз

хаў, шпарка павярнуўся да яго:

— Дазвольце мне.

Васіль Фёдаравіч заўсёды ў судовым працэсе абаяўся на вопыт і веды народных засядацеляў — такіх жа раўнапраўных суддзяў, як і ён сам. Больш таго, ён лічыў сваім абавязкам спрыяць іх актыўнасці. Нездарма ж гаворыцца: «Слухаецца справа...» Слухаецца! Значыць, трэба ўмець не толькі самому высвятляць, а і слухаць, назіраць, параўноўваць, рабіць вывады.

Пятро Ільіч Божык заўсёды ўдумліва і тонка разбіраўся ў справах, вызначаў галоўнае ў любой з'яве. Здольнасць правільна ацэньваць, аналізаваць падзеі, справы і лёсы прыйшла да яго, як быў перакананы Васіль Фёдаравіч, з вопытам, набытым у нялёгкім жыцці, якое было для яго школай актыўнай чалавечай пазіцыі. Папаварыўся ён у гушчыні жыцця, паправаваўна выходзіў у сабе адну з найважнейшых людскіх якасцей — пачуццё грамадзянскасці. Камуніст, удзельнік штурму Берліна ў час Вялікай Айчыннай вайны, ветэран працы — больш за сорок га-

КУЛЬТУРЫ

Нібы прачытаўшы мае думкі, Дзмітрый Канстанцінавіч уздыхнуў:

— Ох, кадры, кадры. Відаць, самае вузкае месца наша. Я маю на ўвазе, не толькі Стаўбцоўшчыну...

Па тым, што я чуў пра Грэс раней, з таго, што вынес з уласных уражанняў, хаця б ад той гутаркі ў кабінце, пра якую раскажаў вышэй, стала мне ясна, што Дзмітрый Канстанцінавіч належыць да такога тыпу кіраўнікоў, для якіх праца з людзьмі — на першым месцы.

Я не прыпомню раёна, дзе б было столькі сталых культасветнікаў. Дзесяткі людзей тут працуюць у бібліятэках, дамах культуры і клубах па дзесяць, пятнаццаць, нават дваццаць пяць гадоў.

Дзмітрый Канстанцінавіч называў мяне прозвішчы ветэранаў Ніны Цярэнцьевай, Д. Кухаравай, Іны Фірэвай, Ліліі Івашка, Альфрэды Лысай, Марыі Курдуі, Явлігі Жыгалавай і многіх, многіх іншых.

У рэспубліцы набыло рысы традыцыйнае мерапрыемства, як прысвячэнне ў культасветработнікі. Распрацаваны рытуал гэтага свята. Гэта, вядома, добра. Ды толькі кожная доб-

рая справа можа вырадзіцца ў рушню, калі не ставіцца да яе творча, калі раз і назаўсёды трымацца аднаго ўстаноўленага ўзору. Мне здаецца, што ў Стоўбцах гэта зразумелі. Тут на святах прысвячэння выступілі ветэраны, гучаць песні, вершы, уручаюцца сувеніры. Але стаўбчане пайшлі трошкі далей. Для ўдзелу ў гэтых урачыстасцях яны запрашаюць старшакласнікаў мясцовых школ. Для іх урачыстасці — своеасаблівы ўрок прафарынтацыі.

І яшчэ. Відаць, самае галоўнае. За святам падыходзіць будні. І пра павічка, якому толькі ўчора на ўрачыстай абстаноўцы было сказана столькі высокіх слоў, бывае, забываюцца. І кватэры ў яго няма, і клуб ці бібліятэка, куды ён трапіў, зусім не адпавядаюць тым надзеям, спадзяванням, якімі чалавек ценіў сябе, калі атрымліваў прызначэнне на работу.

Пра ўсё гэта думалася мне (а ў дзённым выпадку думалася з палёгкай), калі раскажаў Грэс пра дзюх выпускніц Мінскага музычнага вучылішча імя М. І. Глінкі, якія прыхалі сёлета працаваць у раён. Адна з іх — Таццяна Абрамава — была накіравана кіраўніком мас-

тачкай самадзейнасці ў Вішнявецкі сельскі Дом культуры, другая — Галіна Пашко — стала акампаніятарам агітэатра.

— Ведаеце, — гаворыць Дзмітрый Канстанцінавіч, — зарплата ў культработнікаў невысокая. Адраду падумалася, трэба дзяўчат нека матэрыяльна падтрымаць. Пайшоў у райана, дамовіўся, каб далі ім магчымасць выкладаць у школе спевы. Пайшлі мне насустрач. Цяпер я за іх спакойны...

Так, пра кадры тут клопаціцца. Можна шмат раскаваць пра семінары, якія тут рэгулярна праводзіцца, пра школу пачынаючага культасветработніка.

Я паглядзеў справаздачу раёнага аддзела культуры за мінулы год. Многія наказчыкі проста радуецца. Скажам, тут актыўна працуюць звыш двухсот калектываў і гурткі мастацкай самадзейнасці. Тром з іх прысвоена званне народнага. Сіламі артыстаў-аматараў дадзена 795 канцэртаў, на якіх бабывала 372 тысячы чалавек. Уражвае і такая лічба. Летась было прачытана каля 2,5 тысяч лекцый і дакладаў аўдыторыі ў 177,5 тысячы слухачоў.

— І ўсё ж такі гэта нас не задавальняе, — цвёрда кажа Дзмітрый Канстанцінавіч. — Вопыт сведчыць пра тое, што пэўная частка насельніцтва аказваецца ўсё ж такі па-за нашай увагай. Як правіла, на тых жа канцэртах, лекцыях і дакладах бываюць пераважна людзі, якія жывуць на цэнтр-

альных сядзібах калгасаў і саўгасаў. Жыхары ж аддаленых вёсак выпадаюць са сферы культурнага абслугоўвання.

— Дзе ж выйсеце? — пытаюся я.

— Па-першае, у нас ідзе даволі-такі інтэнсіўнае будаўніцтва культурных устаноў. Прынамсі, пабудаваны Рубяжыўскі і Вішнявецкі сельскія дамы культуры, неўзабаве зладзім у эксплуатацыю сельскі клуб у вёсцы Пруды. Увогуле, за пяцігодку ў раёне будзе пабудавана 12 клубаў, дамоў культуры і бібліятэк.

Але гэта толькі паўмера. Цяпер мы працуем над комплексным планам работы па ідэямаральнаму і эстэтычнаму выхаванню працоўных. Гэта новая справа, у нашым раёне яна ўкараняецца ўпершыню ў рэспубліцы, так сказаць, у парадку эксперымента.

Але ўсё на парадку. Асноўная мэта плана — максімальна ахоп насельніцтва выхаваўчай работай. Як гэта тут мяркуюць зрабіць? Распрацаваць дакладна тэрміны і месца правядзення таго ці іншага мерапрыемства, выканаўцаў і адказных за яго. Могуць запярэчыць: што ж тут новага, гэтых планаў у нас складзена бацанаперабачана, а карысці... Не, пачакайце з вывадамі. Комплексны план зацвярджаецца райкомам партыі і райвыканкомам і набывае абавязковы характар. Пляны гэтыя будуць памножаны і вывешаны ва ўсіх калгас-

ных і саўгасных канторах, клубах, дамах культуры і бібліятэках. Скажам, на такое-та чысло ў пэўным калгасе намечана выступленне стаўбцоўскага народнага агітэатра «Полямя». Кіраўнікі гаспадаркі абавязаны забяспечыць аўдыторыю (у першую чаргу за кошт жыхароў аддаленых вёсак).

Прадстаіць карпатліва работа, каб план не ператварыўся ў пустую паперку. Тут і ўлік усіх мастацкіх і прапагандысткіх сродкаў, якія можна выкарыстаць, узровень аўдыторыі, нарэшце, пельга не ўлічваць сельскагаспадарчыя работы, якія праводзіцца ў той ці іншы перыяд.

Мы казалі аб першых практычных кроках. Так, яны зроблены. У прыватнасці, цвёрда дамоўлена аб шэрагу канцэртаў сіламі Беларускай дзяржаўнай філармоніі, рэгулярна, у дакладныя тэрміны будуць вызыджаць са спектаклямі артысты Дзяржаўнага рускага тэатра імя М. Горкага.

Можна шмат яшчэ раскаваць аб надзённых справах, планах і задумках стаўбцоўскіх культасветнікаў. Скажам, тут праводзіцца вялікая работа па цэнтралізаванай бібліятэчнай справе.

А галоўнае, культработнікі на Стаўбцоўшчыне карыстаюцца вялікай павагай і аўтарытэтам. Па ўсім відаць — заслужана.

М. ЗАМСКІ,
спец. кар. «Літаратуры
Стоўбцы. і мастацтва».

ПЕРШЫЯ КРОКІ

Можна было б назваць некалькі пярвічных арганізацый таварыства аматараў кнігі, якія з першых крокаў па-дзелавому разгарнулі прапаганду друкаванага слова. Сярод іх — кнігалюбы Гродзенскага філіяла інстытута «Белкалгаспраект» на чале з інжынерам эксперыментальнай групы Раісай Міхайлаўнай Ішчанка. Яна мае сваю даволі багатую бібліятэку. Але кнігі на хатніх паліцах не залежваюцца. Імі карыстаюцца суседзі, сябры, калегі па рабоце.

— Мы і раней абменьваліся выданнямі, спрачаліся аб прачытаным. Але цяпер такіх магчымасцей стала больш. Працялі мы сустрэчы з Васілём Быкавым. Цікавая, змястоўная адбылася тады размова. Пасля адразу ж паступіла 15 заяў ад аматараў кнігі, каб прынялі іх у таварыства.

...Шматпавярховы сучасны будынак Гродзенскага філіяла «Белкалгаспраект» і абліж-калгасбуда. Абедзены перапынак. У фаяскабліва шматлюдна, ажыўлена. Менавіта тут у гэты час адкрываецца народны кніжны кіёск. Побач з кіёскам — стэнд, на якім змешчаны спіс навінак, што паступілі ў продаж, кароткія анатацыі на некаторыя выданні.

За прылаўкам кіёска — старшы інжынер Н. Панкова.

— Я люблю кнігу, — дзеліцца сваімі думкамі Ніна Максімаўна. — Хачу, каб яе палюбілі іншыя, каб усе чыталі як мага больш. Таму ахвотна ўзяла на сябе гэтае грамадскае даручэнне. Знаёмлюся з літаратурай, прапагандую яе. Хоць і ёсць цяжкасці ў рабоце, але ўсё ж прыемна адчуваць, што ты некаму дапамог, кагосьці далучыў да добрай кнігі.

У Ніны Максімаўны сваё невялікая бібліятэчка, у якой больш за 200 экзэмпляраў кніг. Ёсць бібліятэкі і ў іншых супра-

цоўнікаў інстытута. Іх агульная думка — каб пабольш паступала ў народны кіёск навінак па розных галінах ведаў. За месяц кнігалюбы распаўсюджаюць друкаваныя выданні на суму каля пяцісот рублёў. Першыя крокі ў рабоце народнага кіёска ўпэўненыя і аптымістычныя.

Прапаганда кнігі ў пярвічнай арганізацыі вядзецца па двух напрамках: праз народны кіёск і перасоўную бібліятэку. Члены таварыства вырашылі арганізаваць яшчэ і грамадскую бібліятэку. Ініцыятар гэтага пачыну кіраўнік тэхналагічнай групы, член бюро пярвічнай арганізацыі Раман Браніслававіч Вільчэўскі.

— Амаль у кожнага кнігалюба ёсць у асабістай бібліятэцы рэдкія выданні, — расказвае Раман Браніслававіч. — Але кнігі гэтыя, на жаль, «працуюць» мала. Іх зона дзеяння — два-тры чалавекі. Таму мы і вырашылі арганізаваць у інстытуце грамадскую бібліятэку.

Ствараецца картатэка абменнага фонду, дзе будуць звесткі аб кнізе і яе ўладальніку. Выдаваць літаратуру будзе грамадскі бібліятэкар. Добры пачынь, безумоўна, паспрыяе больш шырокай прапагандзе кнігі, пашырыць кола чытачоў.

А. САКАЛОУ.

АДНА СА СТАРОНАК

Светлагорскае аддзяленне таварыства кнігалюбаў — адно з самых маладых у рэспубліцы. Але справы яго сёння плённыя і значныя. 64 пярвічныя арганізацыі, якія аб'ядноўваюць каля 2.000 кнігалюбаў, актыўна прапагандуюць і распаўсюджаюць друкаваныя выданні.

Паспяхова прайшоў тут месяцік букіністычнай кнігі, аб'яўлены абласным аддзяленнем таварыства, абліжкігаанд-

лем і аблакапкігаандлем. Выстаўкі кніг, агляды, літаратурныя вечары і кніферэцыі — усё гэта дало свае вынікі. План скункі і продажу букіністычнай літаратуры перавыкананы ў два разы. Паспрыяў гэтаму агульнагарадскі дзень аматараў кнігі. У яго праграме — і выстаўка-продаж кніг, і віктарыя, і сустрэчы з членамі мясцовага літаб'яднацца.

Цікава быў праведзены літа-

ратурны вечар «Мы — мір у агні адстаялі», прысвечаны паэтам-камасамольцам, якія загінулі ў час Вялікай Айчыннай вайны.

Запомніўся кнігалюбам і тэматычны вечар для юнацтва «Сто дарог, адна — твая». Перадавікі вытворчасці, настаўнікі, знатныя людзі расна расказалі аб сваёй рабоце. Усё гэта не магло не крапіць маладыя сэрцы перад выбарам самастойнай дарогі ў жыццё.

Гэта адна са старонак спраў светлагорскіх кнігалюбаў. А наперадзе — новыя планы, задумы, здзяйсненні.

К. АЛЯКСАНДРАУ.

ДОБРЫЯ ВЕСТКИ

Паслугамі бібліятэкі карыстаецца каля трохсот чытачоў. Гэта не так ужо і мала, калі ўлічыць, што Каменка і навакольныя вёскі — невялікія.

М. КАВАЛЕУ.

Раз у месяц амаль у кожным доме жыхароў Слаўгарадскага раёна бывае «Кнігарня». Менавіта так называецца спецыяльны раздзел, які вядзе на сваіх

старонках мясцовая газета «Ленінскае слова». Пад гэтай рубрыкай друкуюцца выступленні членаў таварыства аматараў кнігі, работнікаў бібліятэкі; змяшчаюцца анатацыі і рэцэнзіі на новыя выданні. «Кнігарня» стала сваёасаблівым кампасам у блэжымым кніжным акіяне для тых, хто цікавіцца навінкамі.

К. КУДЛАЕУ.

У Баранавіцкім кніжным магазіне № 6 заўсёды шматлюдна. Да паслуг кнігалюбаў самая разнастайная мастацкая, палітычная і навуковая літаратура. За дзевяць месяцаў гэтага года магазін прадаў літаратуры амаль на 83 тысячы рублёў пры плане 78 тысяч.

На здымку: агульны выгляд гандлёвай залы кнігарні. Фота Р. АЛЬБИВА.

Ігнат ДУБРОЎСКИ

(Заканчэнне. Пачатак у № 43).

II

Набліжалася асенняя сляба, а надвор'е стаяла сухое. Была дадзена каманда — закрываць усе застаўкі шлюзаў і труба-регулятары на участках, вызначаных пад азіміну. Мы з Васюковічам аглядалі ці добра зачынены застаўкі, ці збіраецца ў канавах вада. Пасля агляду мы выйшлі на дарогу да Ражковіч. Па жэтым жытнім полі, якое падпірала да самых гародаў, таптаўся чалавек. Ён шоргаў кійком па аржоні, расціраў нешта вагой, потым уздымаў галаву і віраў голае поле.

Убачыўшы нас, стары павярнуў насустрач, зняў шапку і пакланіўся. Мы паздымалі капелюшы, аддалі і яму нізкі паклон. Ціжка было вызначыць яго вады. Ён быў за мяжой таго звычайнага ўзросту, які вызначаецца нейкім пачуццём. Угадваюць жа людзі, хоць прыблізна, колькі чалавеку мінула. А тут сказаць было цяжка. Адчувалася, што

яму больш за восемдзесят. Увесь яго выгляд быў такі, нібы ён прыйшоў з далёкага падарожжа. Але не стомлены, яшчэ даволі дужы. Вось ён агледзіў гэта поле і падасца зноў у свае жыццёвыя далі.

— Жыта ўкралі, — звярнуўся ён да нас. Развёў рукамі, засмяўся. — Куды вы глядзелі? Вы ж партыйны начальнік? — жартаўліва папяркнуў ён Уладзіміра Антонавіча. — Было заўчора, а сёння выйшаў паглядзець, ці не сыплецца, а яго — няма. Укралі! А поле якое! Божа, божа, і вокам не ахопіш. І ўкралі... Во да чаго людзі дажылі. Як на даўнейшыя часы, то тут бабам нашым гнуцца ды гнуцца з сярпамі тыдні якія тры-чатыры. Рукі, спіны паадбірае. А тут — за два дні! Сіла якая! Маньшы, камбайны, — уражліва круціў галавой дзед. — То ж я гляджу — поле чыстае. Ці каласка, і травы няма. Бывала, сажуць жыта — аржонне, што той агарод, зялёнае. А тут — каб травінка. Вядо-

ПІСЬМЕННІКА УСХВАЛЯВАЛА

ма, гушчар такі. Саломінка да саломінкі. Зямля! Не верылася, што на балоте можа быць такое. То ж балота было. Вы не тутэйшы? Каб ведалі, якое тут багнішча было, не далі б веры.

На маё пытанне аб мінулым, дзед адказаў:

— Пагаманіць? Тады зойдзем у маю хаду. Тут недалёка, — махнуў ён кійком у бок вуліцы, якая ўпіралася ў жытняе поле.

Хата Адама Данілавіча Савасцяновіча, — так звалі старога, — новая, ашалаваная, пафарбаваная жоўтай, бліжэй да аранжавай, фарбай, ліштвы — блакітныя, рамы ў вокнах — белыя. Шыферны дах, акуратненькі зашклёны ганак, цэментавыя прыступкі. Утульны дворык, ахіпуты свіроначак, хляўчужком, дрымотныя. Дагледжаная садзік і прысаднік. На двары чыста, як перад святам.

У хаце таксама па-святочнаму. Гарадская абстаноўка. У доме разам з Адамам Данілавічам жывуць яго жонка Алена Тарасаўна, восемдзесят два гады. Сын — Іван Адамавіч, гадоў шасцідзесяць пяць, і нявестка, жонка сына, Вольга Іванаўна, гадоў шасцідзесяць. Самому Адаму Данілавічу ідзе восемдзесят шоста.

— Вось яна якая сям'я, — паказвае на сваіх хатніх Адам Данілавіч. — Тут нас чатыры чалавекі, у гэтай хаце. А так сям'я вялікая.

У вялікую сям'ю ўваходзіць трое дзяцей Івана — Адамавіч ўнукі і Іхнія дзеці, — прайшлі Адама.

— Хо-хо! Не баруся лічыць, колькі іх. Во ты скажы, чалавеча, у мяне было адзі-

наццацёра. Выжыла, праўда, чацвёра. І з тых сын Мікола загінуў на фронце. І трэба ж — у самым канцы вайны, у сорок пятым. То от я і кажу: у мяне было адзінаццацёра. У яго, — паказвае ён на сына Івана, — трое. А ўжо ў ягоных дзяцей па адным, па два. Самі сябе не замаяем. Куды ж мы ідзем?

— Ой, татуля, яшчэ як замяяем! — пляскае рукамі яго нявестка, выселяя, гумарыстычна настроеная Вольга Іванаўна. — Вы з матуляй адзінаццаць нарадзілі, а што з таго? Чацвёра выжыла. А цяпер замест вас дваіх гадуюць і Іван, і Ніна, і Марыля па трое-чацвёра. Колькі гэта? Людзей — куды ні пайдзі — не прабіцца.

Сухенькая старая Алена, з рэдкімі сівенымі валасамі, гладка зачесанымі назад і туга заплечнымым ў тонкую касічку, як у дзяўчыны, увесь час маўчала, сцяўшы зморшчаныя губы, як усё роўна сабралася студзіць нешта ды задумалася. Пачуўшы пра дзіцяці, ажывілася.

— Дзе ж ты ў галечы той, у нястачы іх выгадуеш...

— Дзіцяці мёрла... — Адам уздыхае і ўражліва ківае галавой. — У вёсках, можа, трэцяя частка выжывала. Вядома, нястачы. Ды і балоты памагалі. Колькі насання ўсякага ад іх ішло...

— Балоты, і каровы, і коні гразлі, і людзі веку не дажывалі... — і старая Алена прыгдвае часы касавіцы. — Балотныя сенажаці былі далёка. У Падрочках і ў Падкаселлі, вёрст за пяць, за шэсць ад Ражковіч. А каслі паўлета, ад сёмухі да Петра. Трэба ж скасіць, стоячы ў вадзе па пояс. Вывалачы

жывую траву з балота на выспу. Ношку возьмеш на плечы, а з яе вада па спіне, па нагах цурком. Жоўтая, халодная. А ногі грузнуць у балоте. А камары... А камары, божачка ты мой, ратунку няма. Апухнеш увесь, — старая прыкладае руку да ічакі і гаротна хістаецца з боку на бок усім тулавам.

Адам слухае жонку папружана і відаць, сам збіраецца нешта сказаць. Худы скуласты твар яго засяроджаны, чыстыя ясныя вочы прыжмураны, на высокім пукатым ілбе то збіраюцца, то разбягаюцца маршчыны, і разам з гэтым, на лоб то насюваюцца, то адыходзяць цёмна-русыя без сівзны валасы. Сівзны прабіраецца толькі на скронях і то куды менш, чым у сына Івана.

Улавіўшы момант, калі Алена забойкала, Адам устаніў сваё мужчынскае, аб тым даўнім сенакосе.

— Яна кажа: траву цягалі з балота. Дык жа разбіваць яе няма дзе было. То за кожную выспачку, за кожны беражок бойкі ішлі. Кожны снышаецца першым выцягнуць з балота бярэмаў колькі травы, расцерушыць як шырэй, А хто задні, той за кол хапаецца.

— Адзін год, на зносінах я хадзіла, Ганнай. Траву мы на чаўне вазілі. Лодка поўная. Прыцінае дно. Ён і кажа: «Перасядзь ты, Алена, назад». Перасела. Човен перакуліўся, а я бултых у балота. У твань. Ён товен кінуў ды мяне ратаваць. Пазбівала ногі, бакі. Увечары дамоў ісці не магу. Вядома, поўная, ды ногі яшчэ... Кажу: не пайду. Ідзі ты, каж, адзі, а я тут пераначую. Не пайшоў і ён.

«НА ТАНЦПЯЦОЎЦЫ І ВАКОЛ ЯЕ»

Артыкул пад такой назвай быў надрукаваны 20 жніўня ў № 34. У ім ішла гаворка аб арганізацыі танцавальных вечароў у парках і клубных установах Мінска. Начальнік упраўлення культуры Мінскага гарвыканкома Э. Луневіч паведаваў рэдакцыі, што гэты артыкул быў абмеркаваны на ўраўненні ў калектывах паркаў Беларускай сталіцы. Газета правільна ўказвае на недахопы ў арганізацыі і правядзенні танцавальных вечароў.

Упраўленне культуры разам з гаркамкам камсамола і Домам мастацкай самадзейнасці Мінскага абласупрофа прымаюць захады, каб найхутчэй ліквідаваць недахопы ў арганізацыі вечароў адпачынку моладзі і ў першую чаргу павысіць узровень танцавальнай культуры, а таксама выканаўчага майстэрства музыкантаў і ансамбляў; арганізаваць масавыя навучальныя моладзі лепшымі савецкімі і зарубежнымі танцамі; актывізаваць работу распарадчыкаў танцавальных вечароў і масавых культурна-адукацыйных тэатраў.

У парк імя Чалюсцінцаў круглы год працуе школа і студыя сучаснага балета танца. Прапанавана на вечары адпачынку моладзі наладзіць развучванне сучасных балетных танцаў, сустрэчы з п'есамі і танцамі, праводзіць гутаркі на гэтыя, аб паводзінах моладзі ў сям'і і грамадстве, дэманстрацыю новых медэлей адзешні.

У 1976-77 годзе мяркуецца адкрыць школу, якая будзе рыхтаваць масавыя арганізатары танцавальных вечароў.

«ТУРЫСТЫ ЕДУЦЬ МІМА»

Так было названа пісьмо навуковага супрацоўніка Вяткага музея народнай славы П. Добыша («Літ», № 35 за 27 жніўня г. г.), у якім ён прапонуе рабіць прышчыны турыстам у Вятцы, каб азнаёміцца з экспазіцыяй музея і геральдыкай справамі партызанскага краю ў дні Вялікай Айчыннай вайны.

Старшыня Віцебскага абласнога савета па турызму Г. Рэпнін кажа ў рэдакцыю, што Віцебскае бюро падарожжаў і экскурсій распрацавала дзве экскурсіі, якія прадугледжваюць абавязковае знамяненне з экспазіцыяй музея ў Вятцы. Тэма адной экскурсіі — «Арганізатарскія, баявыя і палітычныя дзейнасці партызанскай брыгады «Жалезнік» у гады Вялікай Айчыннай вайны» і другой — «Вагачы прыроды роднага краю» (Вярэцінскі запаведнік).

На падку, пад стог такі падок
робіцца з веціяў, — тлумачыць яна, — пераначавалі. Скончылі балота, а праз тыдзень я Ганну нарадзіла. — Старая бярэцца за вушы — цяпер ужо абедзюма рукамі — і зноў хістаецца з боку на бок, як усё роўна ўтрапёна дзівячыся з чагосьці.

— Суха ў нас было толькі на печы, — кажа старая, і ўсё трасе галавой.

— А цяпер мы ў пантоплях на сенакс ходзім. Суха і гладка, ні купіні, ні карчак, як во на гэтай падлозе, — прытонвае нагой і смяецца Вольга Іванаўна.

— Меліярацыя, скажу вам, людзей з бяды вырататавала, — як бы абагульняе сказанае Адам.

— Не толькі меліярацыя, і калгасы. Каб не калгасы, то і меліярацыю не бачыць бы, — напруляе сын бацьку.

— Ну, яно, і калгасы. Было ў нас са старай некалькі шматкоў зямлі. На чаўнах да яе дабіраліся. Коць быў. Калёсы, сані. Саха. І даўгі... То кавало, то стальмаха, то ў краму. А цяпер! — ускідае ўгору галаву Адам. — Ніякага грановага клопату па гаспадарцы. Што зарабіць — на сябе.

— Паслухайце, як я жыву, — раздумна гаворыць Алена. — Не лну, сена не цягаю, хлеба не пю, не праду, не тку, не шью і яшчэ пенсію мне даюць. І надзець е што, і шарачок, і пад шарачок, і чаравікі, і валёнікі, і канейка ў запасе е, і дзеці мае добра жывуць. А ўпукі яшчэ лепш. Што ж трэба яшчэ? Адно вося скажу: каб вада ў студні была. Як няма вады ў студні, то і поле не родзіць. І жыццю

Вось ужо ў дваццаты раз сталіца ГДР стала месцам агляду творчых дасягненняў сусветнага прагрэсіўнага мастацтва. Паўтары тысячы артыстаў з 20 краін чатырох кантынентаў дэманстравалі тут на традыцыйным фестывалі музыкі і тэатра сваё майстэрства. Творчыя калектывы і асобы выканаўцы за 17 дзён пазнаёмілі гасцей фестывалю з рознымі відамі і жанрамі тэатральнага мастацтва.

На фестывалі выступілі ансамбль «Тэамі» з Токіа, які захоўвае васьмывяковыя традыцыі японскага тэатра; зусім юны «Камітэри» з Хельсінкі, што шукае новыя формы баявога мастацтва; «Балет Фландрій» з Антверпена, які спалучае класічную тэхніку з сучаснымі прыёмамі; праслаўлены савецкі ансамбль Маісеева; фальклорныя танцавальныя групы з Індыі, Шры Ланкі, Сенегала. Гледачоў пакарылі карнавальная прыгажосць спектакля нацыянальнага лялечнага тэатра з Гаваны, скетчы пражскіх лялек Спейбла і Гурвінека, таямнічая паэтычнасць марыянетак японскага тэатра «Бураку» з Асакі.

Швейцарыя вызначылася пантамімай трупы «Муменшанц». Варшаўскі тэатр «Атэнеум» у сваім спектаклі-гратэску «Бал манекенаў» даў бліскучы прыклад выкарыстання тэатральнай умоўнасці. Румынскія спектаклі аднаго са сваіх лепшых тэатраў — нацыянальнага тэатра імя І. Л. Караджа — яшчэ раз пацвердзілі неўміручасць і грамадзянскасць сцэнічнага рэалізму.

Класіка і сучаснасць, традыцыі і наватарства зліліся на берлінскіх сцэнах, каб зацвердзіць сродкамі шматвяковай тэатральнай культуры веру ў сілы чалавека, які змагаецца за свабоду і справядлівасць на зямлі.

Тэма нацыянальнага вызвалення ў оперы Х. В. Хенцэ «Эль Чымарон» выклікала вялікую цікавасць да спектакля растонкага «Народнага тэатра». Вяршыняй музычнай праграмы фестывалю стала прэм'е-

ра новай оперы старэйшага кампазітара ГДР П. Верылау «Майстар Рэкле». У аснову лібрэта, напісанага Г. Дайке, лягла казка, якую любіў расказаць сваім дочкам Карл Маркс.

Феерычна маляўнічую пастаноўку «Майстар Рэкле», ажыццэўленую галоўным рэжысёрам Нямёнскай дзяржаўнай оперы Э. Фіншэрам, у афармленні П. Зікоры, газета «Нойс Дойчланд» назвала тэатральным

АГЛЯД ПРАГРЭСІЎНАГА МАСТАЦТВА

шэдэрам, «творам, поўным фантазіі, руху і глыбокага сэнсу». Тэматычным багаццем, выразнасцю ідэйных пазіцый, высокім мастацкім узроўнем вызначалася праграма драматычных тэатраў, з якой выступілі гаспадары фестывалю. Сярод спектакляў на п'есах аўтараў з сацыялістычных краін найбольш шырока была прадстаўлена савецкая драматургія. Тэатральныя крытыкі ГДР называюць А. Вампілава самым папулярным сучасным драматургам сёлёшняга сезона. Яго п'есы ідуць і рыхтуюцца да пастаноўкі ў 14 тэатрах краіны. У час фестывалю былі з поспехам сыграны яго «Правінцыяльныя анекдоты» ў выкананні акцёраў «Кляйне камеды» і «Старэйшы сын» у тэатры імя Максіма Горкага.

Захапляючымі апладысментамі вітала публіка прэм'еру аднаактовых камедый В. Шукшына «Пункт гледжання» і «Энергічныя людзі» ў «Дойчэс тэатэр». Як высветлілася, надзённая сатыра, дакладнасць бытавых замалёвак савецкага аўтара не згубілі сваёй вострыні пры перакладзе на берлінскі дыялект. Выбухі станоўчага смеху гледачоў красамоўнае таму пацвярджаюць. Былі таксама паказаны спектаклі на матывах рамана Ф. Гладкова «Цэмент».

«Народны тэатр» з Растока падрыхтаваў да фестывалю пастаноўку новай п'есы драма-

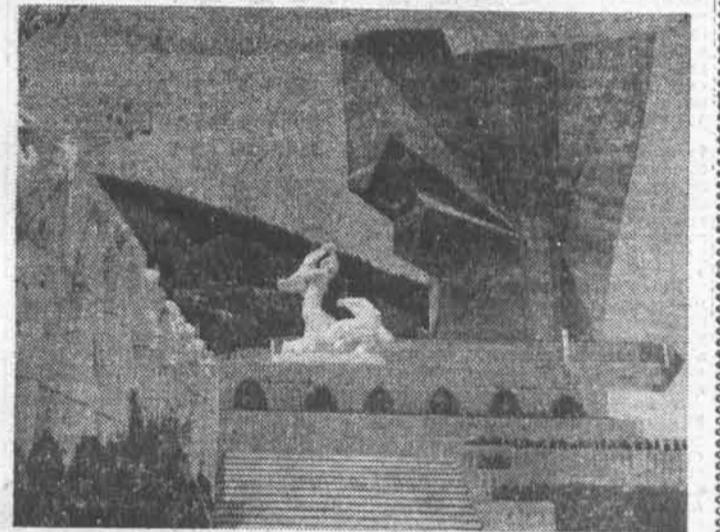
турга ГДР Р. Керндля «Ноч з кампрамісамі». Гэты твор адзначаны ўсім рэцэнзентамі як паспяховы вопыт у адлюстраванні духоўнага жыцця сучаснай сацыялістычнай Германіі. На іх думку, ён з'яўляецца водгукам на заклік IX з'езда САПГ да дэячаў мастацтва — адлюстроўваць барацьбу за маральны ідэал камуністычнай будучыні. «Ноч з кампрамісамі» з'явілася найбольш значнай пастаноўкай, якая ўзнаўляе

прэм'ера яго п'есы «Востраў», дзеяне якой разгортваецца на адным з астравоў ля ўзбярэжжа ЮАР, ператвораным расістамі ў турму для карэнных жыхароў. Паказваючы лёс гэтых двух зняволеных, спектакль выкрывае гвалт і расавую дыскрымінацыю, адлюстроўвае непакінутую волю прыгнечаных да вызвалення. Акрамя «Вострава», на фестывалі былі прадстаўлены і іншыя спектаклі паводле п'ес таго ж аўтара.

Арганізатары фестывалю тэатра і музыкі ў Берліне не раз падкрэслівалі прышчыповасць адражэнне сваіх мэт ад тых, якія праследуюць многія «парады зорак» на Захадзе. Эмблема берлінскага свята прагрэсіўнага мастацтва — сілуэт гарадской ратушы, акаймаванай тэатральнымі маскамі — заманавала за сабою і на гэты раз значэне сімвалу высокай грамадзянскай місіі тэатра як важнай ідэйнай зброі ў справе ўмацавання дружбы паміж народамі і пабудовы повага грамадства.

В. ЧУДАУ,
кар. ТАСС.

Берлін.

Балгарскі народ свята ўшаноўвае памяць аб загінуўшых у барацьбе балгарскіх партызанах і савецкіх воінах-вызваліцелях. На здымку: помнік загінуўшым партызанам у сяле Стражыца Вялікабярэньскай акругі.

Фота Д. ДЗІМАВА.
Агенцтва Сафлі-Прэс.

НА ДРУКАВАНА У «НАСТАЎНІЦКАЙ ГАЗЕЦЕ»

У «Настаўніцкай газеце» за 23 кастрычніка змешчана пастанова ЦК КПСС «Аб рабоце з творчай моладдзю», а таксама справаздача аб знаходжанні таварыша Тодара Жыўкава ў Мінску. Надрукавана інфармацыя аб рабоце VII з'езда кампазітараў БССР, «Увагу эстэтычнаму выхаванню» — такія тэмы перадавога артыкула газеты.

Другая старонка — «Пісьмы ў рэдакцыю». З артыкуламі «Медыцынскія веды — студэнту», «Заўсёды — творчасць», «У юных сэрцах», «Цяпло, аддадзенае дзецям», «Вярнасьць справе» на старонцы выступаюць кандыдаты біялагічных навук Г. Беранштэйні, загадчык кабінета фізікі і астраноміі Віцебскага абласнога інстытута ўдасканалення настаўнікаў У. Кучынскі, настаўнік гісторыі сярэдняй школы № 4 г. Слоніма А. Жукоўскі, супрацоўніца выдавецтва «Беларусь» В. Імбра, выкладчык гісторыі і грамадазнаўства сярэдняй школы № 3 г. Мар'іна Горна В. Арлоў. У нарысе В. Мікуліні «Плывінімі зачараванні» расказваецца пра выкладчыку хіміі школы № 4 г. Мінска, заслужаную настаўніцу БССР Н. П. Гаўрусейка. Чытачам прапануецца чарговая старонка нашатага адрэла ваенна-патрыятычнага выхавання «Патрыёт».

«Настаўніцкая газета» за 27 кастрычніка друкуе інфармацыйнае паведамленне аб пленуме Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, а таксама прамоў таварыша Л. І. Брэжнева на пленуме ЦК КПСС 25 кастрычніка 1976 года.

Змешчана справаздача з пленума Мінскага абкома партыі «Школьныя справы — справы партыйныя».

Чацвёртая старонка — «Далігляд», дзе друкуюцца навіны навукі і тэхнікі, літаратуры і мастацтва. Чытачам прапануюцца артыкулы «У запаведніку «Белазарскі пушча» Л. Іванюкай, «Снег сіні, чырвоны, ружыны» Ю. Азарова, «Маральныя пошукі» Ф. Кузняцова, «Да таямніц жыцця» С. Заўгароднік.

пагроза. На наш век хопіць? Не, трэба, каб і надалей было.

У Адама больш багатая біяграфія за Аленіну. Яму давялося паваяваць у першую сусветную вайну ў Карпатах. У час рэвалюцыі быў у Бугуруслане, у Самары і ў іншых вялікіх гарадах краіны. Паваяваў і ў грамадзянскую вайну. У час Вялікай Айчыннай партызаніў у сваіх родных мясцінах. У калгасе з першых дзён яго арганізавалі працаваць у будаўнічай брыгадзе і дацягнуў сваю працоўную дзейнасць у грамадскай гаспадарцы да васьмідзесяцігадовага ўзросту.

— Цяпер поркаюся пакрысе на сваім двары, у садку, у гарадзе. Плот дагледзець, цвік дзе ўвагнаць, падлатаць што. Усё патрабуе догляду.

Алена Тарасаўна ўвесь час працавала ў палыводчай брыгадзе. Сын Іван, з твару вельмі падобны на бацьку, і цяпер працуе ў калгасе на розных работах. Нявестка была даяркай на ферме, пра яе пісалі газеты.

— Сваё аддала, — з сумам кажа яна.

— Цяпер усе добра жывуць. І адзеты, і абуты, і сытыя. — зноў вяртаецца да свайго Алена. — І лічы, што ў кожнай хаце ажно ў свет, — гэта яна пра тэлевізар. — І музыка, і кіно ў кожнай хаце, на печы седзячы можна глядзець і слухаць. Хто рацея пра гэта думаў? Каб не было радасці гэтулькі, мы б з дзедом даўно там былі...

— А машыны колькі ў дварах, а матацыклаў. Выйдзеш ранімай на двор — тарыхціць усе Ражковічы. Як у гарадзе, — дапаўняе нявестка свякруху.

— І дом на дом ставяць, як у гарадзе, — кажа Алена. Вольга зноў хапаецца за жывот і рогача.

— Дом на дом! Ха-ха-ха! Матухны мае. Двухпавярховыя! Дом на дом...

Уладзімір Антонавіч пацвярджае, што ў іхнім калгасе некалькі соцен прыватных матацыклаў і дзесяткі легкавых машын. У сельмагу каля наўтары сотні чалавек запісаліся ў чаргу на «Жыгулі» і «Масквічы». Набываюць людзі халадзільнікі, пральныя машыны, гарадскую мэбля. Васковай, самаробнай ужо ніхто не прызнае.

Гамонка наша пра тое, які ўплыў зрабіла меліярацыя на дабрабыт і побыт людзей, зацягнулася. Але мне і не хацелася яе спыняць, ды мой спадарожнік, Уладзімір Антонавіч, усе часцей і часцей паіраў на гадзінік. Трэба было развітацца.

Сустрэча з сям'ёй Савасцяновічаў пераняла нас, што меліярацыя, калі яна разумна праводзіцца, дае вялікую карысць народу.

III
На дарозе стаяла «Вояга» Качура, Васюковіч пазнаў яе, і мы спыніліся. У машыне нікога не было. Мы азірнуліся навокал і ўбачылі Івана Раманавіча ля паглытаючага статка, ён гаманіў з пастухамі. Убачыўшы нас, пастухаў рукой і пакрочыў насустрач, да дарогі.

— Усё клопаты і клопаты, — былі першыя яго словы.

— З вадой у асувальнай сістэме наладжваецца, а вось са службай рэгулявання яе, — калі, у які час, куды і колькі падаць — дрэнна. А гэта ой як важна. Умела, да-

сканала рэгуляваць вільгаць глебы — значыць, непасрэдна ўплываць на ўраджай. Наладжваецца, праўда, і гэта, але пакуль што больш рупіліся самі, і ён спытаў Васюковіча, ці дагледжаны канавы на іхніх тарфяніках.

— Усё добра. Але ёсць яшчэ адзін клопат, Іван Раманавіч, — сказаў Васюковіч.

— А што? — насцярожыўся Качур.

Уладзімір Антонавіч раскажаў яму пра нашу сустрэчу з сям'ёй Савасцяновічаў, пра жаданне Алены Тарасаўны.

— Каб была вада ў студні? — расмяяўся Іван Раманавіч. А потым задумаўся. — Арыгінальнае жаданне. Але і шматзначнае. Вада, дар прыроды, во што стала важным у мінімуме патрэб Алены Тарасаўны. За ваду цяпер трэба змагацца, як і за хлеб. А мы як да вады ставіліся?! Але цяпер усё наладзілася. Перадайце Алене Тарасаўне, што вада ў яе студні будзе. Скажыце ёй, што нядаўна выйшла пастанова Цэнтральнага Камітэта партыі і ўрада пра меліярацыю, і ў гэтай пастанове праяўлены клопат пра ваду ў студні Алены Тарасаўны. Перадайце ёй, што ў свой час у Маскве праводзіўся пленум ЦК партыі, адбываліся пленумы ЦК Кампартыі Беларусі, на якіх у ліку важных дзяржаўных пытанняў быў клопат і пра студню Алены Тарасаўны Будзе вада ў студні Алены Тарасаўны!

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

- Р. К. АРДЖАНІКІДЗЕ І БЕЛАРУСЬ
- ПОСПЕХ АНСАМБЛЯ «ХАРОШКІ»
- СВЯТА МУЗ

Наш таварыш Сярг

На адной з вуліц горада Барысава ўзвышаецца помнік Р. К. Арджанікідзе — выдатнаму дзеячу Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы. Усё сваё жыццё Рыгор Канстанцінавіч прысвяціў барацьбе за перамогу ленинскіх ідэй.

З семнаццаці гадоў ён стаў членам Расійскай сацыял-дэмакратычнай рабочай партыі, у 1905—1907 гадах з'яўляўся адным з кіраўнікоў рэвалюцыйнай барацьбы рабочых і сялян Закаўказзя, пасля вёў партыйную работу ў Бану. За рэвалюцыйную дзейнасць Р. К. Арджанікідзе не раз быў арыштаваны, высланы ў ссылку. Восьм з пятнаццаці гадоў падпольнай барацьбы ён правёў у турмах.

Р. К. Арджанікідзе — актыўны ўдзельнік Кастрычніцкага ўзброенага паўстання ў Пецярбургу, пасля ён змагаўся супраць войск Краснова і Керанскага, быў адным з арганізатараў барацьбы за Савецкую ўладу ў Азербайджане, Арменіі і Грузіі.

Імя Сярга Арджанікідзе цесна звязана з Беларуссю. Ён прадстаўнік ЦК РСДРП(б) ў удзельнічаў у рабоце другога з'езда арміі Заходняга фронту, які адбыўся ў Мінску 20—25 лістапада 1917 года.

У жніўні 1919 года, калі Мінск быў акупіраваны белалітэлі і інтэрвенты набліжались да Барысава, з Магілёва з групай камандзіраў і ўзводам байцоў прыбыў член Рэвалюцыйнага савета 16-й арміі Р. К. Арджанікідзе. Вылучыўшы абстаноўку, ён распрацаваў план абароны ў раёне станцыі Прыляіна.

Калі Барысаў быў заняты белалітэлі, Р. К. Арджанікідзе з групай разведчыкаў пранік у горад, дзе сустрэўся з членамі большавіцкага падпольнага камітэта і дамовіўся

аб сумесных дзеяннях па барацьбе з захопнікамі. Вялікая роля надавалася партызанскім атрадам, якія дзейнічалі ў той час на Барысаўшчыне.

Пра падзеі тых часоў, пра Р. К. Арджанікідзе, расказаецца ў п'есе «Над Бярозай-ракой» Пятра Глебі, якая ставілася перад Вялікай Айчыннай вайной у Віцебску.

Вось што гаворыць адзін з герояў п'есы рабочы-чыгуначнік, камандзір атрада абароны Адаўс Валашын:

Ты зразумей, што наша адступленне
Аголіць фланг дзевятага палка...
А вярта ім прабрацца за Бярозу,
Як прости ход на Оршу і Смаленск.
Вось для чаго Сярг Арджанікідзе
І загадаў: Барысаў і Бярозу
Абараняць, наколькі хопіць сіл.
Пятро Глеба з цеплынёй і шчырасцю расказвае пра Р. К. Арджанікідзе. У п'есе ён паназваны як чужыны арганізатар абароны, як чужы таварыш і чалавек.

Есць у пазме і таня пранікнёныя словы, сказаныя вуснамі Арджанікідзе ў адрас беларускага народа:

Якой цудоўнай даброты народ!
Калі палюбці ён наго душой,
Ададце яму і кроў сваю і сэрца.

У гэтыя дні, калі наша краіна адзначае 90-годдзе з дня нараджэння вернага ленинца Р. К. Арджанікідзе, у Барысаве, горадзе над Бярозай-ракой, на працягу таварышчаў і ўстановах адбываюцца гутаркі пра таварыша Сярга, у бібліятэках арганізаваны выстаўкі, прысвечаныя палымнаму рэвалюцыйнаму.

В. МАРЫНІЧ.

«НАВАСЕЛЛЕ» Ў ДОМЕ ЛІТАРАТАРА

Як вядома, Дом літаратара ў Мінску ўпершыню прыняў дэлегатаў і гасцей VII з'езда пісьменнікаў Беларусі.

Днямі гаспадары запрасілі на «наваселле» прадстаўнікоў культурнай грамадскасці Мінска, студэнцкай моладзі, будаўнікоў Дома літаратара.

Адкрыў вечар першы сакратар праўлення СП БССР І. Шамякін.

Цёпла сустрэты аўдыторыя, выступіў аўтар праекта Дома літаратара Ю. Грыгор'еў.

Як і належыць, на «наваселле» панавалі святлыя, прыўзнятыя настроі.

«Ваша свята — гэта і наша свята», — сказаў, звяртаючыся да пісьменнікаў, народны артыст БССР, кампазітар Ю. Семіяка. Затым заслужаная артыстка БССР Н. Гайда выканала ў яго суправаджэнні арыю Паўлінкі з аднайменнай апэраты, песню Ю. Семіякі на словы У. Дзямідава «Травы дзяцінства».

Вядучая, заслужаная артыстка рэспублікі Р. Маленчанка дае слова ўсё новым прадстаўнікам творчых саюзаў і калектываў, запрашае на сцэну выканаўцаў.

Ад імя Саюза мастакоў БССР пісьменнікаў шчыра павіншаваў з адкрыццём Дома літаратара М. Гуціеў, які падараваў ім вялікую шкляную вазу пад сімвалічнай назвай «Дружба».

Я. Ю. Раманоўская сказыла прачулае слова ад калектыву літаратурнага музея Я. Купалы і таксама паднесла гаспадарам падарунак — партрэт народнага песняра.

Самадзейныя артысты Мінскага інстытута культуры паказалі ў ролях урывак з рамана І. Шамякіна «Атланты і нарыятыды», студэнты факультэта журналістыкі БДУ імя У. І. Леніна правялі перад гледачамі гумарыстычнае «пасяджэнне» свайго літаб'яднання.

Заслужаны артыст БССР Ю. Смірноў выканаў новы твор І. Лучанка на словы Я. Коласа «Мой родны куток».

Шмат гумару, вясёлай выдумкі было ў віншаваннях нупалаўцаў, артыстаў рускага драматычнага тэатра, тэатра оперы і балета, тэатра музычнай камедыі. Вельмі пасваў да падзеі урывак са спектакля па казцы В. Шукшына «Да трыціх пеўняў», які паказалі артысты тэатра лялек. Вялікі поспех выпаў на долю заслужанай артысткі БССР Г. Рыжковай, якая «асвятліла» Дом літаратара.

Вечар выліўся ў свята ўсіх муз, усіх прыхільнікаў і аматараў літаратуры.

Мясцом Саюза пісьменнікаў БССР наладзіў экскурсію ў братаў Літву. У ёй прынялі ўдзел пісьменнікі, супрацоўнікі рэдакцыі часопіса «Польмя», «Неман», штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва».

У аддзяленні Саюза пісьменнікаў Літвы ў Каўнасе беларускіх турыстаў цёпла прынялі паэт Робертас Кятурас і празаік Юргіс Буйткус. Адбылася сямброўская гутарка, Літоўскія пісьменнікі — супрацоўнікі часопіса «Нямунас» расказалі аб сваім горадзе, яго сённяшнім дні, памятных мясцінах, аб літаратурным жыцці, падзяліліся творчымі планами і задумамі.

Экскурсанты наведалі Масціцкі музей імя М. Чурльвіса, дзе паслухалі цудоўную музыку кампазітара-мастака, пазнаёміліся з экспазіцыяй яго карцін, з непаўторнай прыгожасцю калекцыі ятара. Пабывалі таксама ў музеі Антанаса Жмуйдзінавічуса. Захапленне выклікала яго унікальная калекцыя фігурак царцей, яго мастацкія палотны.

Наступны прыпынак — Панявёжск. Сустрэча з вядомым у нашай краіне Панявёжскім драматычным тэатрам. 23-га кастрычніка тут адбылося адкрыццё 37-га тэатральнага сезону. У гэты вечар беларусія гасці пабывалі на спектаклі «Пятае кола ад воза» В. Пяткевічуса (рэжысёр — народны артыст СССР Ю. Мілцінас, сцэнограф і мастак па касцюмах Р. Гібавічус, кампазітар Ю. Шырвінскас). Трагікамедыя расказвае пра нашы дні ў вялікім горадзе на буйным прадпрыемстве бытавога абслугоўвання. У спектаклі былі заняты заслужаныя артысты Літоўскай ССР Р. Зданавічус, С. Касмаўскас, артысты Г. Міджявірыс, Р. Паікас, Э. Матулайтэ, А. Дукшта і іншыя.

Пасля спектакля заснавальнікі тэатра — Юзас Мілцінас і народны артыст Літоўскай ССР Вацлаўс Вледас расказалі беларускім гасціям пра гісторыю тэатра, яго рэпертуар, пра гастролі калектыву ў Маскве і Ленінградзе, адказалі на шматлікія пытанні гасцей.

І нарэшце — сталіца Савецкай Літвы Вільнюс, горад старадаўні і маляды, горад выдатных помнікаў і даўніх братэрскіх сувязей двух народаў-суседзяў. Адчуць характэрна і непаўторную прыгожасць літоўскай сталіцы дапамог беларусам работнік Цэнтральнага архіва ў Вільнюсе Генрыкас Валейка, расказ якога быў цікавы, змястоўны, змяцянальны. Агледзелі мясціны, дзе некалі выдаваў свае кнігі Г. Скарына, пабывалі на вуліцы дзе і сёння стаіць дом, у якім працавала рэдакцыя «Наша Ніва», наведалі дварык Вільнюскага ўніверсітэта імя В. Капускаса, дзе адбываюцца святыя пазіі, дзе неаднаразова выступаў Максім Танк і іншыя беларускія паэты, у Масціцкім музеі, у новым мікрараёне Лаадзінай.

ДНІ САВЕЦКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ДАНИ

Выступленнем харэаграфічнага ансамбля «Харошкі» Беларускай дзяржаўнай філармоніі адкрыліся Дні савецкай культуры ў Даніі, якія праводзіцца па ініцыятыве таварыства «Данія—СССР».

Адкрываючы дні, міністр па пытаннях культуры і транспарту Даніі Н. Маціясен адзначыў ролю таварыства ў расшырэнні і паглыбленні ўсебаковых савецка-даніцкіх сувязей. Напомянуўшы аб вялікім укладзе беларускага народа ў разгром фашысцкай Германіі, ён падкрэсліў поспехі, дасягнутыя Беларуссю ў справе развіцця багатых культурных традыцый.

У прамове ў адназ міністр культуры Беларускай ССР Ю. М. Міхневіч сказаў, што Дні савецкай культуры будуць садзейнічаць умацаванню савецка-даніцкіх кантактаў, развіццю супрацоўніцтва паміж дзвюма краінамі. Беларускі народ, які панёс вялікія страты ў Вялікай Айчыннай вайне, умее цаніць намаганні, накіраваныя на умацаванне міру, на развіццё супрацоўніцтва паміж народамі ўсіх краін. «Мір на нашай планеце, — падкрэсліў Ю. М. Міх-

невіч, — павінен быць вечным, а мы павінны высока цаніць жыццё і тыя дары, якія яно нам дае».

Шматлікія гледачы, якія сабраліся на выступленне ансамбля «Харошкі», гарача віталі асабліва харэаграфічную кампазіцыю «Добры вечар», беларускую народную песню «Туман ярма», «Купалінна», беларускі народны танец «Крыжачок» і іншыя нумары.

У ходзе Дзён савецкай культуры праводзіцца выстаўка, лекцыі і даклады аб дасягненнях беларускага народа.

ТАСС.

невіч, — павінен быць вечным, а мы павінны высока цаніць жыццё і тыя дары, якія яно нам дае».

Шматлікія гледачы, якія сабраліся на выступленне ансамбля «Харошкі», гарача віталі асабліва харэаграфічную кампазіцыю «Добры вечар», беларускую народную песню «Туман ярма», «Купалінна», беларускі народны танец «Крыжачок» і іншыя нумары.

У ходзе Дзён савецкай культуры праводзіцца выстаўка, лекцыі і даклады аб дасягненнях беларускага народа.

ТАСС.

НЯДАЎНЯЕ МІНУЛАЕ

Паабналі дарогі — бярозы, а ў сямой вёсцы — сады... Да аднаго з будынкаў, які стаіць водгаль ад вуліцы, вядзе алей тусты і заўсёды зялёных ялі. На шпільдзе, прымацаванай да сцяны, чытаем, што тут размяшчаецца Носавіцкая пачатковая школа. На двары і ў класах цышыня — ідуць заняткі...

Школа тут адкрыта адразу пасля вызвалення Беларусі ад гітлераўскіх захопнікаў у 1944 годзе. Неўзабаве, пасля вяртання ў Беларусь у 1950 годзе, сюды прыхаў працаваць настаўнікам пісьменнік Арнальд Чарнышэвіч.

Ён быў добры педагог. Жыва, цікава вёў заняткі. Не замыкаўся сценамі школы, а ішоў да бацькоў, вучняў, гутарыў з імі. Яго цікавіла ўсё: як тут людзі жылі раней, як змагаліся за лепшую долю ва ўмовах гаспадарання буржуазна-памешчыцкай Польшчы, як прымалі ўдзел у партызанскай барацьбе з фашызмам.

Шмат рабіў настаўнік экскурсіі па наваколлі. Дзеці прайшлі някаля кіламетраў уздоўж рэчкі Малинаўкі, пабывалі на месцы бою партызан з гітлераўцамі ля Воўчына ў ліпені сорак чацвёртага года.

Аднойчы восенню настаўнік і яго вучні накіраваліся з лапатамі ў бліжэйшы лес і адтуль прынеслі шмат елачак.

— Пасадзім, дзеці, алею, — прапанаваў ён сваім выхаванцам. — Прайдзе шмат гадоў, вырастудь дрэўцы і будуць напамінаць вам аб шчаслівым дзяцінстве.

Прайшлі гады. Паехаў адсюль у Мінск пісьменнік А. Чарнышэвіч. Высока ўзняліся елі. Іх шум напамінае людзям, што тут

ДОБРАЯ ПАМЯЦЬ

жыў і працаваў выдатны майстар мастацкага слова.

А пісьменнік свае назіранні, успаміны старажытлаў выкарыстаў для напісання апавесці «На сажалках». Гэты твор хвалюе і сёння кожнага чытача, бо іскрава адлюстроўвае падзеі, барацьбу за лепшую долю.

Сёння ў Носавічах настаўнічае Вольга Лунініча Буша, якая педала Чарнышэвіча і некаторы час працавала разам з ім. Цяпер яна вучыць дзяцей тых, хто наведваў тутэйшую школу ў пачатку п'яцідэсятых гадоў.

Прыгожа ў ваколіцах Носавічаў, Непадальку ў Шэметаве рыбагадавальны сажалкі. Вабіць да сябе поўны таямнічасці лес. На рэчцы Малинаўка можна цява адпачыць. Так, нездарма гэтыя мясціны хвалілі А. Чарнышэвіча, а тутэйшыя людзі спадбаліся яму сваёй гасцінасцю, шчырасцю.

Міхась ЧАРНЯЎСКІ,
Мядзельскі раён.

На здымку: вучні Носавіцкай пачатковай школы ўлетку ў садзе, пасаджаным А. Чарнышэвічам.

Фота аўтара.

У БРАТНЮЮ РЭСПУБЛІКУ

Мясцом Саюза пісьменнікаў БССР наладзіў экскурсію ў братаў Літву. У ёй прынялі ўдзел пісьменнікі, супрацоўнікі рэдакцыі часопіса «Польмя», «Неман», штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва».

У аддзяленні Саюза пісьменнікаў Літвы ў Каўнасе беларускіх турыстаў цёпла прынялі паэт Робертас Кятурас і празаік Юргіс Буйткус. Адбылася сямброўская гутарка, Літоўскія пісьменнікі — супрацоўнікі часопіса «Нямунас» расказалі аб сваім горадзе, яго сённяшнім дні, памятных мясцінах, аб літаратурным жыцці, падзяліліся творчымі планами і задумамі.

Экскурсанты наведалі Масціцкі музей імя М. Чурльвіса, дзе паслухалі цудоўную музыку кампазітара-мастака, пазнаёміліся з экспазіцыяй яго карцін, з непаўторнай прыгожасцю калекцыі ятара. Пабывалі таксама ў музеі Антанаса Жмуйдзінавічуса. Захапленне выклікала яго унікальная калекцыя фігурак царцей, яго мастацкія палотны.

Наступны прыпынак — Панявёжск. Сустрэча з вядомым у нашай краіне Панявёжскім драматычным тэатрам. 23-га кастрычніка тут адбылося адкрыццё 37-га тэатральнага сезону. У гэты вечар беларусія гасці пабывалі на спектаклі «Пятае кола ад воза» В. Пяткевічуса (рэжысёр — народны артыст СССР Ю. Мілцінас, сцэнограф і мастак па касцюмах Р. Гібавічус, кампазітар Ю. Шырвінскас). Трагікамедыя расказвае пра нашы дні ў вялікім горадзе на буйным прадпрыемстве бытавога абслугоўвання. У спектаклі былі заняты заслужаныя артысты Літоўскай ССР Р. Зданавічус, С. Касмаўскас, артысты Г. Міджявірыс, Р. Паікас, Э. Матулайтэ, А. Дукшта і іншыя.

Пасля спектакля заснавальнікі тэатра — Юзас Мілцінас і народны артыст Літоўскай ССР Вацлаўс Вледас расказалі беларускім гасціям пра гісторыю тэатра, яго рэпертуар, пра гастролі калектыву ў Маскве і Ленінградзе, адказалі на шматлікія пытанні гасцей.

І нарэшце — сталіца Савецкай Літвы Вільнюс, горад старадаўні і маляды, горад выдатных помнікаў і даўніх братэрскіх сувязей двух народаў-суседзяў. Адчуць характэрна і непаўторную прыгожасць літоўскай сталіцы дапамог беларусам работнік Цэнтральнага архіва ў Вільнюсе Генрыкас Валейка, расказ якога быў цікавы, змястоўны, змяцянальны. Агледзелі мясціны, дзе некалі выдаваў свае кнігі Г. Скарына, пабывалі на вуліцы дзе і сёння стаіць дом, у якім працавала рэдакцыя «Наша Ніва», наведалі дварык Вільнюскага ўніверсітэта імя В. Капускаса, дзе адбываюцца святыя пазіі, дзе неаднаразова выступаў Максім Танк і іншыя беларускія паэты, у Масціцкім музеі, у новым мікрараёне Лаадзінай.

Сцэна са спектакля «Пятае кола ад воза» ў выкананні акцэраў Панявёжскага драматычнага тэатра. Фота А. КАЛЯДЫ.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісатэляў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
Выдавецтва ЦК КП Беларусі

Індэкс 63856   АТ 04522

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месніку галоўнага рэдактара — 33-25-25, адназначнага сакратара — 33-44-04, адрэла грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, адрэла прозы і паэзіі — 33-24-62, адрэла крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, адрэла тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, адрэла выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, адрэла культуры — 33-24-62, адрэла пісем і масавай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэры — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН,
Анатоль ГРАЧАНІКАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕЎ,
Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАЎ,
Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,
Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара),
Уладзімір НЯФЭД, Віктар ПРАТАСЕНЯ,
Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОЎ,
Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (адначны сакратар),
Рыгор ШЫРМА.